

Mikael Sadinmäki

VARAUTUMISTA VAIKEAAN
JHL:n, OAJ:n ja Tehyn työtaistelurahastoinnin kehitys
vuosina 2016–2022

Johtamisen ja talouden tiedekunta
Pro gradu -tutkielma
Helmikuu 2024

TIIVISTELMÄ

Mikael Sadinmäki: Varautumista vaikeaan – JHL:n, OAJ:n ja Tehyn työtaistelurahastoinnin kehitys vuosina 2016–2022

Pro gradu -tutkielma

Tampereen yliopisto

Hallintotieteiden tutkinto-ohjelma, julkinen talousjohtaminen

Ohjaaja: Lasse Oulasvirta

Helmikuu 2024

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan JHL:n, OAJ:n ja Tehyn työtaistelurahastoinnin kehitystä vuosina 2016–2022. Tutkimuksen tutkimustehtävänä on selvittää, miten JHL:n, OAJ:n ja Tehyn työtaistelurahastointiin käytettävien rahastojen pääomat ovat kehittyneet tilikausina 2016–2022 – miten liitot ovat *varautuneet vaikeaan*. JHL, OAJ ja Tehy ovat valikoituneet tutkimuksen kohdeorganisaatioiksi niiden ollessa jäsenmäärältään Suomen kolme suurinta julkisen alan ammattiliittoa. Ne ovat samalla myös omien keskusjärjestöjensä jäsenmäärältään suurimmat julkisen alan ammattiliitot. Tutkimuksen päätutkimuskysymys on: Miten JHL:n, OAJ:n ja Tehyn työtaistelutoimiin käytettävien rahastojen pääomat ovat kehittyneet tilikausina 2016–2022? Tutkimuksen ensimmäisessä alatutkimuskysymyksessä tarkastellaan liittojen eroavaisuuksia työtaisteluihin käytettävien rahastojen hallinnoinnissa ja näiden sääntöjen ja /tai erityismääräysten avaamista julkisissa asiakirjoissa. Tutkimuksen toisessa alatutkimuskysymyksessä puolestaan tarkastellaan työtaistelurahastoinnin pääomien kehitystä joko liiton tekemien tilinpäätösten yli-/alijäämän siirtojen tai yhdessä rahaston varallisuuden sekä tilikausien ylijäämistä tai muista eristä tehtyjen siirtojen kanssa. Toisessa alatutkimuskysymyksessä tarkastellaan myös mahdollisia tilikausien aikaisia työtaistelukuluja. Alatutkimuskysymyksiin vastaamista ohjaa liiton tapa hallinnoida työtaisteluihin käytettävää rahastoaan: onko rahasto tyypiltään muu sidottu rahasto vai omakatteinen rahasto.

Tutkimus on monitapaustutkimus. Tutkimuksen analyysi on suoritettu suorana tulkintana, joka on yksi tapaustutkimuksille tyypillisistä analyysimenetelmistä. Tutkimuksen aineistona toimii JHL:n, OAJ:n ja Tehyn Patentti- ja rekisterihallituksen, PRH:n, yhdistysrekisteriin tarkasteluajanjakson tilikausilta 2016–2022 toimittamat tilinpäätösasiakirjat. Tutkimuksen kohdeorganisaatioiden tilikausi on tarkasteluajanjaksolla ollut kalenterivuosi. Tutkimuksen teoriaosuudessa tarkastellaan ammattiliittojen resurssien käyttöä osana niiden institutionaalisia logiikoita, ammattiliittoja Suomessa, Tilastokeskuksen työtaistelutilastointeja, aatteellisia yhdistyksiä yleishyödyllisinä yhteisöinä sekä aatteellisten yhteisöjen kirjanpitoa ja tilinpäätöstä, keskittyen lopulta viimeisimpänä mainitussa näille tyypillisiin oman pääoman alaisiin rahastoihin.

Tutkimuksen aineistosta nousee päätutkimuskysymykseen vastaten esille, että JHL:n, OAJ:n ja Tehyn työtaisteluihin käytettävien rahastojen pääomat ovat kasvaneet tilikausittain tarkasteluajanjaksolla 2016–2022. JHL:n Työtaistelurahaston pääoma oli tilikauden 2016 tilinpäätöksessä 123 miljoonaa euroa ja tilikauden 2022 tilinpäätöksessä 326 miljoonaa euroa, rahaston pääoman ollessa täten tilikauden 2022 tilinpäätöksessä 2,64-kertainen verratessa tätä tilikauden 2016 tilinpäätöksen pääomaan. Vastaavassa vertailussa OAJ:n Tukirahaston pääoma oli puolestaan tilikauden 2016 tilinpäätöksen 70 miljoonasta eurosta kasvanut tilikauden 2022 tilinpäätöksen 215 miljoonaan euroon eli 3,05-kertaiseksi. Vastaavassa vertailussa Tehyn tilikauden 2016 tilinpäätöksen Omakatteisen rahaston pääoma 26 miljoonaa euroa oli taas kasvanut tilikauden 2022 tilinpäätöksen 88 miljoonaan euroon eli 3,34-kertaiseksi. Tarkasteluajanjakson aikana rahastot muodostavat tilikausittain suurimman osan paitsi oman pääoman alaisista rahastoista, myös omasta pääomasta sekä taseen vastattavaa-puolen loppusummasta. Ohjaten alatutkimuskysymyksiin vastaamista, JHL:n ja OAJ:n tapa hallinnoida työtaisteluihin käytettävää rahastoaan on rahastointi muuhun sidottuun rahastoon, Tehyn puolestaan hallinnoidessa työtaisteluihin käytettävää rahastoaan omakatteisella rahastolla.

Mahdolliset jatkotutkimusaiheet voisivat liittyä tämän tutkimuksen ulkopuolelle jääneiden ammattiliittojen sijoitustoiminnan ja varainhoidon kehityksen (läpinäkyvyyden) tarkasteluun sekä aatteellisten yhdistysten yleishyödyllisyyden tunnusmerkistön ja varojen käytön legitimitetin tarkasteluun ammattiliittokontekstissa.

Avainsanat: monitapaustutkimus, ammattiliitot, julkiset alat, työtaistelu, lakko, työtaistelurahastointi, aatteellinen yhdistys, oma pääoma, muu sidottu rahasto, omakatteinen rahasto

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

Sisällys

TAULUKKO-, KUVIO- JA KAAVALUETTELO.....	iv
1 JOHDANTO	1
1.1 Tutkimuksen tausta ja tutkimusilmiö	1
1.2 Tutkimustehtävä ja -kysymykset.....	3
1.3 Tutkimuksen rakenne	4
2. TEOREETTINEN VIITEKEHYS	6
2.1 Ammattiliittojen resurssien käyttö osana institutionaalisia logiikoita	6
2.1.1 Leapin ja Grigsbyn teoreettinen malli työmarkkinakollektiivien neuvotteluvoimasta.....	9
2.2 Ammattiliitot Suomessa	11
2.2.1 Gent-systeemi suomalaisen, ruotsalaisen ja tanskalaisen työmarkkinapolitiikan erityispiirteenä	11
2.2.2 Korkeista ammattiliittojen jäsenmääristä Yleiseen työttömyyskassaan	13
2.2.3 Työmarkkinaosapuolet, keskusjärjestöt sekä työehtosopimusten rooli suomalaisessa kolmikantaisessa valtakunnan- ja työmarkkinapolitiikassa.....	14
2.3 Tilastokeskuksen työtaistelutilastoja	17
2.4 Aatteelliset yhdistykset yleishyödyllisinä yhteisöinä – yleishyödyllisyyden tunnusmerkit ja varojen käyttö	22
2.5 Aatteellisen yhteisön kirjanpidosta ja tilinpäätöksestä.....	23
2.5.1 Kirjanpitolain ja asetuksen soveltaminen	23
2.5.2 Aatteellisen yhdistyksen tilinpäätöksen rekisteröinnistä PRH:n yhdistysrekisteriin.....	27
2.5.3 Yhdistyksen tuloslaskelma	27
2.5.4 Tase.....	32
2.5.5 Oman pääoman rahastot yhdistyksen kirjanpidossa ja tilinpäätöksessä.....	35
3 METODOLOGIA	39
3.1 Monitapaustutkimus	39
3.2 Tutkimuksen aineisto	41
3.3 Tutkimuksen analyysimenetelmä	42
3.4 Tutkimuksen kohdeorganisaatioista	43
3.4.1 JHL	43

3.4.2 OAJ	47
3.4.3 Tehy	51
3.4.4 Taustoittava katsaus JHL:n, OAJ:n ja Tehyn taseiden vastaavaa-puolen merkittävimpiin omaisuuseriin tilinpäätöshetkellä tilikausina 2016–2022	54
4 ANALYYSI.....	55
4.1 Ensimmäiseen alatutkimuskysymykseen vastaaminen	56
4.2 Toiseen alatutkimuskysymykseen vastaaminen	58
4.3 Päättökysymykseen vastaaminen	71
5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	73
5.1 Työtaisteluihin käytettävien rahastojen pääomat ovat tarkasteluajanjaksolla kasvaneet tilikausittain	73
5.2 Tutkimuksen onnistuminen ja mahdolliset jatkotutkimusaiheet	73
LÄHTEET	76

TAULUKKO-, KUVIO- JA KAAVALUETTELO

Taulukot

- Taulukko 1. Työtaistelun muodot Tilastokeskuksen käsitteellisinä määritelmänä (Tilastokeskus 2023b). Sivu 18
- Taulukko 2. Yhdistysten ja säätiöiden jäsenmaksujen esittäminen tuloslaskelmassa, mukaillen Vinnikainen (2022, 65). Sivu 30
- Taulukko 3. Aatteellisten yhteisöjen ja säätiöiden oman pääoman rahastot, mukaillen Vinnikainen (2022). Sivu 35
- Taulukko 4. Tutkimuksen aineisto. Sivu 41
- Taulukko 5. JHL:n, OAJ:n sekä Tehyn tavat hallinnoida työtaistelupääomia tilikausina 2016–2022. Sivu 56
- Taulukko 6. JHL:n tuloskehitys tilikausina 2016–2022. Sivu 58
- Taulukko 7. JHL:n Työtaistelurahaston pääoma tilinpäätöshetkellä tilikausina 2016–2022. Sivu 59
- Taulukko 8. OAJ:n tuloskehitys tilikausina 2016–2022. Sivu 62
- Taulukko 9. OAJ:n Tukirahaston pääoma tilinpäätöshetkellä tilikausina 2016–2022. Sivu 63
- Taulukko 10. Tehyn tuloskehitys tilikausina 2016–2022. Sivu 67
- Taulukko 11. Tehyn Omakatteisen rahaston varat ja pääoma tilinpäätöshetkellä tilikausina 2016–2022. Sivu 68
- Taulukko 12. JHL:n, OAJ:n ja Tehyn työtaisteluihin käytettävien rahastojen pääomat tilinpäätöshetkellä tilikausina 2016–2022. Sivu 71

Kuviot

- Kuvio 1. Tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen rakentuminen. Sivu 4
- Kuvio 2. Teoreettinen malli työmarkkinakollektiivien neuvotteluvoimasta, mukaillen Leap ja Grigsby (1987). Sivu 10
- Kuvio 3. Työtaistelut vuositasolla vuosina 1980–2022, muuttujina vuosi ja osalliset yhteensä (Tilastokeskus 2023f). Sivu 19
- Kuvio 4. Työtaistelujen muodot vuositasolla vuosina 2021–2022, muuttujina työtaistelun muoto ja vuosi. Osalliset yhteensä. (Tilastokeskus 2023c.) Sivu 20
- Kuvio 5. Työtaistelut toimialoittain vuosien 2016–2022 vuosineljänneksinä, muuttujina toimiala ja vuosineljännes. Toimialoina ”Yhteensä”, ”Julkinen hallinto ja maanpuolustus; pakollinen sosiaalivakuutus”, ”Koulutus” ja ”Terveys- ja sosiaalipalvelut”. (Tilastokeskus 2023e.) Sivu 21
- Kuvio 6. Työtaistelut toimialoittain vuosien 2016–2022 vuosineljänneksinä, muuttujina toimiala ja vuosineljännes. Toimialoina ”Julkinen hallinto ja maanpuolustus; pakollinen sosiaalivakuutus”, ”Koulutus” ja ”Terveys- ja sosiaalipalvelut”. (Tilastokeskus 2023d.) Sivu 21
- Kuvio 7. JHL:n jäsenyhdistykset (JHL 2023). Sivu 45

- Kuvio 8. JHL:n edustajien lukumäärä sopimusaloittain (JHL 2023). Sivu 46
- Kuvio 9. OAJ:n jäsenmääräkehitys vuosina 2017–2023 (OAJ 2023). Sivu 48
- Kuvio 10. OAJ:n järjestö rakenne (OAJ 2023). Sivu 49
- Kuvio 11. OAJ:n päätöksenteko (OAJ 2023). Sivu 51
- Kuvio 12. JHL:n, OAJ:n ja Tehyn taseiden vastaavaa-puolen merkittävimmät omaisuuserät tilinpäätöshetkellä tilikausina 2016–2022. Sivu 54
- Kuvio 13. JHL:n taseen vastattavaa-puolen merkittävimmät erät tilinpäätöshetkellä tilikausina 2016–2022. Sivu 60
- Kuvio 14. OAJ:n taseen vastattavaa-puolen merkittävimmät erät tilinpäätöshetkellä tilikausina 2016–2022. Sivu 64
- Kuvio 15. Tehyn taseen vastattavaa-puolen merkittävimmät erät tilinpäätöshetkellä tilikausina 2016–2022. Sivu 69
- Kuvio 16. JHL:n, OAJ:n ja Tehyn taseen vastaavaa-puolen merkittävimmät erät tilinpäätöshetkellä tilikausina 2016–2022. Sivu 71

Kaavat

- Kaava 1. Aatteellisen yhteisön ja säätiön tuloslaskelma. (Kirjanpitoasetus 30.12.1997/1339 1:3.1; Valtioneuvoston asetus pien- ja mikroyrityksen tilinpäätöksessä esitettävistä tiedoista 30.12.2015/1753 Liite IV). Sivu 28
- Kaava 2. Tase. (Kirjanpitoasetus 30.12.1997/1339 1:6.1). Sivu 33

1 JOHDANTO

”Varallisuuden kerääminen perustuu vain siihen, että olemme riittävän uskottava, jos neuvottelut menevät jumiin - -. Jos koko jäsenkunta pantaisiin lakkoon kerralla, niin työtaistelurahastolla oltaisiin muutamia kymmeniä päiviä lakossa.”

– OAJ:n entinen puheenjohtaja Olli Luukkainen (Yle Uutiset: Palkansaajajärjestöt ja ammattiliitot 2017.)

1.1 Tutkimuksen tausta ja tutkimusilmiö

Suomessa on viime vuosina käyty laajoja työtaistelutoimia sekä niillä uhkaamista eri sektoreilla. Näitä on nähty myös julkisilla aloilla. Muun muassa SAK ja sen jäsenliitot toimeenpanivat torstaina 14.12.2023 useita poliittisia työtaisteluita, joihin osallistui myös esimerkiksi SAK:n jäsenliitto Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL. (SAK 2023a.) STTK:hon kuuluva Tehy puolestaan ilmoitti, ettei sen jäsenistö tekisi tuona päivänä lakonalaista työtä SAK:n ilmoittamien työtaistelutoimien piirissä (Tehy 2023b). Tehyn puolestaan itse läpikäymien työtaistelujen neuvottelukustannukset edellisenä vuonna 2022 olivat sen tilinpäätöksen mukaan noin 31,5 miljoonaa euroa. Vuoden 2022 kevääseen asti lakkoon ryhtyminen taas oli pitkään nähty Opetusalan Ammattijärjestö OAJ:ssä käytännössä teorian varassa, koska opettajien edellisestä laajasta lakosta oli ehtinyt kulua lähes neljä vuosikymmentä. Myös opettajien lakkokone kuitenkin käynnistyi. (OAJ:n Opettaja-verkkolehti 2023.)

Terry Leap ja David Grigsby (1987) tunnistavat työmarkkinaosapuolten välillä vastapuolen tiedon ammattiliiton lakkokassan suuruudesta työmarkkinaneuvotteluihin vaikuttavana neuvotteluvoimatekijänä (Leap & Grigsby 1987, 205–209). Kun taas Suomessa vallitsevasta pohjoismaisesta Gentin työmarkkinajärjestelmästä kumpuavaa ammattiyhdistysliikkeen laajempaa vaikutusvaltaa vastaan on hyökätty oikeistopoliittisten puolueiden toimesta (Lindellee & Berglund 2022, 213), Anders Blom (2018) puolestaan toteaa väitöskirjassaan, että kaikki vaikutusvalta ei myöskään aina näy: kun demokratian pelisääntöjen perusteella instituutioilta vaaditaan läpinäkyvyyttä, Blomin havaintojen mukaan etujärjestöjen toiminta ei ole tätä Suomessa tarvinnut (Blom 2018, 15).

Reichborn-Kjennerud (2013) taas katsoo, että instituutioiden legitimitietin rakentamisessa medialla, eturyhmillä ja julkisella keskustelulla on tärkeä rooli. (Reichborn-Kjennerud 2013, 684). Yksi organisaatioiden haasteista nykyään kytkeytyykin niiden toimintojen ja varainhoidon läpinäkyvyyteen. Kolmannen sektorin organisaatioissa, kuten aatteellisissa yhdistyksissä, joiden yhtenä päätarkoituksena on niihin kuuluvien ihmisten etujen ajaminen, toimintojen ja varainhoidon läpinäkyvyys ei rajoitu pelkästään organisaation sisäiseen ympäristöön, vaan heijastuu organisaation jäsenistöön ja koko yhteiskuntaan. (ks. Campos, Moreira & Scalzer 2014; 131–132.)

Patentti- ja rekisterihallituksesta, PRH:sta, annetun lain (578/2013) 2 §:n 1 momentin nojalla PRH käsittelee tilinpäätösasiakirjojen julkistamista koskevat asiat (laki Patentti- ja rekisterihallituksesta 9.8.2013/578 2.1). Aatteellisen yhdistyksen tilinpäätösilmoitus on yhdistysrekisteriasetuksen (506/1989) 4 §:n 6 kohdan mukainen yhdistysrekisterin pitämisessä tarpeellinen tieto (26.5.1989/506 4.6). Täten PRH julkistaa aatteellisen yhdistyksen ilmoittamat tilinpäätösasiakirjat rekisteröimällä ne yhdistysrekisteriin. Suomessa tilikaudesta 2016 alkaen tietyt kriteeristöt täyttävät aatteelliset yhdistykset ovat olleet velvoitettuja julkaisemaan tilinpäätösasiakirjansa PRH:n ylläpitämässä yhdistysrekisterissä. Jokaisella on oikeus saada tietoja rekisteriin merkityistä asioista, ja sama julkisuus koskee myös yhdistysrekisteriin tehtyjä ilmoituksia mahdollisine liitteineen. (PRH 2023.) Ammattiliittojen osalta tämä käsittää käytännössä Suomen suurimmat ammattiliitot, joihin myös tässä tutkimuksessa tarkastellut julkisten alojen ammattiliitot JHL, OAJ ja Tehy lukeutuvat.

Raja-arvot täyttävien aatteellisten yhdistysten on ilmoitettava tilinpäätöksensä yhdistysrekisteriin viimeistään kuuden kuukauden kuluessa tilikauden päätyemisestä. JHL:stä, OAJ:sta ja Tehystä Tehy on ainoa, joka ei ole tilikausina 2016–2022 lukuun ottamatta tilikauden 2017 ilmoittamista minään vuonna ilmoittanut tilinpäätösasiakirjojaan määräajassa rekisteriin. Kun siis tilinpäätös tulisi näiden ammattiliittojen kohdalla ilmoittaa rekisteriin kesäkuun loppuun mennessä, esimerkiksi Tehyn tilikauden 2021 tilinpäätöstä saatiin odottaa aina vuoden 2022 joulukuun alkuun saakka. (PRH 2022.)

Syitä tähän ihmetteli esimerkiksi Iltalehden toimittaja Mika Koskinen (2022) Tehyn ja toisen hoitajaliiton Superin lakkojen aikana huhtikuun 2022 jutussaan *Analyysi: Kuivuivatko Tehyn ja Superin lakkokassat?* Jutun pohdinnat, mutta varsinkin Yle MOT:n (2021) dokumentti *Ammattiliittojen suuri asuntorahastus* sekä ammattiliittoihin ja niiden yhteiskunnalliseen asemaan laajemmin kohdistuva kritiikki – yhdessä ammattiliittojen samanaikaisen kiistattoman kontribuution suomalaisen hyvinvointivaltion rakennuksen historian kanssa – toimivatkin tämän pro gradu - tutkielman innoittajina.

Tämän tutkimuksen tutkimusilmiönä on työtaistelurahastointi. JHL, OAJ ja Tehy ovat valikoituneet tutkimuksen kohdeorganisaatioiksi niiden ollessa jäsenmäärältään Suomen kolme suurinta julkisen alan ammattiliittoa. Ne ovat myös samalla omien keskusjärjestöjensä jäsenmäärältään suurimmat julkisen alan ammattiliitot.

1.2 Tutkimustehtävä ja -kysymykset

Tämän tutkimuksen tutkimustehtävänä on selvittää, miten JHL:n, OAJ:n ja Tehyn työtaistelurahastointiin käytettävien rahastojen pääomat ovat kehittyneet tilikausina 2016–2022 – miten liitot ovat *varautuneet vaikeaan*. Tutkimuksen tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

Tutkimuksen päätutkimuskysymys on

Miten JHL:n, OAJ:n ja Tehyn työtaistelutoimiin käytettävien rahastojen pääomat ovat kehittyneet tilikausina 2016–2022?

Tutkimuksen ensimmäinen alatutkimuskysymys on

Miten JHL, OAJ ja Tehy eroavat tilikausina 2016–2022 työtaisteluihin käytettävien rahastojen hallinnoinnissa, ja avataanko työtaisteluihin käytettäviä rahastoja koskevia sääntöjä ja/tai erityismääräyksiä liittojen PRH:n yhdistysrekisteriin toimitetuissa tilinpäätösasiakirjoissa, muualla muissa julkisissa lähteissä taikka liitolle osoitetussa tiedustelussa?

Tutkimuksen toinen alatutkimuskysymys on

Miten työtaisteluihin käytettävien rahastojen pääoma on tilikausina 2016–2022 kehittynyt joko

a) liiton tekemien tilinpäätösten yli-/alijäämän siirtojen sekä mahdollisten työtaistelutoimien kulujen pohjalta rahaston ollessa tyypiltään Muu määrätarkoitukseltaan sidottu rahasto?

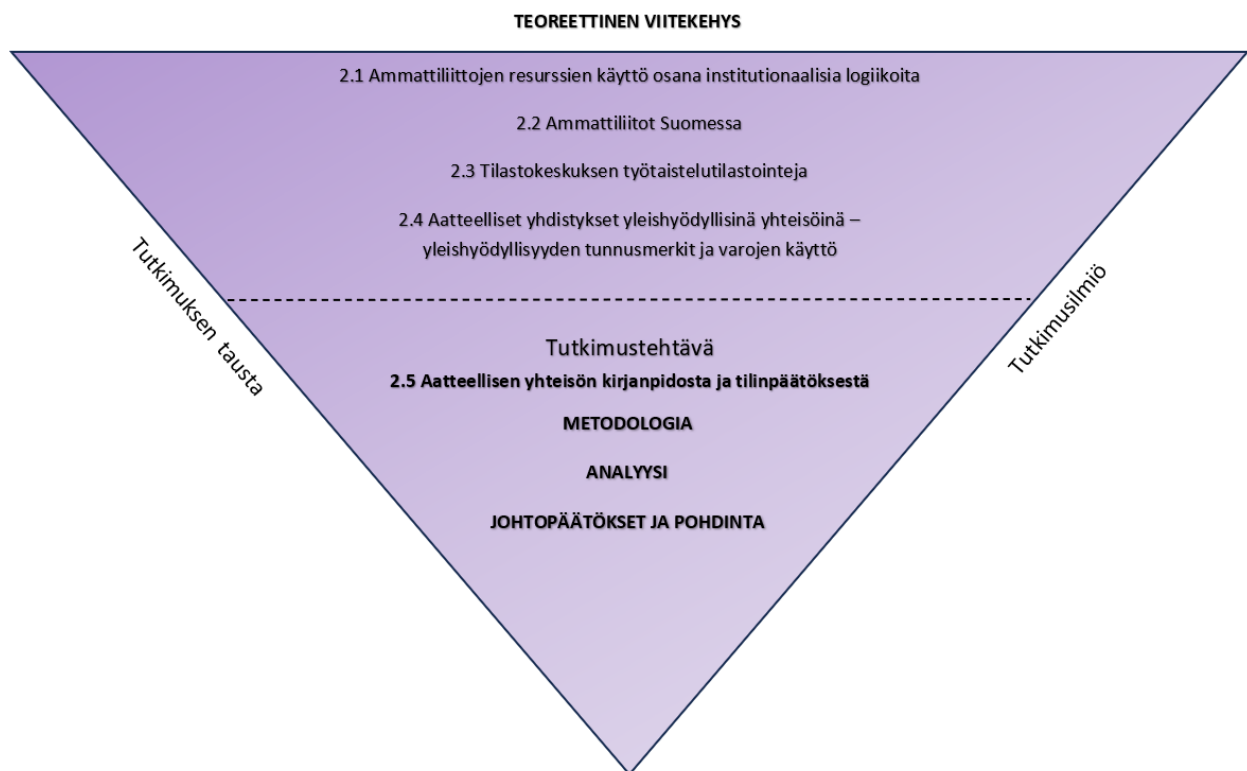
tai

b) yhdessä rahaston varallisuuden kanssa sekä tilikausien ylijäämistä tai muista eristä tehtyjen siirtojen ja mahdollisten työtaistelutoimien kulujen pohjalta rahaston ollessa tyypiltään

Omakatteinen rahasto?

1.3 Tutkimuksen rakenne

Tutkimuksen ensimmäisen pääluvun 1 Johdanto jälkeiset pääluvut ovat 2 Teoreettinen viitekehys, 3 Metodologia, 4 Analyysi ja 5 Johtopäätökset. Teoreettista viitekehystä käsittelevä pääluke 2 jakautuu kuvion 1 mukaisesti edelleen alalukuihin 2.1 Ammattiliittojen resurssien käyttö osana institutionaalisia logiikoita, 2.2 Ammattiliitot Suomessa, 2.3 Tilastokeskuksen työtaistelutilastoiteja, 2.4 Aatteelliset yhdistykset yleishyödyllisinä yhteisöinä – yleishyödyllisyyden tunnusmerkit ja varojen käyttö ja 2.5 Aatteellisen yhteisön kirjanpidosta ja tilinpäätöksestä. Teoreettisen viitekehysten alalukujen 2.1–2.4 voidaan katsoa olevan enemmän tutkimuksen taustaa ja tutkimusilmiötä kuvaavia, ja alaluvun 2.5 olevan taas suuremmin yhteydessä tutkimustehtävään, metodologiaan, analyysiin sekä johtopäätöksiin ja pohdintaan, keskittyen lopulta aatteellisille yhdistyksille tyypillisiin oman pääoman alaisiin rahastoihin.

Kuvio 1. Tutkimuksen teoreettisen viitekehysten rakentuminen.

Metodologiaa käsittelevässä pääluvun 3 alaluvuissa käydään läpi tämän tutkimuksen toteutustapa, tutkimuksen aineisto, analyysimenetelmä sekä kohdeorganisaatiot. Tutkimuksen kohdeorganisaatioita käsittelevässä alaluvussa käydään läpi näiden lyhyt historia, organisaatorakenne, toiminnan tarkoitus ja jäsenistö sekä hallinto. Lisäksi alaluvussa luodaan

taustoittava katsaus kohdeorganisaatioiden taseiden vastaavaa-puolen merkittävimpiin omaisuuseriin tarkasteluajanjakson tilinpäätöshetkillä. Pääluvun 4 Analyysi alaluvuissa vastataan johdantoluvussa esiteltyihin tutkimuksen tutkimuskysymyksiin, ja pääluvun 5 Johtopäätökset alaluvuissa vedetään paitsi sananmukaisesti tutkimuksen johtopäätökset, mutta myös pohditaan tutkimuksen onnistumista ja mahdollisia jatkotutkimusaiheita.

2. TEOREETTINEN VIITEKEHYS

2.1 Ammattiliittojen resurssien käyttö osana institutionaalisia logiikoita

Ammattiliitto voidaan määritellä palkansaajien jatkuvaksi yhdistykseksi, jonka tarkoituksena on ylläpitää tai parantaa heidän työolojaan (Webb & Webb 1894: 1). Järjestäytymällä yhdistyksiin työntekijät voivat välttää toistensa alihinnoittelun työmarkkinoilla ja puolustaa sekä parantaa yhteisiä työoloja joko suoraan työehtosopimusneuvotteluissa työnantajien kanssa tai välillisesti pyrkien vaikuttaa lainsäädäntöön (Furåker & Larsson 2020, 6). Ammattiliittojen ja työehtosopimusinstituutioiden perustamisen on nähty olevan hyödyllistä myös työnantajajärjestöille ja kansallisille hallituksille, koska ne voivat auttaa säilyttämään yhteiskunnallista rauhaa ja varmistamaan managerialistisen valvonnan legitimiyyttä (Traxler 1998, 208). Viitatessaan Huberin ja Stephensin (2001) havaintoihin Rasmussen ja Pontusson (2018) myös nostavat esiin, kuinka monet vertailevat hyvinvointivaltiotutkijat ovat yhtä mieltä siitä, että työväenliike on ollut tärkeä tekijä uudelleenjakavan sosiaalipolitiikan kehittämisessä, liikkeen vaikutusten ilmetessä osittain myös maiden hallitusten kokoonpanoissa (Rasmussen & Pontusson 2018, 793).

Kolmannen sektorin organisaatiot edistävät maiden sosiaalista hyvinvointia (Rodríguez 2021, 6). Kun yksi nykypäivän organisaatioiden haasteista kytkeytyy niiden toimintojen ja varainhoidon läpinäkyvyyteen, juuri kolmannen sektorin organisaatioissa – kuten aatteellisissa yhdistyksissä – joiden yhtenä päätarkoituksena on niihin kuuluvien ihmisten etujen ajaminen, toimintojen ja varainhoidon läpinäkyvyys ei rajoitu pelkästään organisaation sisäiseen ympäristöön, vaan heijastuu organisaation jäsenistöön ja koko yhteiskuntaan. (Campos, Moreira & Scalzer 2014; 131–132.) Laajojen yksityistämisten ja ulkoistamisten jälkeiset vuosikymmenet ovat alentaneet erilaisten instituutioiden ja toimijoiden välisiä rajoja: on tullut vaikeammaksi määrittää, mitkä ovat aidosti julkisia toimintoja ja mitkä taas yksityisiä (Vakkuri ym. 2021, 247). Kolmannen sektorin organisaationa aatteelliset yhdistykset, mukaan lukien siis ammattiliitot, voidaankin katsoa niin sanottujen yhteiskunnallisten *hybridien* luokkaan, joille on ominaista esimerkiksi kilpailevat institutionaaliset logiikat ja organisationaalisten tavoitteiden ristiriitaisuus, julkisten ja yksityisten omistusrakenteiden yhdistelmät sekä julkiset ja yksityiset taloudellisen ja yhteiskunnallisen valvonnan muodot (Vakkuri ym. 2021).

Institutionaalisen logiikan käsitteen esitteli ensimmäisenä Roger Friedland ja Robert Alford vuonna 1991 ilmestyneessä artikkelissaan *Bringing Society Back In*, joka julkaistiin teoksessa *New Institutionalism in Organizational Analysis* (Friedland & Alford, 1991). Artikkelissaan Friedland ja Alford määrittivät institutionaalisen logiikan ”aineellisten käytäntöjen ja symbolisten rakenteiden joukoksi”, jotka muodostavat kunkin institutionaalisen järjestyksen ”organisaatioperiaatteet” ja joita ”organisaatiot ja yksilöt voivat kehittää” (Friedland & Alford, 1991, 232). Hybriditeettiä analysoidaan ja selitetäänkin usein juuri institutionaalisten logiikoiden kautta. Nämä logiikat pohjautuvat erilaisiin organisaatorakenteisiin ja hallintotapoihin esimerkiksi hierarkian tai markkinamekanismien suhteen. Myös tästä syystä esimerkiksi mielekkään kuvan saaminen hybridiorganisaation suorituskyvystä voi olla monimutkaisempaa kuin puhtaasti julkisten tai yksityisten sektorin organisaatioissa. On tosin kuitenkin huomionarvoista, että varsinkin nykyään myös ”puhtaissa” yksityisissä voittoa tavoittelevissa organisaatioissa on kasvavissa määrin eri logiikoiden elementtejä esimerkiksi yritysvastuuasioiden kautta, ja päinvastoin julkisen hallinnon toimijoissa markkinasuuntautuneisuutta; julkisen hallinnon toimijoiden kohdalla näin on käynyt erityisesti uuden julkisen johtamisen (*New Public Management, NPM*) sekä uuden julkisen hallinnan (*New Public Governance, NPG*), uudistusten jälkeen. (ks. Vakkuri ym. 2021.)

Ammattiliittojen institutionaalisten logiikoiden problematiikasta käytävä keskustelu on keskittynyt laajasti kysymyksiin siitä, toimivatko ja pitäisikö ammattiliittojen toimia ensisijaisesti taloudellisten palveluiden suorittamiseksi jäsenilleen vai ensisijaisesti yhteiskunnallisen muutoksen vaikuttajina ja jäsentensä institutionaalisenä keinona osallistua täysipainoisemmin demokraattisiin prosesseihin (Child, Loveridge & Warner 1973, 71). Ammattiliittojen toimiessa sekä jäseniensä talouteen vaikuttavana hallinnollisena että jäsentensä edustavana organisaationa, näiden institutionaalisten logiikoiden välinen jännite onkin toiminut keskeisenä teemana monissa liittodemokratiakeskusteluissa (Willman & Bryson 2009, 24). Viitattaessaan Crouchin (1982) havaintoihin, Willman ja Bryson (2009) toteavatkin, että formaalin hallinnon ja edustuksellisuuden välinen tasapaino on myös keskeistä ammattiliiton taloudelle (Willman & Bryson 2009, 24).

Ammattiliittojen kyky ylläpitää toimintaansa riippuukin paitsi niiden kyvystä vakiinnuttaa yhteiskunnallinen asemansa myös resurssien käytöstä (Webb & Webb 1894, 1). Ammattiliiton resurssit ilmenevät toisaalta sen taloudessa eli tulonmuodostuksessa sekä varallisuudessa ja pääomissa, mutta myös sen jäsenistössä: jäsenistön kyvyssä luoda aktiivisesta toiminnasta resurssi

myös työmarkkinaosapuolena (ks. Willman & Bryson 2009, 23; 41). Yleishyödyllisen toiminnan luonne ja tätä kautta ”voitontavoittelemattomuus” avaa syvemmin juuri talouden merkitystä ammattiliitoille. Käytännössä tämä merkitys ilmenee yhtäältä esimerkiksi jäsenistön edustuksellisuudessa, mutta myös kollektiivisessa mobilisoinnissa työtaistelutoimien muodossa, strategisissa valinnoissa, lobbauksessa sekä uusien jäsenten hankinnassa. Talouden merkitys ammattiliitoille ilmenee myös jäsenistön laskelmoiduissa jäsenyyteen liittyvissä eduissa ja kustannuksissa, vaikuttaen tätä kautta jäsenistön valintoihin ammattiliittoon liittymisestä ja siinä pysymisestä. (ks. Masters & Gibney 2023, 11–12.)

Hybridioorganisaatioissa tavoitteidenasetantaa ja toimintoja määrittävien ongelmien voidaan katsoa liittyvän kysymyksiin siitä, mitä tarkoitusta varten, mihin suuntaan ja kenen tavoitteita organisaatio toteuttaa ja mihin se tavoitteillaan pyrkii (Johanson & Vakkuri 2017, 80). Kun siis kolmannen sektorin organisaatioilla tavoitteina katsotaan olevan yhtäältä maiden sosiaalisen hyvinvoinnin ajaminen (Rodríguez 2021, 6) ja toisaalta organisaatioihin itseensä kuuluvien ihmisten etujen ajaminen (Campos, Moreira & Scalzer 2014; 131–132), voidaankin näistä lähtökohdista katsoa syntyvän ristiriitaisia tavoitteita. Ammattiliittojen organisaationaalinen hybriditeetti ilmenee niin ikään myös niihin kohdistuvissa julkisissa ja yksityisissä taloudellisissa ja yhteiskunnallisen valvonnan muodoissa (ks. Vakkuri ym. 2021). Kun myös medialla, eturyhmillä ja julkisella keskustelulla on tärkeä rooli instituutioiden legitimitetin rakentamisessa (Reichborn-Kjennerud 2013, 684), tilivelvollisuuden, erilaisten vastuusuhteiden ja organisaatiohallinnon välisten monimutkaisten keskinäisten riippuvuuksien haasteet korostuvatkin juuri hybridiympäristöissä, ei pelkästään institutionaalisten logiikkojen moninaisuuden vuoksi, vaan myös siksi, että näissä organisaatioissa on kasvava legitimiuden ja avoimuuden vaatimus. (Vakkuri ym. 2021, 246.)

Vaikka ammattiliitot eivät ole osa valtionhallintoa tai julkista sektoria, kun ns. *Gentin* järjestelmässä valtio myös tukee ammattiliittojen hallinnoimia työttömyysvakuutusrahastoja (ks. esim. Böckerman & Uusitalo 2006, 284), voidaankin esimerkiksi tätä vasten problematisoida ammattiliittojen toiminnan julkista luonnetta. Toiminnan sisältöä ja päämäärää voidaan pitää julkisen toiminnan määreenä; lainsäädännöllisestä statuksesta tai rahoitusrakenteesta huolimatta julkiseksi toiminnaksi voidaan katsoa toiminta, joka toteuttaa sisällöllisesti yleistä etua tai poliittishallinnollisen järjestelmän tahdonilmaisua (af Ursin, Haveri & Pekkola 2016, 22). Kun Suomen korporatistisessa järjestelmässä työnantajien ja työntekijöiden järjestöt käyttävät osaa vallasta, jonka

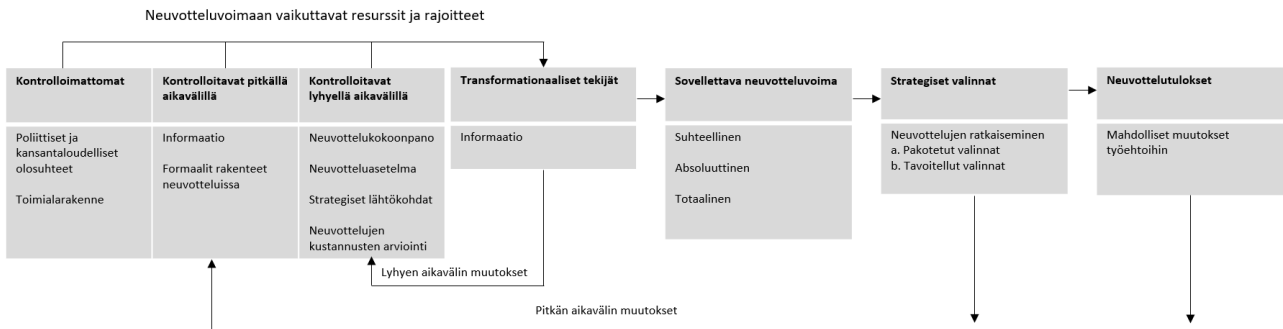
parlamentaarisessa demokratiassa pitäisi kuulua eduskunnalle tai valtioneuvostolle (Wuokko ym. 2020, 12), voidaankin myös tätä havaintoa vasten suomalaista työmarkkinakenttää sekä sen toimijoita luonnehtia toiminnoiltaan julkiseksi. Samalla kun valtiovalta tekee kolmikannan yhtenä osapuolena yhteistyötä työmarkkinaosapuolten kanssa (ks. esim. Wuokko ym. 2020, 24), samalla se myös valvoo näitä toimijoita muun muassa instituutioidensa sekä lainsäädännön ja muiden normilähteiden avulla. Ammattiliittoja osana (suomalaista) Gent-järjestelmää käsitellään tarkemmin alaluvussa 2.2.1.

2.1.1 Leapin ja Grigsbyn teoreettinen malli työmarkkinakollektiivien neuvotteluvoimasta

Terry L. Leap ja David W. Grigsby kehittivät vuonna 1987 teoreettisen mallin työmarkkinakollektiivien neuvotteluvoimasta (*Theoretical Model of Collective Bargaining Power*) pyrkiessään vastaamaan aikalaisen tutkimuksen käsitteelliseen pintapuolisuuteen. Malli on tätä tutkimusta mukaillen kuvattu kuviossa 2 muun muassa siten, että sen osatekijöitä on rajattu tutkimuksen kohdeorganisaatioiden eli ammattiliittojen näkökulmaa koskevaksi. Leapin ja Grigsbyn mukaan neuvotteluvoiman käsite oli saanut vain pintapuolista käsittelyä työmarkkinasuhteita koskevassa tutkimuskirjallisuudessa verrattaessa sitä muihin työehtosopimusneuvotteluiden tekijöihin, kuten ammattiliittojen saavuttamiin tuloksiin työmarkkinoilla. Leapin ja Grigsbyn mukaan useimmat työmarkkinasuhteiden tutkijat olivat kuitenkin jo tuolloin samaa mieltä neuvotteluvoiman olevan keskeinen osa työehtosopimusneuvottelua, ja että aikalaisessa käsitteistössä oli useita puutteita. Jotkut sanamuodot keskittyivätkin esimerkiksi vain neuvotteluvoiman määritelmään, eivätkä käsitelleet sen sisältöä tai alkuperää. Käsitteellisen epämääräisyyden tiivistä Leapin ja Grigsbyn (1987) analyysin mukaan kenties parhaiten Livernash (1963):

”Voima työehtosopimusneuvotteluissa on funktio suhteellisesta halukkuudesta ja kyvykkyydestä ryhtyä lakkoon, olivatpa muuttujat kuinka monimutkaisia tahansa, jotka tuon suhteellisen halukkuuden ja kyvykkyyden määrittävät. - - Ei kuitenkaan ole olemassa tyydyttävää valtateoriaa, jonka mukaan voidaan arvioida ammattiliittojen ja johdon suhteellista halukkuutta ja kykyä lakkoon.” (Leap & Grigsby 1987, 202–203.)

Leapin ja Grigsbyn (1987) neuvottelukirjallisuuden analyysi osoitti Livernashin havaintojen tavoin, että kattavaa työehtosopimusneuvotteluteoriaa ei ollut olemassa, vaikka monet teoriat tarjosivatkin erinomaisia ideoita, oivalluksia ja havaintoja valtailmiön puolesta. Leapin ja Grigsbyn oman tutkimuksen tavoitteena olikin kehittää kattavampi viitekehys työehtosopimusneuvotteluiden voimasta, jossa otetaan huomioon voiman alkuperä, osapuolten neuvotteluvoimaa joko vahvistavat tai heikentävät tekijät sekä neuvotteluvoiman tyypit ja käyttötavat. (Leap & Grigsby 1987, 202.)

Kuvio 2. Teoreettinen malli työmarkkinakollektiivien neuvotteluvoimasta, mukailten Leap ja Grigsby (1987).

Ilmiöiden mallintaminen yhteiskuntatieteissä alkaa (yleensä vasemmalla) kuvattavista lähteistä tai syistä ja etenevät (yleensä oikealle) prosessin läpi ja lopulta jonkinlaiseen lopputulokseen. Mallintamiseen liittyy niin ikään eri tekijöiden välisten kausaliteettien havainnollistaminen. Samoin Leapin ja Grigsbyn teoreettinen malli työmarkkinakollektiivien neuvotteluvoimasta pyrkii edellä mainitun kaltaiseen ilmiön mallintamiseen. Mallin kolmessa ensimmäisessä taulukossa vasemmalla havainnollistetaan, että neuvotteluvoimalla on lähde ja että sitä myös rajoittavat tietyt tekijät. Työehtosopimusneuvotteluvoimaan vaikuttavat resurssit ja rajoitteet jaetaan kolmeen luokkaan: yleisesti kontrolloimattomat, pitkällä aikavälillä mutta ei varsinaisen neuvottelutoiminnan aikana kontrolloitavat ja ne, joita ainakin yksi osapuoli kontrolloi lyhyellä aikavälillä neuvottelutoiminnan aikana. (Leap & Grigsby 1987, 206.)

Potentiaalinen työehtosopimusneuvotteluvoima toteutuu täysin vain teoriassa, ei käytännössä, koska *transformationaaliset tekijät*, kuten esimerkiksi työmarkkinaneuvottelujen vastapuolen tieto ammattiliiton lakkokassan suuruudesta, vähentävät (tässä tapauksessa ammattiliiton) potentiaalista neuvotteluvoimaa *sovellettavissa olevaksi neuvotteluvoimaksi*. Sovellettavissa oleva neuvotteluvoiman voidaan nähdä ikään kuin ”nettotuloksena” potentiaaliseen neuvotteluvoimaan vaikuttavista tekijöistä. Sovellettavissa oleva neuvotteluvoima voi ilmentyä suhteellisena, absoluuttisena tai totaalisena. Suhteellinen voima voidaan nähdä toisen osapuolen riippuvuutena neuvottelusuhteesta verrattuna toisen osapuolen riippuvuuteen, absoluuttinen neuvotteluvoima yksittäisen osapuolen valta muiden osapuolten vallasta riippumatta ja kokonaisvalta osapuolten välisen riippuvuuden summana. Sovellettavissa olevan neuvotteluvoiman voidaan puolestaan katsoa konkretisoituvan siihen *pohjautuvissa strategisissa valinnoissa* ja lopulta *neuvottelutoiminnan tuloksissa*. (Leap & Grigsby 1987, 205–209.)

2.2 Ammattiliitot Suomessa

2.2.1 Gent-systeemi suomalaisen, ruotsalaisen ja tanskalaisen työmarkkinapolitiikan erityispiirteenä

Ammattiliittoja koskevassa kansainvälisessä tutkimuskirjallisuudessa usein käytetyllä englanninkielisellä termillä, *union density*, kuvataan ammattiliittoon kuuluvien jäsenten lukumäärää jaettuna työvoimalla (Pehkonen & Tanninen 1997, 579). Ammattiliittoihin kuulumisen aste on perinteisesti ollut erittäin korkeat kaikissa Pohjoismaissa, jopa eurooppalaisesta näkökulmasta katsottuna. Yksi tärkeimmistä syistä on se, että ansiosidonnaisen työttömyysetuuden saaminen on tosiasiallisesti ollut sidottu ammattiliittojen jäsenyyteen kaikissa Pohjoismaissa Norjaa lukuun ottamatta. Tämä järjestelmä, jossa ammattiliitot hallinnoivat valtion tukemia työttömyysvakuutusrahastoja, tunnetaan nimellä Gent-järjestelmä. (Böckerman & Uusitalo 2006, 284.)

Tanskassa, Suomessa ja Ruotsissa sekä Belgiassa ammattiliitot ovat vahvasti mukana työttömyysetuuksien hallinnoinnissa (Lindellee & Berglund 2022, 212). Kirjallisuudessa tämä järjestelmä on nimetty Gentin, belgialaisen kaupungin, mukaan, joka vuonna 1901 alkoi tukea paikallisliittojen työttömyyskassoja (Vandaele, 2006). Gentin järjestelmän kaltaisten valtion tukemien, mutta ammattiliittojen hallinnoimien työttömyyskassojen järjestelmä yleistyi Euroopassa 1900-luvun ensimmäisellä puoliskolla, johon Rasmussen ja Pontusson (2018) laskevat mukaan kymmenen tällaisen järjestelmän omannutta maata, muun muassa Ranskan (1905–1950), Alankomaat (1916–1952) ja Espanjan (1919–1936) (Lindellee & Berglund 2022, 212; Rasmussen & Pontusson 2018). Gentin järjestelmä kuitenkin hylättiin useimmissa näistä maista toisen maailmansodan yhteydessä, ja se korvattiin pakollisella, valtion ylläpitämällä työttömyysturvajärjestelmällä (*unemployment benefit system, UBS*) (Alber, 1981). Gent-malli lopetettiin useimmissa maissa, koska sillä ei kyetty saavuttamaan laajamittaista koko työvoimaa kattavaa riskien yhdistämistä, toisin kuin valtion pakollisella vakuutusohjelmalla (Lindellee & Berglund 2022, 212).

Gentin järjestelmän voidaan sanoa säilyneen Belgiassa sekä Tanskassa, Suomessa ja Ruotsissa, vaikkakin Belgian järjestelmä voidaan nähdä hybridijärjestelmänä, jossa valtio kerää työttömyysvakuutusmaksuja, kun taas ammattiliitot hoitavat työttömien etuuksien maksamisen

(Lindellee & Berglund 2022, 212; Vandaele, 2006, 648). Tämä eroaa Pohjoismaista, joissa on pääosin säilytetty vapaaehtoiset järjestelmät, eli ihmiset päättävät itse, haluavatko he liittyä työttömyyskassaan ja maksaa vakuutusmaksuja. Koska nämä maksut kattavat vain osittain varsin runsaatkin edut, valtio rahoittaaakin suuren osan verovaroilla. (Lindellee & Berglund 2022, 212.) Tanska on kuitenkin ainoa maa, jossa on täysin vapaaehtoinen järjestelmä, kun taas Suomen ja Ruotsin järjestelmissä on kiinteämääräinen perusetuus, joka ei edellytä rahaston jäsenyyttä (Jokivuori 2006; Kjellberg 2009).

Useat maiden väliset tutkimukset osoittavat, että ammattiliittoihin kuulumisen aste on suurempi Gentin järjestelmän maissa (ks. esim. Calmfors ym. 2001; Lesch 2004; Neumann ym. 1991). On toisaalta myös esitetty, että Gent-järjestelmien käyttöönotolla ei ollut vaikutusta ammattiliittojen jäsenmääriin, vaan että olemassa olevan kirjallisuuden tunnistama Gent-ilmiö syntyi 1950- ja 1960-luvuilla lisääntyneiden valtiontukien ja etujen anteliaisuuden seurauksena (ks. esim. Rasmussen & Pontusson 2018). Kansainvälisessä vertailussa kaikissa Pohjoismaissa ammattiliittoihin kuulumisen aste on ollut joka tapauksessa korkea: ollessa 1990-luvulla huipussaan noin 80 prosentissa, aste on laskenut viime vuosikymmeninä – vuonna 2019 Tanskassa ja Suomessa 67 prosenttiin ja Ruotsissa 65 prosenttiin. Sitä vastoin Norjassa, joka on ollut ei-Gent-maa vuodesta 1946, oli ammattiliittoihin kuulumisen aste huomattavasti alhaisempi osuuden ollessa 50 prosenttia vuonna 2019. Islannissa sen sijaan ammattiliittoihin kuulumisen aste on erittäin korkea (91 prosenttia), vaikka Gentin järjestelmä lakkautettiin vuonna 2006. (Lindellee & Berglund 2022, 213.)

Vaikka Gentin järjestelmän katsotaan liittyvän vahvasti Pohjoismaihin ja sitä vaaliviin ammattiliittoihin ja sosiaalidemokraattisiin puolueisiin, järjestelmää voidaan pitää poikkeamana pohjoismaisen sosiaalidemokraattisen hyvinvointivaltion ideaalissa, koska se osittain painottaa enemmän markkinaliberaaleja kuin sosiaalidemokraattisia arvoja (Esping-Andersen 1990, 111; Lindellee & Berglund 2022, 213). Sosiaalidemokraattisesta näkökulmasta ensisijaisena työttömyysetuuskohteluna voisi olettaa olevan yleinen pakollinen etuusjärjestelmä, jossa työttömyysriski on yhdistetty koko työvoimaan (Lindellee & Berglund 2022, 213). Viitattaessa Goul Andersenin (2012) havaintoihin, Lindellee ja Berglund (2022) nostavatkin esiin, että huolimatta Gentin järjestelmän vapaaehtoisesta työttömyysvakuutuslakan jäsenyydestä, sijoittaessa järjestelmää laajemmin universaaliin hyvinvointivaltion ideaaliin tulee tätä vasten tarkastella

esimerkiksi missä määrin etuudet korvaavat tulonmenetyksiä, rahastojen välisten maksujen pariteettia, ja lopulta, missä määrin valtio tukee järjestelmää (Lindellee & Berglund 2022, 213).

Ymmärtääkseen laajemmin Pohjois-Eurooppalaisten maiden työttömyysvakuutuspolitiikkaa onkin Gordonin (2019) mukaan tunnustettava näiden maiden sosiaalidemokraattisten puolueiden rooli ammattiliittojen vallan ylläpitämisessä, ja miten tämä heijastuu poliittisissa kamppailuissa laajemmin (Gordon 2019, 965). Gentin järjestelmän merkitys ammattiliittojen ja sosiaalidemokraattisten puolueiden voimavarana on katsottu johtaneen myös siihen, että oikeistopuolueet ovat usein hyökänneet järjestelmää kohti pyrkiessään heikentämään järjestelmästä johtuvaa ammattiyhdistysliikkeen vaikutusvaltaa. Vaikka Tanskassa ja Suomessa ammattiliittoihin kuulumattomat työttömyysvakuutuskassat ovat yleistyneet, Ruotsin voidaan nähdä ainutlaatuisena siinä, että ammattiliittoihin sidotut työttömyysvakuutuskassat ovat jatkaneet hallitsemistaan. (Lindellee & Berglund 2022, 213.)

2.2.2 Korkeista ammattiliittojen jäsenmääristä Yleiseen työttömyyskassaan

Suomen ammattiyhdistysliikkeellä on pitkä historia. Ensimmäinen kansallinen ammattiliitto, Helsingin Kirjatyöntekijäin Yhdistys, perustettiin vuonna 1896. Työnantajat tunnustivat ammattiliitot virallisesti ensimmäisen kerran tammikuussa 1940. Vuodesta 1968 lähtien työmarkkinajärjestöt ja hallitus ovat neuvotelleet keskitetyistä tulopoliittisista sopimuksista vakauttaa makrotaloudellista ympäristöä. Näihin kolmikantaisiin tulopoliittisiin sopimuksiin on usein sisältynyt myös muutoksia sosiaaliturvajärjestelmään ja verotukseen. (Böckerman & Uusitalo 2006, 286.)

Ammattiliittojen jäsenmäärät lisääntyivät huomattavasti vuodesta 1960 (Böckerman & Uusitalo 2006, 286). Jäsenmäärien kasvun tärkeänä tekijänä 1970-luvulla voidaan nähdä suomalaisen ammattiyhdistysliikkeen poliittinen integraatio 1960-luvun lopulla (Ebbinghaus & Visser 1999, 137). Muita tärkeitä ammattiliittojen tiheyden kasvuun vaikuttaneita muutoksia olivat liittomaksujen verovähennysten käyttöönotto ja muutos järjestelmään, jossa työnantajat keräävät ammattiliittojen maksut suoraan palkasta (Pehkonen ja Tanninen 1997). Myös työttömyyden kasvu 1970-luvun lopulla lisäsi ammattiliittojen jäsenmääriä suhteessa koko työvoimaan, kuten Gentin järjestelmässä on tapana tehdä (Böckerman & Uusitalo 2006, 286).

Suomessa vuonna 1993 lähes 85 prosenttia suomalaisista työntekijöistä oli ammattiliittojen jäseniä. Liittojen jäsenmäärät olivat kasvaneet joka vuosi 1960-luvun lopulta lähtien. 1990-luvun alun laman jälkeen tämä 30 vuotta kestänyt ammattiliittojen jäsenmäärän kasvutrendi kääntyi päinvastaiseksi – ammattiliittojen jäsenmäärät suhteessa työvoimaan laskivat yli 10 prosenttiyksikköä alle 10 vuodessa. Böckermanin & Uusitalon (2006) tutkimustulosten pohjalta Suomessa työvoiman koostumus ja muutokset työmarkkinoilla selittävät tässä vain noin neljänneksen ammattiyhdistysliikkeen jäsenmäärän laskusta. Tutkimuksen perusteella suurin syy laskuun näyttääkin olevan Gentin järjestelmän eroosio, jonka Suomessa katsotaan tutkimuksen perusteella johtuvan itsenäisen työttömyysvakuutuslainsäädännön, Yleisen työttömyyskassan eli YTK:n, syntymisestä vuonna 1991. Tutkimuksessa havaittiin niin ikään se, että ammattiliittojen jäsenmäärien lasku johtuu 1960-luvun alun jälkeen syntyneiden kohorttien vähentyneestä halusta liittyä ammattiliittoon (Böckerman & Uusitalo 2006, 283–285.)

Vuonna 1991 perustettu YTK Työttömyyskassa, niin sanottu ”Loimaan kassa”, tarjoaa työttömyysvakuutusta ilman ammattiliittojen jäsenyyttä, ja on Suomen suurin työttömyyskassa, edustaen tänä päivänä yli 500 000 palkansaajaa Suomessa; tämä vastaa reilua 20 prosenttia Suomen palkansaajista (Böckerman & Uusitalo 2006, 284–285; YTK 2023). Vaikka työttömyyskassaan on Suomessa aina ollut mahdollista liittyä ilman liiton jäsenyyttä, vuoden 1984 työttömyyskassaa säätelevään lakiin sisältyvästä mitään viittausta ammattiliittoihin, tähän vaihtoehtoon oli kuitenkin ennen perinteisesti päätyneet vain harvat työntekijät (Jokivuori 2006, 84; Työttömyyskassalaki 24.8.1984/603). Kassan syntymistä vauhdittikin 1990-luvun alun suuren työttömyyden lisääntymisen myötä kasvanut työttömyysvakuutusten kysyntä ammattiliittoon kuulumattomien keskuudessa. YTK kasvoi nopeasti 1990-luvun loppupuolella, ja tämän seurauksena siitä oli vuoteen 2002 mennessä tullut Suomen suurin yksittäinen työttömyyskassa noin 200 000 jäsenellään. (Jokivuori 2006, 84–85.)

2.2.3 Työmarkkinaosapuolet, keskusjärjestöt sekä työehtosopimusten rooli suomalaisessa kolmikantaisessa valtakunnan- ja työmarkkinapolitiikassa

Suomalaista työmarkkinamallia voidaan luonnehtia kolmikantakorporatismiksi. Korporatismi viittaa päätöksentekojärjestelmään, jossa työnantajien ja työntekijöiden järjestöt osallistuvat yhteiskunnalliseen päätöksentekoon. Kolmikantaisuus liittyy mukaan myös valtiovallan: kolmikantakorporatismeissa keskeiset yhteiskunnalliset kysymykset ratkaistaan valtiovallan ja työmarkkinaosapuolten välisin sopimuksin. (Wuokko ym. 2020, 24.) Valtion,

ammattiyhdistysliikkeen ja työnantajajärjestöjen tekemien kompromisseihin perustuvien päätösten on katsottu parhaimmillaan hyödyttäneen kaikkia osapuolia valtion saadessa tukea talouspolitiikalleen, yritysten saadessa työrauhaa ja ennustettavuutta sekä työntekijöiden saadessa puolestaan parempia palkkoja ja sosiaalietuuksia (Wuokko ym. 2020, 12).

Suomalainen työmarkkinajärjestelmä perustuu työelämää säätelevään lainsäädäntöön sekä työnantaja- ja palkansaajajärjestöjen ja paikallisen tason yhteistyöhön. Suomalaisen työmarkkinajärjestelmän ominaispiirre on työntekijöiden ja työnantajien korkea järjestäytymisaste sekä työehdoista sopiminen. (Työsuojeluhallinto 2023.) Suomen vahva työmarkkinajärjestelmä muodostuu työnantajapuolen ja palkansaajien keskusjärjestöistä sekä niiden jäseninä toimivista työnantaja- ja palkansaajaliitoista. Yksityissektorin työnantajien keskusjärjestö on Elinkeinoelämän keskusliitto EK. (Huhta 2017, 19.) Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat KT taas on työmarkkinakeskusjärjestö, joka edustaa kuntia, kuntayhtymiä ja hyvinvointialueita työnantajina, ja valtion työmarkkinalaitos VTML puolestaan edustaa valtiotyönantajaa koko työmarkkinakenttää koskevissa työmarkkinaneuvotteluissa ja niiden valmisteluissa. (KT 2023; VM 2023.) Vastaavasti palkansaajien keskusjärjestöt ovat SAK, STTK ja Akava. SAK:n jäseniä ovat julkisen sektorin, kuljetusalojen, yksityisten palvelualojen ja kulttuurialojen ammattiliitot, STTK on toimihenkilöiden ammatillinen keskusjärjestö, ja Akava taas on korkeasti koulutettujen työntekijöiden keskusjärjestö. Keskusjärjestöt osallistuvat keskeisinä toimijoina työ- ja sosiaalilainsäädännön kehittämiseen, edunvalvontaan kotimaassa ja ulkomailla sekä jäsenliittojensa tukemiseen ja avustamiseen. (Huhta 2017, 19.) Työehtosopimusten lisäksi työmarkkinoiden keskusjärjestöt voivat tehdä sopimuksia työelämää koskevista asioista, jossa sopimusten noudattaminen osana työehtosopimusta käy ilmi kustakin työehtosopimuksesta. Paikallinen sopiminen tarkoittaa esimerkiksi sitä, että työnantaja ja työntekijät voivat tehdä molempia osapuolia sitovan sopimuksen joistakin työsuhteen ehdoista. (Työsuojeluhallinto 2023.)

Työlainsäädäntö luo perustan työehtojen sääntelylle työmarkkinoilla. Työntekijä- ja työnantajaliitot tekevät työ- ja virkaehtosopimuksia, joissa sovitaan työsuhteen ehdoista sovellettavaa lakia yksityiskohtaisemmin. (Työsuojeluhallinto 2023.) Valtakunnallinen työehtosopimus on palkansaajaliiton ja työnantajaliiton välinen sopimus työehdoista, joita sopimuksen soveltamisalalla noudatetaan. Sopimukset ovat usein paitsi toimialakohtaisia myös palkansaajan ammattiasemaan sidottuja. Yksityisellä sektorilla työnantajia edustaa useimmiten jokin Elinkeinoelämän Keskusliiton, EK:n, toimialaliitoista ja työntekijäpuolella taas jokin SAK:n, STTK:n tai Akavan jäsenliitoista.

Julkisella sektorilla solmitaan virka- ja työehtosopimuksia. Niiden sopijaosapuolia ovat ammattiliitot ja kunnallinen KT tai valtion työmarkkinalaitos VTML. Sopimusala määrittyy yleensä työnantajaliiton toimialan mukaan, ja sopimusten soveltamisala on taas yhteydessä palkansaajaliittoon. Useilla sopimusaloilla on erikseen työntekijöiden, toimihenkilöiden ja ylempien toimihenkilöiden soveltamisalan työehtosopimuksia. (Ahtiainen 2019, 13.) Työehtosopimukset kattavat Suomessa yleisesti hyvin laajasti koko työmarkkinakenttää, ja tämä kattavuus on ollut yksi OECD:n korkeimpia (ks. esim. Böckerman & Uusitalo 2006, 284; Jokivuori 2006, 84; Checchi & Lucifora 2002, 402).

Työehtosopimukset ovat keskeinen osa työmarkkinoita: niissä määritetään palkkataso, työaika ja työehdot, jotka luovat puitteet maan taloudelliselle kehitykselle ja kansalaisten hyvinvoinnille. Kun työehtosopimukset tehdään pääasiassa järjestäytyneiden työnantajien ja palkansaajien välillä, tällöin tärkeäksi nousee osapuolten järjestäytymisaste, mikä on useissa maissa lisäksi yhteydessä laajuuteen, jolla sopimukset lopullisesti pätevät. Sopimusten kattavuuden merkitystä esimerkiksi Suomessa lisää se, että järjestäytyneiden työnantajien palveluksessa olevien palkansaajien osuuden ollessa noin puolet alan palkansaajista, sopimukset vahvistetaan yleissitoviksi kyseisellä alalla. (Ahtiainen 2019, 11). Työehtosopimukset jaetaankin normaalisitoviin ja yleissitoviin (Huhta 2017, 35.)

Normaalisitova työehtosopimus sitoo työnantajaliittoon kuuluvia eli järjestäytyneitä työnantajia ja näiden palveluksessa sopimuksen kattavalla alalla, soveltamisalalla, toimivia palkansaajia (Ahtiainen 2019, 14; Huhta 2017, 35). Työnantajan ei ole pakko järjestäytyä mihinkään ammattiliittoon, ja niissä tapauksissa, joissa työnantaja päättää olla järjestäytymättä, tulee noudatettavaksi alalle yleissitovaksi tarkoitettu työehtosopimus, joka toisin sanoen velvoittaa myös järjestäytymättömiä eli työnantajaliittoon kuulumattomia työnantajia. (Huhta 2017, 35; Jokivuori 2006, 84; Työsuojeluhallinto 2023.) Yleissitova työehtosopimus sitookin kaikkia niitä sopimuksen soveltamisalalla toimivia työnantajia, jotka eivät ole sidottuja sellaiseen normaalisitovaan työehtosopimukseen, jonka palkansaajapuolelta on solminut valtakunnallinen työntekijäliitto. Sopimuksessa määritetään minimitaso, jota sopimusalan kaikkien työnantajien on noudatettava solmimissaan työsuhteissa. Näin siis myös työnantajaliittoon kuulumaton työnantaja on velvollinen noudattamaan yleissitovaa työehtosopimusta. (Ahtiainen 2019, 14.) 2000-luvun alusta lähtien työehtosopimusten sitovuuden on ratkaissut sosiaali- ja terveysministeriön alaisuudessa toimiva työehtosopimusten yleissitovuuden vahvistamislautakunta (Ahtiainen 2019, 13). Tehtävässään

riippumaton lautakunta vahvistaa päätöksellään, onko sille toimitettu valtakunnallinen työehtosopimus edustava ja siten yleissitova soveltamisalallaan (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2023). Määrän vaihdellessa hieman Suomessa on noin 160 yleissitovaa työehtosopimusta (Työsuojeluhallinto 2023).

Työehtosopimusten kattavuudella tarkoitetaan järjestäytyneiden työnantajien palveluksessa olevien palkansaajien osuutta työehtosopimusten sopimusalan kaikista palkansaajista. Suomessa tämä osuus on tärkeä kriteeri yleissitovuuspäätöksissä. Mikäli osuus on vähintään noin puolet, sopimus todetaan yleissitovaksi, kaikkia sopimusalan työsuhteita koskevaksi. (Ahtiainen 2019, 83.) Valtion ja kunnan sektoreilla työehtosopimukset kattavat kaikki julkisen sektorin palkansaajat (Ahtiainen 2019, 12). European Industrial Relations Observatory, EIRO, seurasi työmarkkinoiden, järjestäytymisen ja sopimustoiminnan kehitystä Euroopassa ja laajemmin (Ahtiainen 2019, 11; Eurofound 2002). Suomen kohdalla aluksi tilastoihin saatiin ajantasaisia tietoja lähinnä palkansaajien järjestäytymisestä (Ahtiainen 2019, 11; Visser, 2006). Sen sijaan työehtosopimusten kattavuus oli jäänyt pitkään pois tai arviointien varaan. On kuitenkin ollut tiedossa, että niin järjestäytyneiden työnantajien työvoimaosuus kuin myös palkansaajien järjestäytyminen ovat Suomessa kansainvälisesti korkealla. (Ahtiainen 2019, 11.)

Työehtosopimuslain 8 §:n 1 momentin mukaan työehtosopimukseen sidottujen osapuolten tulee noudattaa siinä sovittuja asioita ja vältettävä ryhtymistä työtaistelutoimenpiteisiin työehtosopimuksen ollessa voimassa (Työehtosopimuslaki 7.6.1946/436 8.1). Euroopan sosiaalisen peruskirjan (44/1991) 2. osan järjestäytymisoikeutta käsittelevässä 5 artiklassa taas todetaan, että sellaista lakia ei voida säätää, joka loukkaisi työntekijöiden ja työnantajien vapautta osallistua ja liittyä järjestöihin ja niiden toimintaan sosiaalisten ja taloudellisten etujen suojelemiseksi (Euroopan sosiaalinen peruskirja 44/1991 II osa 5 artikla). Täten esimerkiksi työntekijöiden osallistumista ammattijärjestönsä pitämään työtaisteluun, kuten lakkoon, ei kyseenomaisen artiklan perusteella voida estää tai kieltää.

2.3 Tilastokeskuksen työtaistelutilastoja

Suomen kansallinen tilastovirasto Tilastokeskus tuottaa puolueettomia tilastoja suomalaisesta yhteiskunnasta. Tilastokeskuksen tehtävänä on jalostaa eri tietolähteistä kertyvää tietoa tilastoiksi päätöksenteon tueksi sekä kansalaisten, tutkijoiden ja muiden tietoa tarvitsevien käyttöön

(Tilastokeskus 2023a). Tilastokeskuksen Internet-sivuilla kuvattavat käsitteet ovat sanoja ja ilmauksia, joita käytetään tilastoissa tietyssä, rajatussa merkityksessä. Arkipuheessa sanalla voi olla eri merkitys. (Tilastokeskus 2023b.)

Työtaistelun Tilastokeskus määrittelee työntekijäpuolen tai työnantajapuolen työn väliaikaiseksi tahalliseksi keskeyttämiseksi, työstä kieltäytymiseksi, sen hidastamiseksi tai muuksi painostuskeinoksi jonkin päämäärän saavuttamiseksi. Tilastokeskus niin ikään määrittelee käsitteellisesti (ja muuttujina) työtaistelun eri muodot taulukossa 1 kuvatusti.

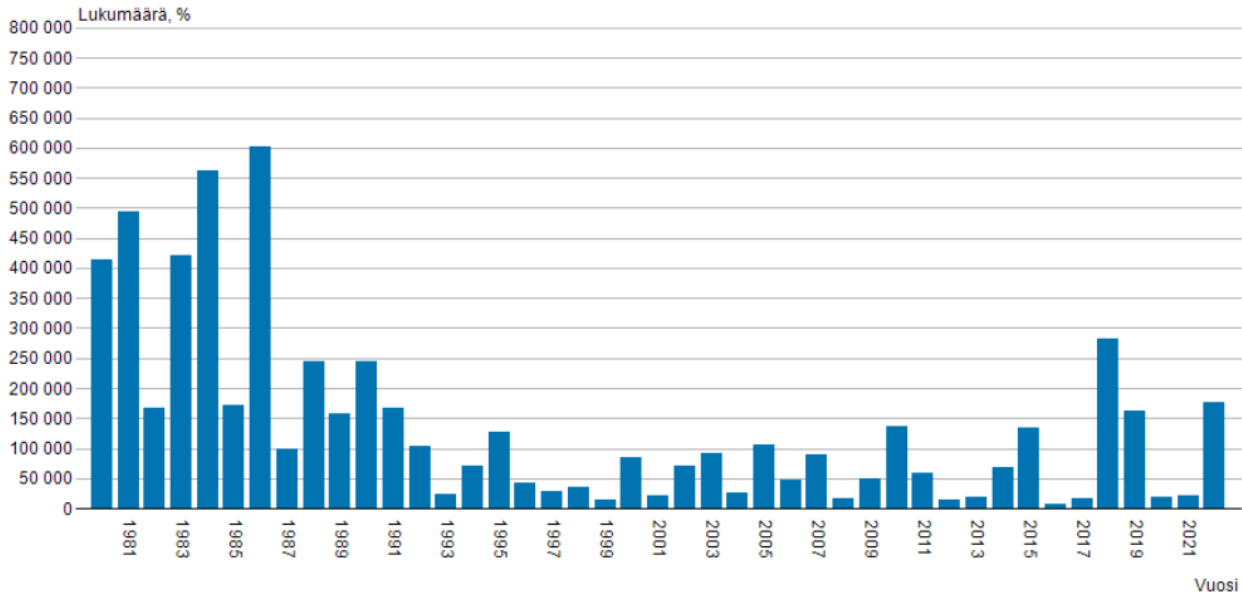
Taulukko 1. Työtaistelun muodot Tilastokeskuksen käsitteellisinä määritelmänä (Tilastokeskus 2023b.)

Työtaistelun muoto	Käsitteellinen määritelmä
<i>Lakko</i>	Työntekijät kieltäytyvät työn tekemisestä ja tällöin he eivät myöskään yleensä saavu työpaikalle.
<i>Ylityö</i> (kielto)	Ylityötä on palkansaajan sopimuksen mukaisen työajan lisäksi päätyössä tekemä työ. Ylityö voi olla joko palkatonta tai palkallista, jolloin siitä saa korvauksen joko rahana tai vapaana.
<i>Saarto</i>	Yrityksen työntekijät kohdistavat työtaistelutoimenpiteitä johonkin kolmanteen osapuoleen. He esimerkiksi kieltäytyvät käsittelemästä tietyn yrityksen kuljetuksia.
<i>Työsulku</i>	Työnantaja sulkee työpaikan ja keskeyttää palkanmaksun.
<i>Jarrutus</i>	(Tilastokeskus ei itse määrittele käsitteellisesti.)
<i>Muu työsulku</i>	
<i>Tukilakko</i>	

Kuvio 3 ilmentää Suomessa käytyjä työtaisteluita vuositasolla vuosina 1980–2022, muuttujinaan vuosi ja osalliset yhteensä. Kuten kuviosta käy ilmi, Suomessa käydyt työtaistelut vähenivät merkittävästi 1980-luvun puolivälin jälkeen. Vuonna 2018 työtaisteluissa nähtiin kuitenkin piikki; miltei vastaavalla tasolla oltiin viimeksi 1980–1990-lukujen taitteessa. Samoin vuosia 2019 ja 2022 vastaavia työtaisteluita on käyty viimeksi 1990-luvun alussa.

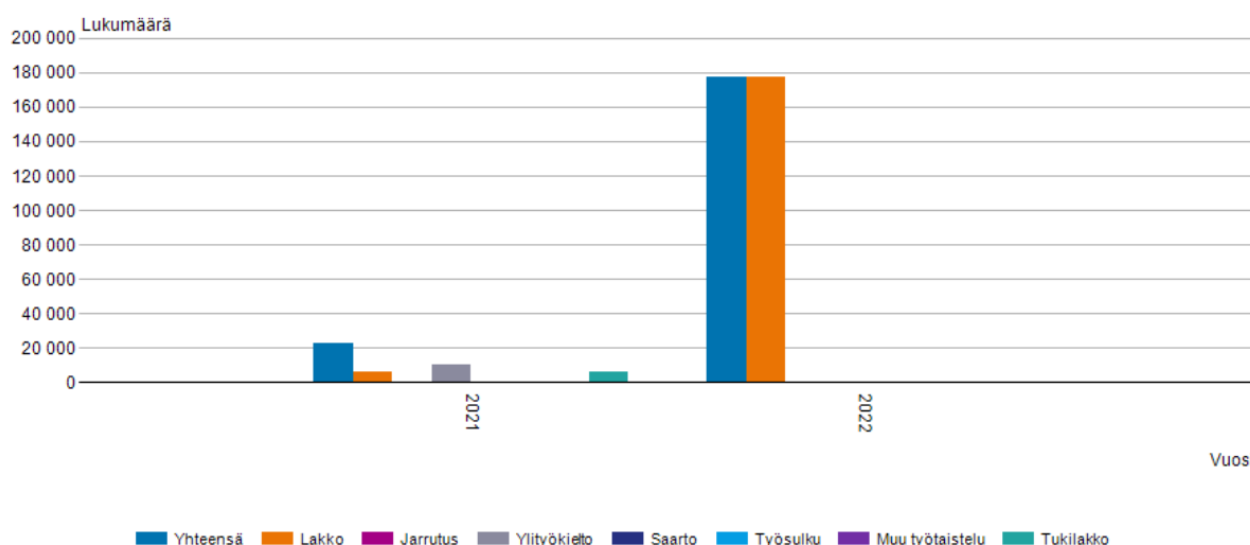
Työtaistelut vuositasolla muuttujina Vuosi. Osalliset yhteensä.

Kuvio 3. Työtaistelut vuositasolla vuosina 1980–2022, muuttujina vuosi ja osalliset yhteensä (Tilastokeskus 2023f).

Kuvio 4 puolestaan ilmentää esimerkinomaisesti, joskin toki myös tosiasiallisesti, edellä määriteltyjä ja Suomessa vuosina 2021–2022 käytyjen työtaistelujen muotoja. Kuten kuviosta ilmenee, ylityökielto oli hieman lakkoa suurempi työtaistelun muoto vuonna 2021. Vuonna 2022 työtaistelutoimet koostuivat Tilastokeskuksen tietojen mukaan puolestaan yksinomaan lakoista ja tukilakoista, lakkojen hipoessa miltei 180 000 osallista.

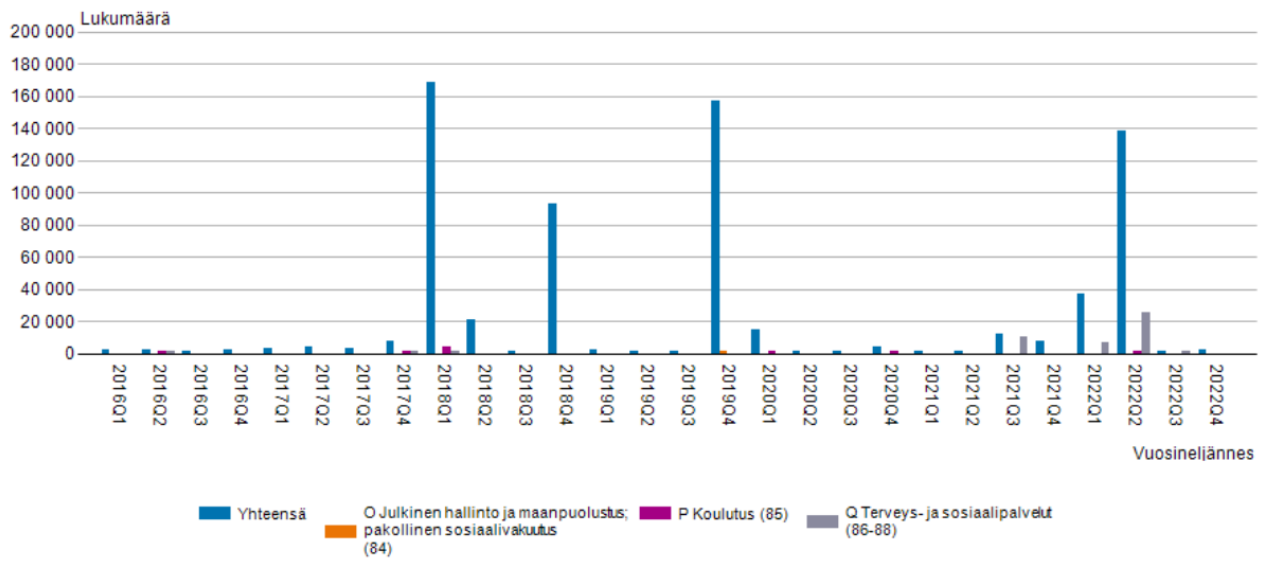
Työtaistelujen muodot muuttujina Työtaistelun muoto ja Vuosi. Osalliset yhteensä.

Kuvio 4. Työtaistelujen muodot vuositasolla vuosina 2021–2022, muuttujina työtaistelun muoto ja vuosi. Osalliset yhteensä. (Tilastokeskus 2023c.)

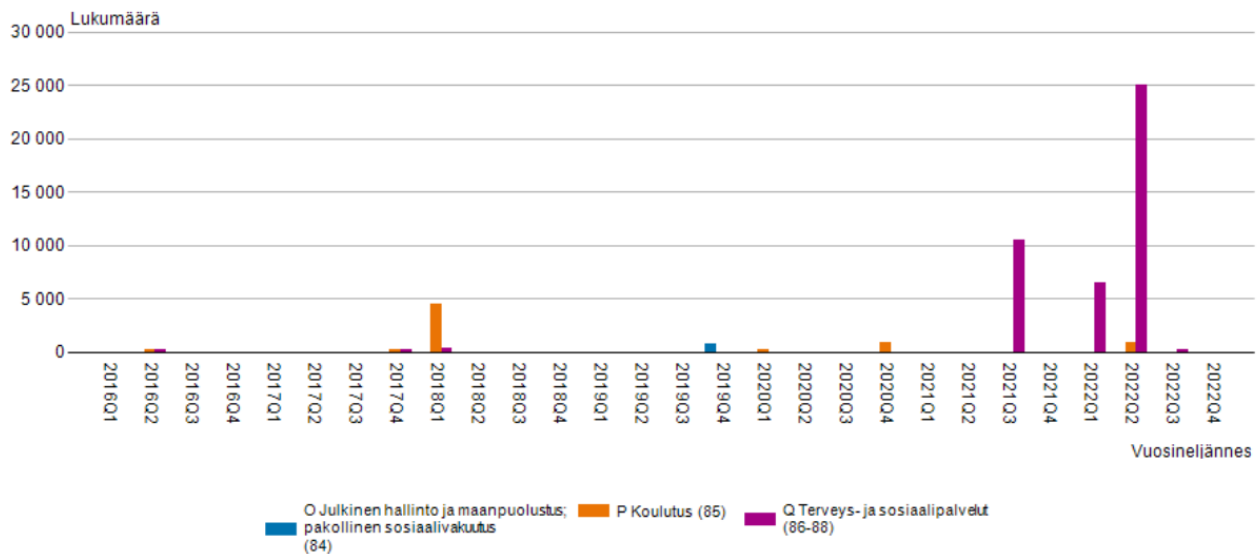
Kuviot 5 ja 6 ilmentävät tarkemmin tämän tutkimuksen mukaisesti Suomen julkisilla aloilla käytyjä työtaisteluita. Tarkasteluajanjaksoksi on valittu tämän tutkimuksen kohdeorganisaatioiden tilinpäätösten tarkasteluajanjakso 2016–2022, ja toimialoiksi tässä tutkimuksessa keskeisimmiksi katsotut julkiset alat. Kuviot 5 ja 6 ovat siten tälle tutkimukselle suuntaa antavia, ja niiden toimialakohtaisen tarkastelun ulkopuolelle on jäänyt (muuttujina) aloja, jotka voivat tuottaa julkisia palveluita. Kuvio 5 ilmentää tämän tutkimuksen kannalta merkittävimpien julkisilla aloilla käytyjen työtaistelujen osallisia verrattessa tätä kaikkiin Suomessa tarkasteluajanjaksolla käytyjen työtaisteluiden osallisiin.

Työtaistelut toimialoittain (TOL 2008) muuttujina Toimiala ja Vuosineljännes. Osalliset yhteensä.

Kuvio 5. Työtaistelut toimialoittain vuosien 2016–2022 vuosineljänneksinä, muuttujina toimiala ja vuosineljännes. Toimialoina ”Yhteensä”, ”Julkinen hallinto ja maanpuolustus; pakollinen sosiaalivakuutus”, ”Koulutus” ja ”Terveys- ja sosiaalipalvelut”. (Tilastokeskus 2023e.)

Työtaistelut toimialoittain (TOL 2008) muuttujina Toimiala ja Vuosineljännes. Osalliset yhteensä.

Kuvio 6. Työtaistelut toimialoittain vuosien 2016–2022 vuosineljänneksinä, muuttujina toimiala ja vuosineljännes. Toimialoina ”Julkinen hallinto ja maanpuolustus; pakollinen sosiaalivakuutus”, ”Koulutus” ja ”Terveys- ja sosiaalipalvelut”. (Tilastokeskus 2023d.)

Kuvio 6 puolestaan ilmentää tämän tutkimuksen kannalta merkittävimpien julkisilla aloilla käytyjen työtaistelujen osallisia verratessa niitä toisiinsa. Kuten kuvioista käy ilmi, terveys- ja sosiaalipalveluiden aloilla vuoden 2021 kolmannen kvartaalin voidaan katsoa olevan – ainakin tällä tarkasteluajanjaksolla – käänne julkisten alojen sisällä käytyihin työtaisteluihin.

2.4 Aatteelliset yhdistykset yleishyödyllisinä yhteisöinä – yleishyödyllisyyden tunnusmerkit ja varojen käyttö

Suomen tuloverolain 22.2 §:ssä oleva luettelo pitää työväenyhdistyksiä ja työmarkkinajärjestöjä yleishyödyllisinä yhteisöinä (Tuloverolaki 30.12.1992/1535 3:22.2). Yleishyödyllisiä yhteisöjä voivat olla muun muassa aatteelliset yhdistykset, säätiöt ja osakeyhtiöt (Talari 2010, 9). Kun yhdistykset jaetaan toiminnan tarkoituksen mukaan aatteellisiin yhdistyksiin ja taloudellisiin yhdistyksiin, näistä yleishyödyllisiä yhdistyksiä voivat siis olla aatteelliset yhdistykset (Talari 2010, 11). Perustaessa yhdistyksen aatteellisen tarkoituksen yhteistä toteuttamista varten, tarkoitus ei saa olla lain tai hyvien tapojen vastainen. (Yhdistyslaki 26.5.1989/503 1:1.1). Yhdistys saa harjoittaa vain sellaista elinkeinoa tai ansiotoimintaa, josta on määrätty sen säännöissä tai joka muutoin välittömästi liittyy sen tarkoituksen toteuttamiseen taikka jota on pidettävä taloudellisesti vähäarvoisena (Yhdistyslaki 26.5.1989/503 1:5). Kun taloudellisten yhdistysten tarkoitus on taloudellisen toiminnan harjoittaminen, eivät ne siksi voi olla yleishyödyllisiä verotuksessa. (Talari 2010, 11.) Yleishyödyllisyyden määritelmä on tuloverolain 22.1 §:ssä, jonka mukaan yhteisö on yleishyödyllinen, jos:

- se toimii yksinomaan ja välittömästi yleiseksi hyväksi aineellisessa, henkisessä, siveellisessä tai yhteiskunnallisessa mielessä,
- sen toiminta ei kohdistu vain rajoitettuihin henkilöpiireihin ja
- se ei tuota toiminnallaan siihen osallisille taloudellista etua osinkona, voitto-osuutena taikka kohtuullista suurempaa palkkana tai muuna hyvityksenä (Tuloverolaki 30.12.1992/1535 3:22.1).

Yhteisö ei voi olla yleishyödyllinen, ellei se täytä kaikkia edellä mainittuja edellytyksiä; jotta yhteisö voisi olla yleishyödyllinen, sillä tulee toisin sanoen olla hyväksyttävä tarkoitus, sen toiminnan pitää kohdistua riittävän laajaan henkilöpiiriin ja sen varoja ei tule käyttää liian suuressa määrin toimintaan osallistuvien hyväksi. Edellytysten on myös täyttyvä samanaikaisesti. (Talari 2010, 15.) Yhteisön

toiminnan yleishyödyllisyyttä koskevaan arviointiin liittyy niin ikään varojen käyttöä koskeva erityiskysymys. Sinänsä yleishyödyllinen toiminta ei riitä tekemään yhteisöstä yleishyödyllistä, jos yhteisön varoja tai varojen tuottoja ei riittävässä määrin käytetä yleishyödyllisen toiminnan rahoittamisessa. (Talari 2010, 38.) Käytännössä onkin vain esitetty, ettei yleishyödyllinen yhteisö saa suhteettomasti rahastoida tulojaan: sääntönä voidaankin pitää sitä, että jos yleishyödyllinen yhteisö on tuottanut voittoa, on voittoa käytettävä yleishyödylliseen tarkoitukseen. Useampivuotinenkin varojen rahastointi voidaan hyväksyä, jos sille on hyvät perusteet. (Talari 2010, 40–41.)

2.5 Aatteellisen yhteisön kirjanpidosta ja tilinpäätöksestä

2.5.1 Kirjanpitolain ja asetuksen soveltaminen

Kirjanpitolain 1:1 §:n mukaan jokainen liike- tai ammattitoimintaa harjoittava on tästä toiminnastaan kirjanpitovelvollinen (Kirjanpilolaki 30.12.1997/1336 1:1.1). Oikeushenkilöinä yhdistykset ja säätiöt sisältyvät edellä mainittuun kirjanpitolain 1:1 §:n listaan ja ovat siten aina kirjanpitovelvollisia. Kirjanpitolain ja -asetuksen sisältäessä suhteellisen vähän erityisesti yhdistyksiin ja säätiöihin liittyviä säännöksiä, 1.1.2016 voimaan astuneissa uudistetuissa kirjanpitolain ja -asetusten säännöksissä on jonkin verran enemmän mainintoja yhdistyksistä ja säätiöistä kuin tätä edeltäneissä säännöksissä. Sekä yhdistys- että säätiölaissa viitataan kirjanpidon ja tilinpäätöksen laadinnan suhteen kirjanpitolain säännöksiin. (Kallio ym. 2016, 51.)

Yhdistyksen tilinpäätös ja toimintakertomus on laadittava kirjanpitolain (1336/1997) mukaisesti (Yhdistyslaki 26.5.1989/503 6:37a.1). Tarkemmat säännökset tilinpäätöksen tase- ja tuloslaskelmakaavoista, toimintakertomuksesta, rahoituslaskelmasta, tilinpäätöksen liitetiedoista, konsernitilinpäätöksen laatimiseen liittyvistä vastaavista kaavoista, asiakirjoista ja liitetiedoista sekä tase-erittelyistä ja liitetietojen erittelystä annetaan valtioneuvoston asetuksella erikseen pien- ja mikroyrityksille ja erikseen muille kirjanpitovelvollisille. (Kirjanpilolaki 30.12.1997/1336 8:6.1.) Yhdistyksen tilintarkastuksesta säädetään yhdistyslaissa ja tilintarkastuslaissa (1141/2015) (Yhdistyslaki 26.5.1989/503 6:38).

Tilikaudelta on laadittava tilinpäätös, joka sisältää:

- 1) tilinpäätöspäivän taloudellista asemaa kuvaavan taseen;

- 2) tuloksen muodostumista kuvaavan tuloslaskelman;
- 3) varojen hankintaa ja niiden käyttöä selvittävän rahoituslaskelman, jos kirjanpitovelvollinen on suuryritys tai yleisen edun kannalta merkittävä yhteisö;
- sekä 4) taseen, tuloslaskelman ja rahoituslaskelman liitteenä olevat tiedot (*liitetiedot*).

Kustakin taseen, tuloslaskelman ja rahoituslaskelman erästä on esitettävä vastaava tieto viimeistä edelliseltä tilikaudelta (*vertailutieto*). Jos taseen, tuloslaskelman tai rahoituslaskelman erittelyä on muutettu, on vertailutietoa mahdollisuuksien mukaan oikaistava. Samoin on meneteltävä, jos vertailutieto ei muun syyn takia ole käyttökelpoinen. (Kirjanpitolaki 30.12.1997/1336 3:1.1–2). Kirjanpitolain 3 luvun 1 §:n 3 momentin nojalla tilinpäätökseen on liitettävä toimintakertomus, jos kirjanpitovelvollinen on: 1) julkinen osakeyhtiö; 2) sellainen osuuskunta tai yksityinen osakeyhtiö, joka ei ole mikro- tai pienyritys; tai 3) yleisen edun kannalta merkittävä yhteisö (kirjanpitolaki 30.12.1997/1336 3:1.3). Jos kirjanpitovelvollisen tilinpäätös ja hallinto on tilintarkastuslaissa (1141/2015) tarkoitetun tilintarkastuksen kohteena, kirjanpitovelvollisen tulee liittää jäljennös tilintarkastuskertomuksesta rekisteröitäväksi ilmoitettavaan tilinpäätökseensä ja toimintakertomukseensa sekä tilinpäätökseen ja toimintakertomukseen, jonka kirjanpitovelvollinen muuten julkistaa (kirjanpitolaki 30.12.1997/1336 3:12.1).

Kirjanpitolain 1 luvun 9 §:n mukaan yleisen edun kannalta merkittäviä yhteisöjä Suomessa ovat: 1) suomalainen yhteisö, jonka liikkeeseen laskema osake, velkakirja tai muu arvopaperi on kaupankäynnin kohteena arvopaperimarkkinalain (746/2012) 2 luvun 5 §:ssä tarkoitetulla säännellyllä markkinalla; 2) luottolaitostoiminnasta annetun lain (610/2014) 1 luvun 7 §:ssä tarkoitettu luottolaitos; ja 3) vakuutusyhtiölain (521/2008) 1 luvun 1 §:ssä tarkoitettu vakuutusyhtiö (kirjanpitolaki 30.12.1997/1336:9).

Yleisen edun kannalta merkittäviä yhteisöjä koskevassa säädöksessä ei ole mainittu aatteellista yhdistystä. Säädestä koskevasta hallituksen esityksestään (89/2015) ei ilmene, että säädöstä olisi tarkoitettu sovellettavaksi aatteelliseen yhdistykseen (HE 89/2015).

Kirjanpidon periaatteet voidaan nähdä kaikille kirjanpitovelvollisille yhtenäisinä. Keskeisimmät kirjanpidon periaatteet ovat:

- kahdenkertainen kirjanpito
- hyvä kirjanpitotapa
- menon ja tulon kirjaaminen suoriteperusteen mukaisesti; tosin kirjanpitolaissa tarkemmin määritellyn kokoiset kirjanpitovelvolliset voivat soveltaa myös maksu- tai laskuperustetta kirjanpidossaan ja tilinpäätöksessään
- kirjausten aukoton yhteys tositteesta peruskirjanpitoon ja pääkirjanpitoon sekä pääkirjanpidosta tulolaskelmaan ja taseeseen ja aina veroilmoituksiin ja muihin ja muihin viranomaisraportteihin saakka (ns. audit trail). (Kallio ym. 2016, 51.)

Kirjanpitolain 2 §:n mukaan tilinpäätöksen tulee antaa oikea ja riittävä kuva toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta olennaisuusperiaatteen mukaisesti ottaen huomioon kirjanpitovelvollisen harjoittaman toiminnan laatu ja laajuus (Kirjanpilolaki 30.12.1997/1336 3:2.1). Kirjanpitolain 2 a §:ssä määritellyn olennaisuuden periaatteen mukaan tilinpäätöksessä tai toimintakertomuksessa esitettävä seikka on olennainen silloin, kun sen pois jättäminen tai väärin ilmoittaminen saattaisi vaikuttaa päätöksiin, joita tiedon käyttäjät tekevät tilinpäätöksen tai toimintakertomuksen perusteella. Olennaisuus määritelläänkin täten erityisesti tilinpäätöksen käyttäjän näkökulmasta. Periaatetta voidaan pitää siinä mielessä merkittävänä, että lain mukaan kirjanpitolain säännöksistä voidaan poiketa epäolennaisien erien osalta silloin, kun ne koskevat:

- tulon tai menon jaksottamista
- omaisuus- tai velkaerän arvostamista
- esittämistapaa
- tilinpäätöksessä tai toimintakertomuksessa esitettäviä tietoja
- konsernitilinpäätöksen laatimista. (Kallio ym. 2016, 53; Kirjanpilolaki 30.12.1997/1336 3:2a.1–2.)

Keskeisimmät tilinpäätöksen laadintaan liittyvät, kaikille kirjanpitovelvollisille yhteiset muut yleiset tilinpäätösperiaatteet määritellään kirjanpitolain 3 §:ssä, ja ne ovat:

- oletus kirjanpitovelvollisen toiminnan jatkuvuudesta
- johdonmukaisuus laatimisperiaatteiden ja -menetelmien soveltamisessa tilikaudesta toiseen (*johdonmukaisuuden periaate*)
- huomion kiinnittäminen liiketapahtumien tosiasialliseen sisältöön eikä yksinomaan niiden oikeudelliseen muotoon (*sisältöpainotteisuus*)
- tilikauden tuloksesta riippumaton varovaisuus (*varovaisuuden periaate*)
- tilinavauksen perustuminen edellisen tilikauden päättäneeseen taseeseen
- tilikaudelle kuuluvien tuottojen ja kulujen huomioon ottaminen riippumatta niihin perustuvien maksujen suorituspäivästä (*suoriteperuste*)
- kunkin hyödykkeen ja muun tase-eriin merkittävän erän erillisarvostus
- taseessa vastaaviin ja vastattaviin kuuluvien erien ja tuloslaskelmassa tuottojen ja kulujen esittäminen täydestä määrästäan niitä toisistaan vähentämättä, jollei yhdisteleminen ole tarpeen oikean ja riittävän kuvan antamiseksi (*netottamiskielto*). (Kallio ym. 2016, 52–53; Kirjanpitolaki 30.12.1997/1336 3:3.1.)

Erikseen on vielä säädetty, että ollessa kyse olennaisesta erästä, saadaan edellä luetelluista tilinpäätösperiaatteista poiketa vain erityisestä syystä, jolloin poikkeaman tulee perustua lakiin tai sen nojalla annettuun muuhun säännökseen tai määräykseen. Liitetietoihin on sisällytettävä selostus poikkeamisen perusteista sekä laskelma poikkeamisen vaikutuksesta tilikauden tulokseen sekä taloudelliseen asemaan. (Kallio ym. 2016, 53.)

Kirjanpitolain lisäksi kirjanpitoasetukset sääntelevät tilinpäätöskäytäntöä. Näitä ovat mikro- ja pienyriityksiä koskeva asetus pien- ja mikroyriityksen tilinpäätöksessä esitettävistä tiedoista (PMA) sekä pienyriityksen rajat ylittäviä kirjanpitovelvollisia koskeva kirjanpitoasetus (KPA). Aatteellisten yhdistysten ja säätiöiden kirjanpito- ja tilinpäätöskäytännöissä on tiettyjä erityispiirteitä verrattuna esimerkiksi yritystoiminnassa sovellettuun kirjanpitoon, ja yleisimmät erityispiirteet liittyvät lähinnä seuraaviin aihealueisiin:

- tuloslaskelman ja taseen muoto
- taseen omaan pääomaan sisältyvät rahastot

- avustustuotot
- varainhankinta, lahjoitukset
- yleisavustukset
- aatteellisen yhteisön tai säätiön konsernitilinpäätös. (Kallio ym. 2016, 54.)

2.5.2 Aatteellisen yhdistyksen tilinpäätöksen rekisteröinnistä PRH:n yhdistysrekisteriin

PRH:sta annetun lain (578/2013) 2 §:n 1 momentin nojalla PRH käsittelee tilinpäätösasiakirjojen julkistamista koskevat asiat (Laki Patentti- ja rekisterihallituksesta 578/2013 2.1). Aatteellisen yhdistyksen tilinpäätösilmoitus on yhdistysrekisteriasetuksen (506/1989) 4 §:n 6 kohdan mukainen yhdistysrekisterin pitämisessä tarpeellinen tieto (Yhdistysrekisteriasetus 506/1989 4.6). Täten PRH julkistaa aatteellisen yhdistyksen ilmoittamat tilinpäätösasiakirjat rekisteröimällä ne yhdistysrekisteriin. PRH:n oikeudesta antaa tarkempia määräyksiä tilinpäätösasiakirjojen sähköisessä toimittamisessa noudatettavista menettelytavoista ja muista niiden rekisteröintimenettelyyn liittyvistä teknisistä seikoista säädetään kaupparekisterilaissa (564/2023) (Kirjanpitolaki 30.12.1997/1336 3:9.5). Yhdistyksen on ilmoitettava tilinpäätös yhdistysrekisteriin, jos sekä päättyneellä että sitä välittömästi edeltäneellä tilikaudella on ylittynyt vähintään kaksi seuraavista raja-arvoista:

- liikevaihto 12 000 000 euroa
- taseen loppusumma 6 000 000 euroa
- palveluksessa keskimäärin 50 henkilöä.

Tilinpäätös on ilmoitettava yhdistysrekisteriin kuuden kuukauden kuluessa tilikauden päättymisestä. Ilmoitusvelvollisuus koskee tilikautta, joka on alkanut ensimmäinen tammikuuta 2016 tai sen jälkeen. (PRH 2023.)

2.5.3 Yhdistyksen tuloslaskelma

Molemmissa kirjanpitoasetuksissa (sekä PMA että KPA) on säädetty, että aatteellisen yhteisön tai säätiön tulee laatia tuloslaskelmansa asetuksessa esitetyn yhdistys- ja säätiökaavan mukaan. Tuloslaskelmakaava on molemmissa asetuksissa samanlainen, joten yhdistyksen tai säätiön koko ei

vaikuta sen tuloslaskelmakaavan muotoon. (Kallio ym. 2016, 55.) Asetuksissa määritelty aatteellisen yhteisön ja säätiön tuloslaskelmakaava on kuvattu kaavassa 1 ja se laaditaan seuraavasti:

Varsinainen toiminta

1. Tuotot
2. Kulut
  - a) Henkilöstökulut
  - b) Poistot
  - c) Muut kulut
3. Tuotto-/Kulujäämä

Varainhankinta

4. Tuotot
5. Kulut
6. Tuotto-/Kulujäämä

Sijoitus- ja rahoitustoiminta

7. Tuotot
8. Kulut
9. Tuotto-/Kulujäämä
10. Yleisavustukset
11. Tilikauden tulos
12. Tilinpäätössiirrot
  - a) Poistoeron muutos
  - b) Verotusperusteisten varausten muutos
  - c) Konserniavustus
13. Tilikauden ylijäämä (alijäämä)

Kaava 1. Aatteellisen yhteisön ja säätiön tuloslaskelma. Kirjanpitoasetus 30.12.1997/1339 1:3.1; Valtioneuvoston asetus pien- ja mikroyrityksen tilinpäätöksessä esitettävistä tiedoista 30.12.2015/1753 Liite IV).

Edellä (eli kirjanpitoasetuksen 30.12.1997/1339 3 §:n 1 momentissa) tarkoitettu varsinainen toiminta on sääntöjen mukaisen tarkoituksen toteuttamista (Kirjanpitoasetus 30.12.1997/1339 1:3.2). Varsinaisen toiminnan, varainhankinnan ja sijoitus- ja rahoitustoiminnan ryhmäkohtaiset tuotot ja kulut saadaan eritellä tuloslaskelman sijasta liitetietona. Jos se on oikean ja riittävän kuvan antamiseksi tarpeen, varsinaisen toiminnan tuotot ja kulut on eriteltävä myös toiminnanaloittain tuloslaskelmassa tai liitetietona. Liiketoiminnasta ei tarvitse ilmoittaa tuloslaskelmassa muuta kuin tuottojen ja kulujen yhteissummat edellyttäen, että liiketoiminnasta laadittu erillinen tuloslaskelma esitetään liitetietona. (Kirjanpitoasetus 30.12.1997/1339 1:3.3). Sen estämättä, mitä

kirjanpitoasetuksen 30.12.1997/1339 aatteellisen yhteisön ja säätiön tuloslaskelmaa koskevassa pykälässä 3 säädetään, aatteellinen yhteisö ja säätiö saa laatia tuloslaskelmansa asetuksen 1 §:n kululajikohtaisen tai 2 §:n toimintokohtaisen kaavan mukaisesti edellyttäen, että liitetietona esitetään aatteellisen yhteisön ja säätiön tuloslaskelmaa koskevan pykälän 4 momentissa tarkoitettut liitetiedot (Kirjanpitoasetus 30.12.1997/1339 1:3.5).

Vain tuloslaskelman numeroimattomat otsikot (ns. pääotsikot) tulee aina esittää kaavan mukaisina, kun taas muut otsikot on mahdollista nimetä toiminnan luonnetta parhaiten kuvaavalla tavalla. Näin ollen yhdistyksen tilinpäätökseen tulee sisältyä seuraavat otsikot olettaen, että kyseiseen otsikkoon sisältyviä tuottoja ja kuluja on syntynyt:

- varsinainen toiminta
- varainhankinta
- sijoitus- ja rahoitustoiminta.

Aatteellisten järjestöjen tilinpäätösten – ja erityisesti tuloslaskelman – esitysmuodolliset erot johtuvat suurelta osin järjestökentän toiminnan moninaisuudesta sekä usein myös historiallisista syistä. Viime vuosina tilinpäätösinformaation voidaan kuitenkin yhä enemmän katsoa yhtenäistyneen. (Kallio ym. 2016, 57–58.)

2.5.3.1 Varsinainen toiminta

Tuloslaskelman varsinaisessa toiminnassa esitetään yhdistyksen tai säätiön sääntöjen mukaisen toiminnan kulut. Kulut, joita ei ole esitetty varsinaisen toiminnan nimikkeen alla vaan muualla tuloslaskelmassa, liittyvät periaatteessa varsinaisen toiminnan rahoituksen hankintaan. Varsinaisen toiminnan otsikon alla voi myös olla tuottoja. Näitä voivat olla lähinnä tietyille projektille tai hankkeelle myönnettyt projekti- ja erillisavustukset. Toisinaan varsinaisen toiminnan yhteydessä voi myös kertyä erilaisia palvelumaksuja, käyttökorvauksia sekä muita vastaavia tuottoja, jotka useimmiten on tapana esittää varsinaisen toiminnan tuotoissa. Samon liiketoiminnan tuotot voidaan esittää varsinaisen toiminnan tuotoissa silloin kun liiketoiminta palvelee enemmän varsinaisen toiminnan toteuttamista kuin varainhankintaa. Aatteellisen, voittoa tavoittelemattoman toiminnan luonteeseen kuuluu kuitenkin se, että varsinaisen toiminnan kulut ylittävät aina varsinaisen toiminnan tuotot, jolloin toiminnasta muodostuu kulujäämä. (Kallio ym. 2016, 59.)

2.5.3.2 Varainhankinta

Varainhankinnalla pyritään hankkimaan yhdistykselle tai säätiölle varsinaisen toiminnan rahoittamiseen tarvittavia tuottoja. Tuotto koostuu usein keräyksistä, myyjäisistä, arpajaisista, jäsenmaksuista ja saaduista lahjoituksista ja testamenttilahjoituksista. Kun useissa yhdistyksissä jäsenmaksutuotot käsitellään kirjanpidossa kassaperusteisesti, toisaalta juuri esimerkiksi ammattiliitoissa on varsin yleistä, että tammikuussa saadut, edelliselle vuodelle kuuluvat jäsenmaksut jaksotetaan tilinpäätöksessä kyseisen vuoden tuottoihin ja siirtosaamisiin. Maksetut jäsenmaksut puolestaan esitetään varsinaisen toiminnan kuluissa. (Kallio ym. 2016, 71–72.) Jäsenmaksujen yhteydessä perittäessä jäseniltä esimerkiksi työttömyyskassan tai piirijärjestön jäsenmaksut, jotka sellaisenaan tilitetään edelleen ao. yhteisölle, voidaan jäsenmaksut esittää tuloslaskelmassa Vinnikaisen (2022) tulkintana kirjanpitolautakunnan, Kilan, ohjeesta 892/1987 taulukossa 2 esitetyn mukaisesti.

Taulukko 2. Yhdistysten ja säätiöiden jäsenmaksujen esittäminen tuloslaskelmassa, mukailen Vinnikainen (2022, 65).

VARAINHANKINTA		
Jäsenmaksutuotot		
Jäsenmaksutuotot (brutto)	1200	
Ammattiosastojen/Piirien jäsenmaksuosuus	-500	
Työttömyyskassan jäsenmaksuosuus	-100	
(Sääntömääräiset jäsenmaksuun liittyvät rahastosiirrot)	-150	450

Vaikka lausunto on annettu 1980-luvulla, sen voidaan katsoa vastaavan myös nykyistä kirjanpitokäytäntöä, lukuun ottamatta rahastosiirtoa, joka puolestaan Kilan myöhemmän lausunnon mukaan kirjattaisiin oman pääoman sisäisenä siirtona. (Vinnikainen 2022, 65.) Aatteellisen yhdistyksen harjoittaessa liiketoimintaa, voidaan liiketoiminnan tuotot ja kulut esittää varainhankinnan pääryhmässä omana eränään (Kallio ym. 2016, 72).

2.5.3.3 Sijoitus- ja rahoitustoiminta

Sijoitus- ja rahoitustoiminnan tuotot ja kulut on mahdollista esittää kirjanpitoasetuksen tuloslaskelmakaavan mukaisesti pelkästään tuotto- ja kuluerien yhteissummana heti varainhankinnan pääryhmän jälkeen. Jos yksittäisillä tuotto- tai kuluerillä on olennainen merkitys, on ne kuitenkin

hyvä esittää tätä eritellen ne tätä yksityiskohtaisemmin. Tuotot kertyvät sijoitus- ja rahoitusomaisuudesta, esimerkiksi saaduista osinko-, vuokra- ja korkotuotoista sekä myyntivoitoista, ja kuluina puolestaan vähennetään omaisuudesta aiheutuneet erilliskulut, joita syntyy lähinnä kyseisten omaisuuserien hankkimisesta ja hoitamisesta. Näitä ovat muun muassa maksetut yhtiövastikkeet, toimintaa varten otettujen lainojen korot, sijoitusomaisuudesta maksetut verot sekä sijoitusomaisuuden poistot. Näiden lisäksi kuluja ovat omaisuuden myyntitappiot sekä tehdyt arvonalennukset. (Kallio ym. 2016, 72–73.)

2.5.3.4 Sijoitus- ja rahoitustoiminnan jälkeen esitettävät erät

Sijoitus- ja rahoitustoiminnan jälkeen esitettävät erät ovat yleisavustukset, tilikauden tulos, tilinpäätössiirrot sekä tilikauden ylijäämä (kirjanpitoasetus 30.12.1997/1339 1:3.1; valtioneuvoston asetus pien- ja mikroyrityksen tilinpäätöksessä esitettävistä tiedoista 30.12.1997/1339 /1753 Liite IV). Yleisavustuksissa esitetään yhteisön saamat avustukset, joita ei ole saatu tiettyyn projektiin tai erityiskohteeseen vaan yleisesti yhteisön sääntöjen mukaisen toiminnan toteuttamista varten. Yleisavustuksen tai säätiön saama yleisavustus on usein valtionavustuslain alaista avustusta, ja avustukseen voi sisältyä palautusehto, mikäli valtionavustuslain mukaisia kuluja ei ole toteutunut myönnetyn avustuksen arvoa vastaavaa määrää. (Kallio ym. 2016, 84–85.)

Tilinpäätössiirrot-otsikko pitää yleensä sisällään seuraavat erät:

- poistoeron muutos
- verotusperusteisten varausten muutos
- konserniavustukset
- sidottujen rahastojen muutokset.
- taseen omaan pääomaan sisältyvät rahastot.

Näistä kolme ensimmäistä liittyvät verotuksellisiin eriin ja esiintyvät harvemmin aatteellisen yhdistyksen tai säätiön tuloslaskelmassa. Poistoeron muutos tulee kyseeseen, kun verollisen toiminnan suunnitelman mukaiset poistot poikkeavat verotuksessa vähennettävistä poistoista, ja poistoeron muutoksella kirjanpidon kokonaispoistot oikaistaan vastaamaan verotuspoistoja. Verotusperusteiset varaukset taas ovat luonteeltaan vapaaehtoisia varauksia perustuen nimensä mukaisesti aina johonkin verotukselliseen perusteeseen. Konserniavustukset ovat samalla tavalla

verotuksellisia eriä, eivätkä konserniavustussäännösten mukaisesti mahdollisia muuta kuin osakeyhtiöille. (Kallio ym. 2016, 84–85.)

Neljäs ryhmä, sidottujen rahastojen muutokset, on edellä mainittuja verotuksellisia eriä tyypillisempi erä yhdistysten ja säätiöiden tuloslaskelmissa. Sidottujen rahastojen tuotot ja kulut esitetään tuloslaskelman asianomaisissa tuotto- ja kuluerissä. Tuottojen ja kulujen nettosumma kuvaa rahaston pääoman muutosta, joka esitetään tuloslaskelmassa viimeisenä eränä ennen tilikauden yli- tai alijäämäreiviä. Rahastojen kirjanpidollista käsittelyä käsitellään tässä tutkimuksessa tarkemmin alaluvussa 2.5.5.

2.5.3.5 Liiketoiminnan esittämisestä tuloslaskelmassa

Yhdistyksen tai säätiön toimintaan sisältyvän liiketoiminnan kirjanpidollinen käsittely ei ole yksiselitteistä. Liiketoiminnan esittämisestä ei myöskään ole muodostunut yhtä vakiintunutta tapaa. Liiketoiminnalla tarkoitetaan pääsääntöisesti toimintaa, joka on verottajan toimesta määritelty elinkeinoverolain nojalla verotettavaksi elinkeinotoiminnaksi. Liiketoiminta voi käytännössä liittyä niin yhdistyksen tai säätiön varsinaiseen toimintaan, varainhankintaan kuin sijoitus- ja rahoitustoimintaan. (Kallio ym. 2016, 62–63.)

Liiketoiminnan esitystapa ja -paikka tulolaskelmassa on ratkaistava tapauskohtaisesti esimerkiksi sen perusteella, onko liiketoiminnassa kyse lähinnä varainhankinnasta vai tukeeko toiminta olennaisesti varsinaista toimintaa. Esimerkiksi yhdistyksen kustantama lehti voi olla verollista liiketoimintaa ja tätä kautta tuottaa yhdistykselle merkittäviä tilaus- ja ilmoitusmyyntituottoja. Samalla lehti voi olla merkittävä viestintäväline yhdistyksen toimintakentässä sekä edesauttaa sääntöjen mukaisesti toiminnan toteutumista esimerkiksi lisäämällä tietoutta yhdistyksen ajamista asioista. (Kallio ym. 2016, 63.)

2.5.4 Tase

Kirjanpitoasetuksissa (MPA ja KPA) esitetty tasekaava on tarkoitettu kaikille kirjanpitovelvollisille, joten yhdistyksille ja säätiöille ei ole säännelty erillistä tasekaavaa (Kallio ym. 2016, 85). Tase on kuvattu kaavassa 2 ja se laaditaan kirjanpitoasetuksen (30.12.1997/1339) mukaisesti:

V a s t a a v a a

A PYSYVÄT VASTAAVAT

I Aineettomat hyödykkeet

- 1. Kehittämismenot*
- 2. Aineettomat oikeudet*
- 3. Liikearvo*
- 4. Muut aineettomat hyödykkeet*
- 5. Ennakkomaksut*

II Aineelliset hyödykkeet

- 1. Maa- ja vesialueet*
- 2. Rakennukset ja rakennelmat*
- 3. Koneet ja kalusto*
- 4. Muut aineelliset hyödykkeet*
- 5. Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat*

III Sijoitukset

- 1. Osuudet saman konsernin yrityksissä*
- 2. Saamiset saman konsernin yrityksiltä*
- 3. Osuudet omistusyhteyserityksissä*
- 4. Saamiset omistusyhteyserityksiltä*
- 5. Muut osakkeet ja osuudet*
- 6. Muut saamiset*

B VAIHTUVAT VASTAAVAT

I Vaihto-omaisuus

- 1. Aineet ja tarvikkeet*
- 2. Keskeneräiset tuotteet*
- 3. Valmiit tuotteet/tavarat*
- 4. Muu vaihto-omaisuus*
- 5. Ennakkomaksut*

II Saamiset

- 1. Myyntisaamiset*
- 2. Saamiset saman konsernin yrityksiltä*
- 3. Saamiset omistusyhteyserityksiltä*
- 4. Lainasaamiset*
- 5. Muut saamiset*

- 6. Maksamattomat osakkeet/osuudet*

7. Siirtosaamiset

III Rahoitusarvopaperit

- 1. Osuudet saman konsernin yrityksissä*
- 2. Muut osakkeet ja osuudet*
- 3. Muut arvopaperit*

IV Rahat ja pankkisaamiset

V a s t a t t a v a a

A OMA PÄÄOMA

I Osake-, osuus- tai muu vastaava pääoma

II Ylikurssirahasto

III Arvonkorotusrahasto

IV Muut rahastot

- 1. Sijoitetun vapaan oman pääoman rahasto*
- 2. Vararahasto*
- 3. Yhtiöjärjestyksen tai sääntöjen mukaiset rahastot*
- 4. Käyvän arvon rahasto*
- 5. Muut rahastot*

V Edellisten tilikausien voitto (tappio)

VI Tilikauden voitto (tappio)

B TILINPÄÄTÖSSIIRTOJEN KERTYMÄ

- 1. Poistoero*
  - 2. Verotusperäiset varaukset*
- C PAKOLLISET VARAUKSET*
- 1. Eläkevaraukset*
  - 2. Verovaraukset*
  - 3. Muut pakolliset varaukset*

D VIERAS PÄÄOMA

- 1. Joukkovelkakirjalainat*
- 2. Vaihtovelkakirjalainat*
- 3. Lainat rahoituslaitoksilta*
- 4. Takaisinlainat työeläkevakuutuslaitoksilta*
- 5. Saadut ennakot*
- 6. Ostovelat*
- 7. Rahoitusvelselit*
- 8. Velat saman konsernin yrityksille*
- 9. Velat omistusyhteyserityksille*
- 10. Muut velat*
- 11. Siirtovelat*

Kaava 2. Tase. (Kirjanpitoasetus 30.12.1997/1339 1:6.1.)

Edellä (kirjanpitoasetuksen 1 luvun 6 pykälän 1 momentin) kaavan vastaavien B.II kohdassa ja tämän kohdan 1–7 alakohdassa tarkoitettua erästä on merkittävä taseeseen erikseen pitkäaikaisten saamisten määrä (Kirjanpitoasetus 30.12.1997/1339 1:6.2). Edellä (kirjanpitoasetuksen 1 luvun 6 pykälän 1 momentin) kaavan vastattavien D kohdassa ja tämän kohdan 1–11 alakohdassa tarkoitettua erästä on merkittävä taseeseen erikseen pitkäaikaisten velkojen määrä (Kirjanpitoasetus 30.12.1997/1339 1:6.3). Aatteellisen yhteisön ja säätiön taseessa on ilmoitettava erikseen sellainen pääoma, jonka käyttöä on rajoitettu erityismääräyksin (sidottu rahasto). Liitetietona tulee esittää sidotun rahaston pääoman katteena olevien varojen käyttö sekä rahaston tuotot, kulut, varat ja velat samoin kuin tiedot rahaston pääomasta ja sen muutoksista, jolleivät ne käy ilmi tuloslaskelmasta tai taseesta. Vastaavat tiedot on annettava myös säätiön ja sen konserniin kuuluvien yritysten ja sidotun rahaston välisten liiketoimista. Jos sidottuja rahastoja on lukuisia, saadaan edellä tässä momentissa tarkoitettua tietoja, rahastojen pääomamääriä lukuun ottamatta, esittää koostettuina tavalla, jossa olennaiset seikat käyvät ilmi koostamisesta huolimatta. (Kirjanpitoasetus 30.12.1997/1339 1:6.4.) Erillään hoidettavat varat on ilmoitettava omana ryhmänään taseessa (Kirjanpitoasetus 30.12.1997/1339 1:6.5.)

Työ- ja elinkeinoministeriön yhteydessä toimiva Kirjanpitolausuntokunta, Kila, on antanut muutamia lausuntoja rahastojen käsittelystä, ja näihin lausuntoihin nykyisen tulkinnan hyvästä kirjanpitoavasta rahastojen osalta voidaan katsoa pääosin perustuvan (Kallio ym. 2016, 102; Kila 2023). Kuten myös kirjanpitoasetuksen (30.12.1997/1339) erittelyistä käy ilmi, yhdistyksissä ja säätiöissä on erityisiä tase-eriä (30.12.1997/1339 1:6.4–5). Järjestökentälle ominainen tase-erä on rahastot (ks. Kallio ym. 2016, 86), joiden kirjanpidollista käsittelyä käsitellään tässä tutkimuksessa tarkemmin alaluvussa 2.5.6. Yhdistyksellä ei usein ole varsinaista alkupääomaa lainkaan, vaan yhdistyksen ensimmäisen tilikauden oma pääoma syntyy tilikauden tuottojen ja kulujen erotuksena eli tilikauden ylijäämän perusteella. Edellisten tilikausien ylijäämistä syntyneitä pääomia kuvaa taseen nimike ”Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä)”. Edellisten tilikausien ylijäämistä käytetään yhdistysten ja säätiöiden taseissa usein myös muita nimikkeitä; tällainen on esimerkiksi ”Toimintapääoma”. Päätyneen tilikauden yli- tai alijäämä esitetään taseessa omalla rivillään ja lisätään seuraavalla tilikaudella edellisten tilikausien ylijäämään. (Vinnikainen 2022, 119.)

2.5.5 Oman pääoman rahastot yhdistyksen kirjanpidossa ja tilinpäätöksessä

Taulukko 3. Aatteellisten yhteisöjen ja säätiöiden oman pääoman rahastot, mukailten Vinnikainen (2022).

Oman pääoman rahastot	
Määrätarkoituksiin sidotut rahastot	Vapaat rahastot
a) Omakatteiset rahastot	
b) Muut määrätarkoitukseltaan sidotut rahastot	

Yhdistyksillä ja säätiöillä on taseen vastattavaa-puolella usein erilaisia rahastoeriä, jotka voivat myös olla huomattavia kokonaissaldoiltaan. Vaikka rahasto-sana aiheuttaa usein miellelyhtymän konkreettisesta rahasummasta, jonka pitäisi löytyä erillään yhdistyksen tai säätiön varallisuudesta, käytännössä rahastojen voidaan kuitenkin katsoa tarkoittavan samaa kuin taseen oma pääoma. Ne ovat kertyneet taseen vastattavaa-puolelle pääsääntöisesti aikaisempina vuosina kertyneiden tilikausien ylijäämien kautta. Kahdenkertaisen kirjanpidon periaatteen mukaisesti rahastosaldoille on sinänsä olemassa ”vastapari” taseen vastaavaa-erissä, mutta se voi olla sitoutuneena johonkin vastaavaa-puolen erään. Poikkeuksena ovat taseen omakatteiset rahastot, joiden pääomasaldolle on aina esitettävä konkreettinen vastine taseen vastaavaa-puolen varoista ja vastattavaa-puolen veloista. (Kallio ym. 2016, 101.) Oman pääoman rahastot voidaan jaotella omakatteisiin, muihin sidottuihin sekä vapaisiin rahastoihin. Aatteellisten yhteisöjen ja säätiöiden oman pääoman rahastot jaetaan tavallisesti taulukossa 3 esitetyn mukaisesti määrätarkoitukseen sidottuihin ja vapaisiin rahastoihin. (Vinnikainen 2022, 54.)

2.5.5.1 Määrätarkoitukseen sidotut rahastot

Käyttöä rajoittava erityismääräys perustuu yhteisön tai säätiön ulkopuolisen toimijan tahdonilmaisuuksiin, lahjoitukseen tai testamenttiin. (Kila 1884/2012). Rahastoinnin tarkoituksena on osoittaa, että yhteisön tai säätiön omaa pääomaa vastaava nettovarallisuus ei ole rajoituksetta yhteisön tai säätiön kaikkien toimintojen käytettävissä (Vinnikainen 2022, 55). Sidotun rahaston yksityisoikeudellisen aseman voi myös nähdä täsmentymättömänä ja sidotun rahaston muodostamisen edellyttävän aina tapauskohtaista harkintaa (Kila 1884/2012). Määrätarkoituksiin sidotut rahastot jaetaan yleensä kahteen pääryhmään: omakatteisiin rahastoihin sekä muihin sidottuihin rahastoihin (Vinnikainen 2022, 55.)

Omakatteisia rahastoja eli ns. epäitsenäisiä säätiöitä ovat sellaiset määrätarkoitukseen sidotut rahastot, joiden osalta lahjoittaja tai testamentinantaja on pääoman käyttörajoituksen lisäksi edellyttänyt, että saadut varat on pidettävä yhteisön muista varoista erillään. Nämä on ilmoitettava aatteellisen yhteisön ja säätiön taseessa erikseen. (Kirjanpitoasetus 30.12.1997/1339 1:6.4–5.) Muut määrätarkoitukseltaan sidotut rahastot taas muodostuvat lahjoitus-, testamentti- yms. ulkopuolisilta saaduista tuloista, joiden osalta pääoman tai pääoman tuoton käytölle on asetettu erityismääräyksiä. Erona omakatteisiin rahastoihin onkin se, että näiden rahastojen varoja ei ole pidettävä erillään yhteisön muista varoista, vaan ne voidaan pitää ja sijoittaa yhdessä yhteisön muiden varojen kanssa. Jotta varoihin liittyvä käyttövelvoite on toteutettavissa, on niitä kuitenkin pidettävä riittävä määrä likvidissä muodossa. (Vinnikainen 2022, 55.)

2.5.5.2 Vapaat rahastot

Vapaisiin rahastoihin lukeutuvat yhteisön omien hallintoelinten päätöksellä muodostetut rahastot, joiden käytöstä yhteisön hallintoelimet voivat jatkossakin päättää (Vinnikainen 2022, 55). Kirjanpitolautakunta ei katso lausunnossaan 1884/2012 hallituksen tai muun toimielimen päätöksen olevan ulkopuolinen tahdonilmaisu, joten tällaisella päätöksellä ei voida muodostaa omakatteisia rahastoja tai muita määrätarkoitukseltaan sidottuja rahastoja (Kila 1884/2012; Vinnikainen 2022, 55). Vapaita rahastoja voi myös syntyä silloin, kun lahjoittaja tai testamentin jättäjä ei aseta rajoituksia lahjoitettujen tai testamentattujen varojen käytölle, mutta edellyttää, että lahjoituksesta tai testamentista on muodostettava lahjoittajan tai testamentin nimeä kantava rahasto. Tällaisia rahastoja kutsutaan usein nimikko- tai muistorahastoiksi, ja lahjoituksessa tai testamentissa todetaan useimmiten lahjoitettujen varojen käyttötarkoitus. Siten lahjoituksen tai testamentin saajan näkökulmasta voidaan katsoa tärkeäksi tapauskohtainen harkinta sen suhteen, muodostaako käyttötarkoitus kirjanpitoasetuksen 1:6 §:ssä tarkoitetun erityismääräyksen. (Vinnikainen, 55–56.)

Samalla tavalla kuin muukin tuloksen kautta muodostunut oma pääoma, vapaat rahastot ovat osa yhteisön tai säätiön omaa pääomaa. Vapaat rahastot ovat nimikko- ja muistorahastoja lukuun ottamatta nykyään melko harvinaisia, sillä rahaston muodostamisen on katsottu heikentävän tilinpäätöksen antamaa oikeaa ja riittävää kuvaa, ja kertyneiden ylijäämien suunnitellusta käytöstä nähdäänkin tarkoituksenmukaisempana kertoa toimintakertomuksessa kuin ”korvamerkitä” niitä taseessa tulevien pääomatarpeiden mukaisesti. (Vinnikainen, 56.) Koska yhdistyksen tai säätiön tuloksen järjestelemistä vapaaehtoisilla rahastosiirroilla ei voida pitää hyvän kirjanpitotavan

mukaisena, siirrot vapaisiin rahastoihin kirjataan Kilan lausunnon 1694/2002 mukaan oman pääoman sisäisenä siirtona. (Kirjanpitolautakunta 2002; Vinnikainen, 56).

2.5.5.3 Rahastojen esittäminen taseessa

Määrätarkoitukseen sidottujen rahastojen pääoma on esitettävä kirjanpitoasetuksen 1:6 §:n mukaisesti taseessa omana eränään (Kirjanpitoasetus 30.12.1997/1339 1:6). Kilan lausunnon 1334/1995 mukaan rahaston pääoma esitetään aatteellisen yhteisön oman pääoman ryhmässä heti mahdollisen peruspääoman jälkeen. Yhdistyksessä ei ole varsinaista peruspääomaa, vaan sen oma pääoma muodostuu yleensä tilikauden ylijäämistä. Rahastojen pääoma esitetään siten yhdistyksissä tasekaavan mukaisesti ennen tase-erää ”Edellisten tilikausien voitto”. Mikäli omakatteisia tai muita sidottuja rahastoja on useita, rahastokohtainen erittely voidaan esittää myös liitetiedoissa. Koska sidottujen rahastojen varoihin liittyy niiden käyttövelvoite, nähdään velvoitteesta annettava selvitys usein tarpeellisena liitetietojen yhteydessä. (Vinnikainen 2022, 56.) Omakatteisten rahastojen varat esitetään kirjanpitoasetuksen 1:6.4 §:n mukaisesti omana eränään taseen vastaavissa, ja nykyisen tasekaavan mukaisena paikkana voidaan pitää pääryhmän ”Pysyvät vastaavat” -erän jälkeistä erää (Kirjanpitoasetus 30.12.1997/1339 1:6.4; Vinnikainen 2022, 56).

Kilan lausunnon 1334/1995 mukaan vapaiden rahastojen pääoma esitetään taseessa oman pääoman ryhmässä sidottujen rahastojen jälkeen. Yhteisöllä tai säätiöllä ollessa sekä määrätarkoitukseen sidottuja että vapaita rahastoja, on nämä luokiteltava selkeästi, jotta kirjanpitoasetuksen 1:6.4 §:n vaatimus erityismääräyksin rajoitettujen pääomien erillään ilmoittamisesta täyttyy. (Vinnikainen 2022, 56.)

2.5.5.4 Rahastojen tuottojen ja kulujen esittäminen tuloslaskelmassa

Kilan lausunnon 1884/2012 mukaan sidottujen rahastojen tuotot ja kulut tulee esittää luonteensa mukaisessa kohdassa tuloslaskelmassa eli varsinaisen toiminnan, varainhankinnan tai sijoitus- ja rahoitustoiminnan tuottoina ja kuluina (Kila 2012). Kun sidottujen rahastojen varoja tai niiden tuottoa käytetään niille edellytetyyn tarkoitukseen, syntyy kuluja, jotka voivat olla esimerkiksi avustuksia, apurahoja, palkkoja tai vuokria. Rahaston varojen käyttö kirjataan yleensä varsinaisen toiminnan pääryhmään. (Vinnikainen 2022, 56.) Kilan lausunnon 1334/1995 mukaan omakatteisten rahastojen tuottojen, kulujen ja käytön erotus, joka lisätään rahaston pääomaan tai vähennetään rahaston

pääomasta, esitetään tulolaskelmassa ennen ”Tilikauden tulos” -erää. Samaa menetelmää on sovellettu kirjanpitoikätyännössä myös muihin sidottuihin rahastoihin. (Vinnikainen 2022, 56.)

3 METODOLOGIA

3.1 Monitapaustutkimus

Tämä tutkimus on toteutettu monitapaustutkimuksena (multiple case study). Yhtenä tapaustutkimuksen muodoista, monitapaustutkimus on tutkimusstrategia, jossa tutkimuksen kohteena olevaa ilmiötä kuvaavia tapauksia ja niiden piirteitä puretaan osiin ja kootaan uudestaan ylemmällä abstraktion tasolla (Pauwels & Matthyssens 2004). Tapaustutkimus laajemmin nähdäänkin usein pragmaattisena tutkimustapana, ja siinä voidaan hyödyntää sekä kvantitatiivista että kvalitatiivista aineistoa ja erilaisia analyysitapoja. Tämän vuoksi tapaustutkimuksella voi olla (vaikka välttämättä aina ei ole ole) läheinen suhde monimenetelmälliseen tutkimukseen (mixed methods research). (Eriksson & Koistinen 2014, 2.) Tapaustutkimuksen tarkastellessa usein monimutkaisia ja pitkään jatkuvia ilmiöitä, soveltuu se hyvin vastaamaan kysymyksiin *miten* ja *miksi*. Päämääränä on tällöin lisätä ymmärrystä tutkittavasta tapauksesta ja olosuhteista, ja tapaustutkimusta ajaakin usein eteenpäin alustava tieto siitä, että tapaus on jollain lailla tärkeä – vaikkakin sen lopullinen merkitys paljastuu kuitenkin vasta tutkimuksen kuluessa. (Laine, Bamberg & Jokinen 2007, 10.)

Tapaustutkimus antaa menetelmällistä vapautta: siinä ei sitouduta tiettyyn tutkimusmenetelmään, sillä sekä kvantitatiiviset että kvalitatiiviset menetelmät ovat käytettävissä (Malmsten 2007, 67). Tapaustutkimuksen käsitettä on ollut usein tapana käyttää virheellisesti viittaamaan erilaisiin tutkimusmetodeihin. Englanninkielisessä kirjallisuudessa menetelmäksi (method) taas on katsottu usein sekä aineistonkeruu- että tutkimusmenetelmät. Myös tapaustutkimus (case study method) nimetäänkin usein metodiksi, mikä johtuu method-käsitteen laajuudesta. Suomen kielessä menetelmän voidaan katsoa vakiintuneen koskemaan konkreettisia, selvästi rajattuja tutkimusmenetelmiä, ja tapaustutkimuksen sisältäessä lähtökohtaisesti useita tutkimusmenetelmiä, onkin nähty perusteltuna sanoa tapaustutkimuksen olevan pikemminkin tutkimustapa tai tutkimusstrategia kuin metodi. Tämän voidaan myös nähdä syynä, miksi suomalaisissa menetelmäteoksissa ei puhuta tapaustutkimuksista. (Laine, Bamberg & Jokinen 2007, 9; 18.) Laine, Bamberg ja Jokinen (2007) nostavat esiin suomalaisen sosiologin ja kvantitatiivisen tutkimusotteen kehittäjän Pertti Tötön (2000) avauksen yhdenlaisesta yhteydestä tapaustutkimukseen, jossa Töttö väittää kvalitatiivisia tutkimuksia pidettäneen pitkään kvantitatiivisia menetelmiä ylevämpinä. Töttö vaatiiikin, että tutkimusongelman tulee olla tutkimuksen lähtökohta ja keskipiste, ja sen selvittämiseksi on käytettävä niin kvalitatiivisia kuin kvantitatiivisiakin menetelmiä. Tämän

luonnehdinnan Bamberg ja Jokinen näkevät sopivan myös tapaustutkimusotteen lähtökohdaksi. (Laine, Bamberg & Jokinen 2007, 18–19.)

Tapaustutkimus on kontekstuaalista sekä aika- ja paikkasidonnaista (Malmsten 2007, 63). Tapaustutkimuksessa tapaus ymmärretään kuitenkin toisin kuin esimerkiksi kvantitatiivisessa tutkimuksessa, jossa tapaus on tilastollinen yksikkö. Tapaustutkimuksessa kohde onkin useimmiten tapahtumakulku tai ilmiö, jossa tarkastellaan pientä joukkoa tapauksia. Viitattaessa ranskalaisen etnologin Françoise Zonabendin (1992) havaintoihin, Laine, Bamberg ja Jokinen (2007) kuvaavat tapaustutkimusta seikkaperäisenä esityksenä tutkittavasta kohteesta, joka voi olla yksilö, yhteisö, organisaatio, kaupunki, valtio, sivilisaatio tai tapahtumakulku. Lähtökohtana on tällöin kuvata tutkimuksen kohde perusteellisesti. Useita tapaustutkimuksia myös luonnehtivat aikaisempien tutkimusten hyödyntäminen sekä tapauksen ja kontekstin rajan hämäryys. (Laine, Bamberg & Jokinen 2007, 9.)

Koska tapauksen ja kontekstin raja on hämärä, ei voida katsoa olevan itsestään selvää, miten tapauksesta muotoillaan tutkimuskysymys. Kun esimerkiksi kvantitatiivisessa tutkimuksessa yleistäminen onnistuu siten, että aineistoa verrataan taustapopulaatioon, tapaustutkimuksessa ei saada samassa mielessä edustavaa otosta: vaikka tyypillisiä tapauksia löytyykin, keskimääräistä tapausta ei ole olemassa (Laine, Bamberg & Jokinen 2007, 12.) Tutkimuksen kohteen voidaan katsoa määrittelevän sen, mistä tapauksen puolesta ollaan erityisen kiinnostuneita. Tapaustutkimus ei ole pelkkä kuvaus tapahtumien kulusta tai ilmiön sisällöstä, sillä siihen voidaan katsoa liittyvän myös kiinnostus jotain tiettyä jännitettä kohtaan. (Laine, Bamberg & Jokinen 2007, 10.) Esimerkiksi poliittista toimintaa on sen tilanne- ja ongelmasidonnaisuuden vuoksi nähty kannattavana tutkia tapauskohtaisesti (Lappalainen 2007, 192).

Tapaustutkimuksessa teoriaa voidaan käyttää hyvin erilaisilla tavoilla. Teorialla voidaan esimerkiksi pohjustaa ymmärrystä ilmiöstä, ja tapaustutkimuksessa teoriaa ja käsitteellisiä kategorioita voidaankin käyttää jo etukäteen ohjaamaan aineiston keruuta ja analyysia. Tämä piirre myös esimerkiksi erottaa tapaustutkimuksen laadullisesta tutkimuksesta yleensä. Viitattaessa Meyerin (2001) havaintoihin Laine, Bamberg ja Jokinen (2007) näkevätkin teoriaan nojaavan aihealueen hahmottamisen erityisen hyödyllisenä juuri tapaustutkimuksissa, joissa ilmiön ja kontekstin välisiä

rajoja ei useinkaan voida nähdä selvästi. (Laine, Bamberg & Jokinen 2007.) Tutkimusaiheen tunnistamisen voidaankin katsoa auttavan kiinnittämään tapauksen aiempiin tieteellisiin keskusteluihin. Periaatteessa voidaan nähdä kaksi erilaista tapaa aloittaa tapaustutkimus. Yhtäältä voidaan lähteä liikkeelle kiinnostavasta tapauksesta sekä pohtia, mitkä käsitteet sopivat tapauksen analysointiin ja mistä tapaus kertoo eli mikä on tutkimuksen kohde. Toisaalta tutkimuksen kohde voi olla jo selvillä, jolloin etsitään tapaus, jossa päästään käyttämään ja kehittämään tiettyjä käsitteitä. Käytännössä tapaustutkimus on useimmiten jotain näiden kahden ääripään välillä: tapaus vaikuttaa käsitteiden valintaan, ja käsitteet vaikuttavat tapaukseen. (Laine, Bamberg & Jokinen 2007, 11.)

Eriksson ja Koistinen (2005) puolestaan näkevät, että tapaustutkimus voi olla esimerkiksi kuvaileva (tutkii käytännön tilanteita), selittävä (tutkii asioiden välisiä suhteita), eksploratiivinen (tuottaa uusia ideoita), strateginen (tuottaa teoriasta eri näkökulmia), intensiivinen tai ekstensiivinen (syvälinen tai yleistävä) tai välineellinen (tutkii, onko kyse ilmiöstä vai tapauksesta) (Eriksson & Koistinen, 2005, 9–17). Vielä tarkemmin monitapaustutkimuksen kohdalla Yin (2013) puolestaan katsoo, että monitapaustutkimuksen yksittäisistä tapauksista ei voida tehdä yleistyksiä, mutta niiden avulla voidaan tulkita laajempia ilmiöitä (Yin 2013, 327).

3.2 Tutkimuksen aineisto

Taulukko 4. Tutkimuksen aineisto.

Tutkimuksessa tarkasteltu kohdeorganisaation PRH:n yhdistysrekisteriin toimittama tilinpäätösasiakirja; toimitettu 6 kk:n kuluessa tilikauden päättymisestä / ei toimitettu 6 kk:n kuluessa tilikauden päättymisestä				
Tilikauden tilinpäätös(asiakirja(t))	Tuloslaskelma	Tase	Liitetiedot	Toimintakertomus
JHL, 2016	16.06.2017	16.06.2017	16.06.2017	16.06.2017
JHL, 2017	11.06.2018	11.06.2018	11.06.2018	11.06.2018
JHL, 2018	30.05.2019	30.05.2019	30.05.2019	30.05.2019
JHL, 2019	15.06.2020	15.06.2020	15.06.2020	15.06.2020
JHL, 2020	10.06.2021	10.06.2021	10.06.2021	10.06.2021
JHL, 2021	14.06.2022	14.06.2022	14.06.2022	14.06.2022
JHL, 2022	27.06.2023	27.06.2023	27.06.2023	27.06.2023
OAJ, 2016	06.06.2017	06.06.2017	06.06.2017	06.06.2017
OAJ, 2017	22.05.2018	22.05.2018	22.05.2018	22.05.2018
OAJ, 2018	16.05.2019	16.05.2019	16.05.2019	16.05.2019
OAJ, 2019	12.06.2020	12.06.2020	12.06.2020	12.06.2020
OAJ, 2020	12.05.2021	12.05.2021	12.05.2021	12.05.2021
OAJ, 2021	16.06.2022	16.06.2022	16.06.2022	16.06.2022
OAJ, 2022	16.05.2023	16.05.2023	16.05.2023	16.05.2023
Tehy, 2016	03.07.2017	03.07.2017	03.07.2017	03.07.2017
Tehy, 2017	29.06.2018	29.06.2018	29.06.2018	29.06.2018
Tehy, 2018	15.08.2019	15.08.2019	15.08.2019	15.08.2019

Tehy, 2019	20.08.2020	20.08.2020	20.08.2020	20.08.2020
Tehy, 2020	05.07.2021	05.07.2021	05.07.2021	05.07.2021
Tehy, 2021	07.12.2022	07.12.2022	07.12.2022	07.12.2022
Tehy, 2022	24.10.2023	24.10.2023	24.10.2023	24.10.2023

Tämän tutkimuksen aineistona toimii JHL:n, OAJ:n ja Tehyn PRH:n yhdistysrekisteriin tilikausilta 2016–2022 toimittamat tilinpäätösasiakirjat. Tutkimuksen kohdeorganisaatioiden tilikausi on tarkasteluajanjaksolla ollut kalenterivuosi. Aatteellisen yhdistyksen pystyessä tietyin edellytyksin laatia tuloslaskelmansa kirjanpitoasetuksen 30.12.1997/1339 1 §:n kululajikohtaisen tai 2 §:n toimintokohtaisen kaavan mukaisesti (ks. kirjanpitoasetus 30.12.1997/1339 1:3.5), ovat myös tämän tutkimuksen aineistoina toimineet tilinpäätökset olleet tuloslaskelmiensa vuotuisilta esitysmuodoiltaan vaihtelevia sekä liitetiedoin tarkennettuja. Tutkimuksessa tarkastellut tilinpäätösasiakirjat yhdessä niiden PRH:n yhdistysrekisteriin toimitusajankohdan kanssa on esitetty taulukossa 4.

3.3 Tutkimuksen analyysimenetelmä

Tämän tutkimuksen analyysi suoritetaan suorana tulkintana. Suora tulkinta on yksi tapaustutkimuksille tyypillisistä analyysimenetelmistä. Suorassa tulkinnassa analyysitapa on intuitiivinen, ja suoran tulkinnan tekemisessä tärkeää on kokonaisnäkemys tutkittavasta ilmiöstä. Suorassa tulkinnassa analyysin tekeminen kirjoittamalla saa suuren painoarvon ja kirjoittaminen nähdään tapana tuottaa uutta tietoa. Tällöin myös kerronnallinen tiedon tuottamisen tapa (narrative knowing) korostuu. (Eriksson & Koistinen 2014, 34.) Kerronnallisen tiedon tuottamisen voidaankin katsoa luovan tietyillä tieteenaloilla johdonmukaisuutta sellaisten elementtien välillä, jotka kaikki kuuluvat samaan selitettävään tutkimusilmiöön. Tällöin aineisto voi koostua erilaisista lähteistä, jolloin kerronnallinen tulkinta kykenee suhteuttamaan niitä toisiinsa. (Morgan & Wise 2017, 1.)

Monitapaustutkimuksessa on tärkeää analysoida aineistoa yksi tapaus kerrallaan (Yin 2013, 325). Siksi myös tämän tutkimuksen kohdeorganisaatioita tarkastellaan analyysiosiossa ensiksi organisaatiokohtaisesti – näin vastataan alatutkimuskysymyksiin. Kun taas vertailevalla otteella pyritään tapaustutkimuksessa laajemmin keskittymään tunnistamaan yksittäisten tapausten ominaisuuksia, edeten tämän pohjalta rinnakkaisasetteluihin (Kurunmäki 2007, 77), luodaan analyysiosion lopussa vielä rinnakkainen katsaus tutkimuksen kohdeorganisaatioiden työtaisteluihin käytettävien rahastojen kehityksestä ja vastataan samalla päätutkimuskysymykseen.

Aatteellisen yhdistyksen pystyessä tietyin edellytyksin laatia tuloslaskelmansa kirjanpitoasetuksen 30.12.1997/1339 1 §:n kululajikohtaisen tai 2 §:n toimintokohtaisen kaavan mukaisesti (ks. kirjanpitoasetus 30.12.1997/1339 1:3.5), vertailtavuuden vuoksi tämän tutkimuksen analyysiosioon eli päälukuun 4 on kuitenkin mahdollisuuksien mukaan pyritty yhtenäistämään kohdeorganisaatioiden tilinpäätökset kirjanpitoasetuksen 30.12.1997/1339 3 §:n 1 momentin kaavaa mukaillen. Koska tämän tutkimuksen mielenkiinnon kohteena ei ole ammattiliittojen varsinainen toiminta, varainhankinta eikä sijoitus- ja rahoitustoiminta sinänsä, varsinaisen toiminnan ja sijoitus- ja rahoitustoiminnan otsikoiden alla on ilmoitettu ainoastaan näiden yhteistuotot ja -kulut sekä ao. kulujäämä. Varainhankinnan tuotto- ja kulueriä on kuitenkin selkeyden vuoksi eritelty useammalle riville.

3.4 Tutkimuksen kohdeorganisaatioista

3.4.1 JHL

3.4.1.1 Lyhyt historia

Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry, ruotsiksi Förbundet för den offentliga sektorn och välfärdsområdena JHL rf (Y-tunnus 0116647-5), perustettiin vuonna 200. JHL:n perustivat SAK:laiset julkisten alojen liitot Kunta-alan ammattiliitto KTV, Valtion ja erityispalvelujen ammattiliitto VAL ja Valtion yhteisjärjestö VTY. JHL:n yhteisjäseniksi liiton perustamisvaiheessa tulivat Merivartioliitto MVL (nykyinen nimi Rajaturvallisuusunioni), Tulliliitto ja Vankilavirkailijain liitto VVL. Julkisia palveluja tuottavien ammattiliittojen yhdistymisellä tavoiteltiin neuvotteluasemien vahvistamista eri sopimussektoreilla ja neuvottelutasoilla, erityisesti jatkuvasti kasvavalla yksityisellä hyvinvointipalvelualalla. Voimien yhdistämisellä haettiin myös tehostusta yhteiskuntavaikuttamiseen. Tärkeäksi tekijäksi koettiin sekä järjestäytymisen selkeyttäminen että jäsenpalvelujen säilyttäminen laadukkaina. Aliupseeriliitto liittyi JHL:n yhteisjäseneksi vuonna 2008, ja kun vuonna 2010 Rautatieläisten liitto teki päätöksen liittyä JHL:ään, perustettiin Raideammattilaisten yhteisjärjestö JHL. JHL:n jäseniksi rautatieläiset liittyivät vuoden 2012 alussa. (JHL 2023.)

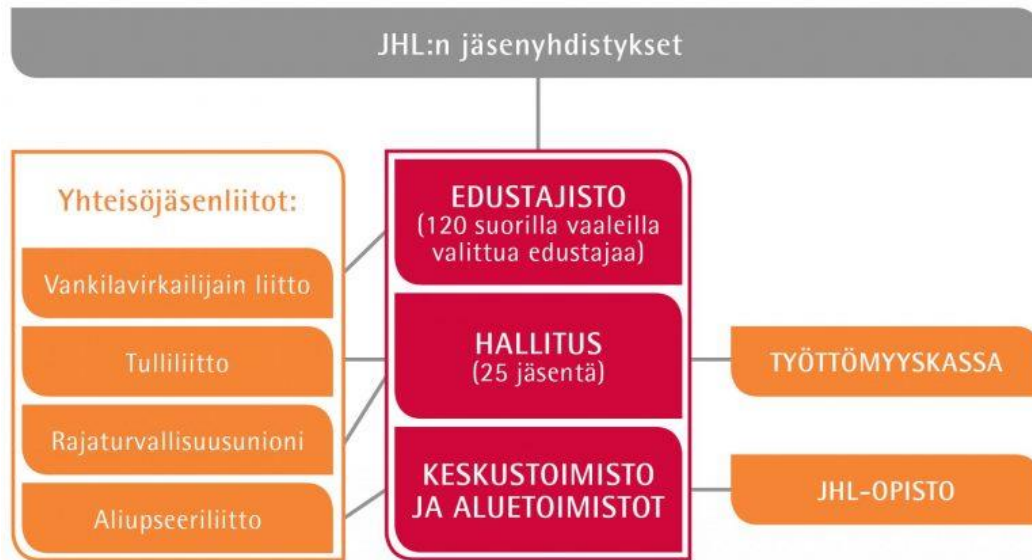
3.4.1.2 Organisaattiorakenne, toiminnan tarkoitus ja jäsenistö

JHL on jäsenmäärältään Suomen suurimman ammatillisen keskusjärjestön, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry:n toiseksi suurin ammattiliitto heti Palvelualojen Ammattiliitto PAMin jälkeen, ja sen puheenjohtajana toimii Päivi Niemi-Laine (JHL 2023; SAK 2023b). JHL:n keskustoimisto sijaitsee Helsingin Sörnäisissä, ja kymmenen aluetoimiston toimipisteet kahdellatoista paikkakunnalla ympäri Suomen. JHL:llä on jäseniä noin 165 000, joista naisia noin 70 prosenttia. JHL:n palveluksessa oli vuoden 2022 lopussa kaikkiaan 263 henkilöä. JHL yhdistää kunnissa, valtiolla ja yksityisissä hyvinvointipalveluissa työskentelevät ammatillaiset sekä näille aloille opiskelevat. Erilaisia ammattinimikkeitä on noin 950 ja luottamushenkilöitä noin 8 000. Työ- ja virkaehtosopimuksia liitolla on noin 100. Liiton ja työttömyyskassan jäsenmaksu on prosentti työssäkäyvän jäsenen ennakonpidätyksen alaisesta ansiotulosta. (JHL 2023.)

JHL toimii edunvalvontajärjestönä sekä yhteiskunnallisena vaikuttajana. Ammattiliitto kokoaa jäsenikseen järjestämis- ja sopimusalojensa palkansaajat, niihin verrattavissa olevat ja näiden alojen opiskelijat. Tarkoituksensa toteuttamiseksi ammattiliitto tekee työ- ja virkaehtosopimuksia ja muita vastaavia sopimuksia sekä valvoo niiden noudattamista, parantaa ja puolustaa jäsenten oikeudellisia, taloudellisia ja sosiaalisia etuuksia, toimii jäsenten toimeentulon, yhteiskunnallisen aseman, oikeudenmukaisuuden ja tasa-arvon edistämiseksi sekä on mukana työelämän kehittämisessä. (JHL 2021, 6.)

JHL rakentuu yhdistyksistä, edustajistosta, hallituksesta ja keskus- sekä aluetoimistoista. Yhdistykset muodostavat JHL:n rungon. Jokainen ammattiliiton jäsen kuuluu johonkin JHL-yhdistykseen. Yhdistyksiä on noin 500 eri puolella Suomea. Yhdistys voi olla työnantaja-, sopimusala- tai aluekohtainen ja sen toiminta-alue voi olla paikallinen, alueellinen tai valtakunnallinen. JHL:n yhdistykset toimivat edistääkseen jäsentensä edunvalvontaa ja ammatillista yhteistoimintaa työpaikalla, tarjoten jäsenistölleen myös tarjottua koulutusta ja virkistystoimintaa. Yhteisöjäsenliitot ovat JHL:n neuvottelukumppaneita, ja JHL:n työttömyyskassa sekä JHL-opisto ovat tärkeä osa JHL:n palveluita. (JHL 2023.) Yhteisöjäsenliitot ovat yhdistäneet liittojensa edunvalvonnan JHL:n kanssa, muun muassa neuvottelutoiminta käydään JHL:n kautta. Yhteisöjäseniä ovat Vankilavirkailijain liitto, Tulliliitto, Rajaturvallisuusunioni ja Aliupseeriliitto. Julkisten ja hyvinvointialojen työttömyyskassa tarjoaa työttömyysturvaa JHL:n jäsenille. Kassalla on oma hallitus ja edustajisto.

JHL-opisto toimii Helsingissä Sörnäisten rantatiellä samassa osoitteessa liiton keskustoimiston kanssa. (JHL 2023.) JHL:n jäsenyhdistykset on kuvattu kuviossa 7.

Kuvio 7. JHL:n jäsenyhdistykset (JHL 2023).

3.4.1.3 Hallinto

Edustajisto

Korkein päätävävalta JHL:ä koskevissa asioissa on edustajistolla, jonka päättämien pitemmän aikavälin suunnitelmien mukaan ammattiliiton toimintaa hoidetaan. Toimikausi on viisi vuotta ja se päättyy uuden vaalilla valitun edustajiston järjestäytyttyä. Jäsenet ja varajäsenet ammattiliiton edustajistoon valitaan yhdistyslain 29 §:n 3 momentin 2. kohdassa tarkoitettuna henkilökohtaisena suhteellisena listavaalina, jossa kullakin äänioikeutetulla ammattiliiton jäsenyhdistyksen jäsenellä on yksi ääni. (JHL 2021, 11–12.) Edustajistoon valitaan 120 ammattiliiton eri sopimuslohkoja ja alueellisia vaalipiirejä edustavaa henkilöä. Sopimuslohkojen edustajien vähimmäismäärä määräytyy jäsenmäärien suhteessa. Vaalipiirien edustajien määrä määräytyy jäsenyhdistysten jäsenmäärien ja yhdistyksen kotipaikan perusteella. Ehdokkaan on oltava ammattiliiton jäsenyhdistyksen jäsen. Edustajiston järjestäytymiskokouksessa valitaan muun muassa liiton puheenjohtaja ja hallitus (JHL 2021, 13). JHL:n johto vuosille 2022–2027 valittiin edustajiston järjestäytymiskokouksessa 7.6.2022 (JHL 2023). Edustajiston tehtävänä on muun muassa:

a. päättää ammattiliiton toimintastrategiasta ja pitkän aikavälin suunnitelmista,

b. valvoa ammattiliiton toimintaa ja varojen hoitoa,

c. päättää niiden valtakunnallisten työ- ja virkaehtosopimusten hyväksymisestä, joita se ei ole siirtänyt hallituksen hyväksyttäväksi, sekä niiden olennaisista muutoksista - -. (JHL 2021, 15.)

Edustajisto muun muassa päättää jäsenmaksun suuruuden sekä hyväksyy ammattiliiton talousarvion ja toimintasuunnitelman. Kuntien sopimusosalta edustajia on 80, yksityiseltä sopimusosalta 35, valtion sopimusosalta 4 ja kirkon sopimusosalta 1 edustaja. (JHL 2023.) Näitä on kuvattu kuviossa 8.

Kuvio 8. JHL:n edustajien lukumäärä sopimusaloittain (JHL 2023).

Hallitus

Edustajiston päätöksiä toteuttaa JHL:n hallitus (JHL 2023). JHL:n hallitus johtaa ammattiliiton hallintoa ja toimintaa edustaen ammattiliittoa ja hoitaen ammattiliiton asioita yhdistyslain, liiton sääntöjen ja edustajiston päätösten mukaisesti. Hallitus on kaikista toimenpiteistään vastuussa edustajistolle. Hallitukseen kuuluu 25 varsinaista jäsentä. Tähän määrään sisältyvät puheenjohtaja ja puheenjohtajan varahenkilö. Muilla varsinaisilla jäsenillä on henkilökohtainen varajäsen. Ammattiliiton hallitukseen valittavan henkilön on oltava myös JHL:n jäsenyhdistyksen jäsen. Hallituksen toimikausi on sama kuin edustajiston toimikausi, eli viisi vuotta. Ammattiliiton puheenjohtaja toimii hallituksen puheenjohtajana. (JHL 2021, 16.) Viimeisin hallitus kaudelle 2022–2027 valittiin edustajiston järjestäytymiskokouksessa 7.6.2022. Hallituksen muodostavat liiton puheenjohtaja Päivi Niemi-Laine, toimialajohtaja Håkan Ekström, 18 kunta-alan ja neljä yksityisten alojen edustajaa sekä yksi valtion edustaja (JHL 2023). Hallituksen tehtävänä on muun muassa:

- a. valvoa, että ammattiliiton toimintaa johdetaan yhdistyslain, näiden [liiton] sääntöjen ja edustajiston tekemien päätösten mukaisesti,*
- b. huolehtia, että ammattiliiton varat säilytetään huolellisesti ja sijoitetaan ammattiliitolle edullisesti ja että ammattiliiton omaisuutta hoidetaan hyvin,*
- c. johtaa ja valvoa ammattiliiton työehto-, virkaehto- ja muuta jäsenistön edunvalvontaan liittyvää sopimustoimintaa,*
- d. asettaa sopimustavoitteet ja tarvittaessa irtisanoa voimassa olevat sopimukset - -. (JHL 2021, 17.)*

3.4.2 OAJ

3.4.2.1 Lyhyt historia

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ry, ruotsiksi Undervisningssektorns Fackorganisation rf (Y-tunnus 0116769-7), perustettiin vuonna 1973 nimellä Opettajien ammattijärjestö, kun Suomen Opettajain Liitto, Oppikoulunopettajain Keskusjärjestö ja Svenska Finlands Lärarförbund yhdistyivät. Vuodesta 1991 lähtien OAJ:n jäseniä ovat olleet kaikki opettajaryhmät varhaiskasvatuksen opettajista yliopistojen opettajiin ja opettajaopiskelijoista senioriopettajiin. Vuodesta 2006 lähtien myös opetus- ja sivistystoimen johtajat ja asiantuntijat ovat voineet liittyä OAJ:n jäseniksi. (OAJ 2023.)

3.4.2.2 Organisaatorakenne, toiminnan tarkoitus ja jäsenistö

OAJ on koulutettuja palkansaajia edustavan keskusjärjestö Akavan jäsenmäärältään suurin jäsenjärjestö. OAJ:n puheenjohtajana toimii Katarina Murto. OAJ:n keskustoimisto sijaitsee Helsingin Itä-Pasilassa. OAJ:n jäsenmäärä on yli 114 000. OAJ:n palveluksessa oli vuoden 2022 lopussa kaikkiaan 125 henkilöä. Yhdeksän kymmenestä opettajasta Suomessa on valinnut OAJ:n jäsenyyden. OAJ:hin kuuluu varhaiskasvatuksen, peruskoulun, lukion, ammatillisten oppilaitosten, ammattikorkeakoulujen, taiteen perusopetuksen ja vapaan sivistystyön opettajia, koulujen ja oppilaitosten johtajia ja rehtoreita, opetus- ja sivistystoimenjohtajia ja muita asiantuntijoita sekä yliopistojen lehtoreita. Jäsenistöön kuuluu myös opettajaksi opiskelevia ja eläkkeelle jääneitä opettajia. Suurin osa jäsenistä työskentelee kunnan opetusallalla, kun taas huomattava osa ammatillisista opettajista toimii yksityisellä sektorilla ja pieni osa valtion sopimusalueella. OAJ:n jäsenmaksu sisältää OAJ:n jäsenmaksun, alue- ja paikallisyhdistyksen jäsenmaksut sekä Opetus ja tiede -työttömyyskassan jäsenmaksun. Kokonaisjäsenmaksu vaihtelee yhdistyksittäin, sillä kukin yhdistys päättää vuosittain omasta jäsenmaksustaan. Kokonaisjäsenmaksun määrä on keskimäärin

1,1 prosenttia työssäkäyvän jäsenen ennakonpidätyksen alaisista kokonaisansioista. (OAJ 2023.)

OAJ:n jäsenmääräkehitystä vuosina 2017–2023 on kuvattu kuviossa 9.

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ Jäsenmääräkehitys 2017-2023

JÄSENJAKAUMA	1.1.2017	1.1.2018	1.1.2019	1.1.2020	1.1.2021	1.1.2022	1.1.2023
OAJ:n yleissivistävät opettajat OAJ-YSI	56 304	56 231	55 862	55 369	55 622	55 491	55 429
OAJ-YSI	52 065	51 991	51 672	51 187	51 289	51 128	51 029
Finlands Svenska Lärarförbund FSL	4 239	4 240	4 190	4 182	4 333	4 363	4 400
OAJ:n Ammatilliset opettajat OAO	19 093	18 476	17 662	16 958	16 635	16 559	16 241
Varhaiskasvatuksen opettajien liitto VOL	13 857	13 781	13 512	13 345	13 499	13 462	13 622
Yliopistojen opetusalan liitto YLL	1 557	1 509	1 481	1 476	1 453	1 469	1 490
Opetus- ja sivistystoimen asiantuntijat Opsia ry	125	122	135	132	128	124	129
VARSINAISET JÄSENET	90 936	90 119	88 652	87 280	87 337	87 105	86 911
Opiskelijajäsenet	7 172	7 690	7 611	7 807	7 268	8 156	6 987
SOOL	6 758	7 252	7 156	7 431	6 878	7 796	6 631
FSL	414	438	455	376	390	360	356
Seniorijäsenet	22 042	22 047	22 361	22 264	21 943	22 372	20 451
Opetusalan Seniorijärjestö OSJ	20 267	20 553	20 829	20 808	20 551	21 025	19 663
FSL	401	401	380	361	340	354	297
Muut seniorijäsenet	1374	1 093	1 152	1 095	1 052	993	491
KOKONAIJSÄSENMÄÄRÄ	120 150	119 856	118 624	117 351	116 548	117 633	114 349

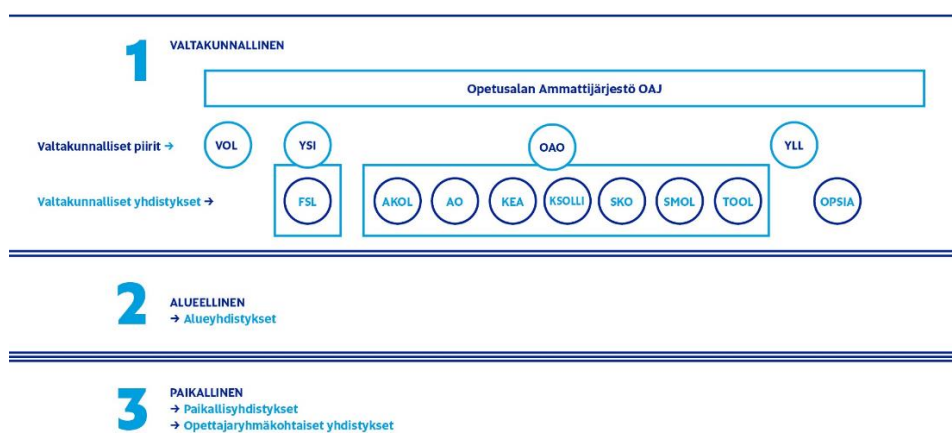
Kuvio 9. OAJ:n jäsenmääräkehitys 2017–2023 (OAJ 2023).

Järjestön tarkoituksena on toimia opetusallalla toimivien oikeudellisen aseman turvaamiseksi, yleisen taloudellisen ja sosiaalisen aseman sekä työolosuhteiden parantamiseksi, yhteiskunnallisena vaikuttajana ja opetusalan kehittäjänä, yhteyksien ylläpitämiseksi koti- ja ulkomaisiin vastaaviin opettaja- ja ammattijärjestöihin, yhteenkuuluvuuden ja yhteistyön edistämiseksi opetusallalla toimivien keskuudessa, opetusallalla toimivien työhyvinvoinnin ja -turvallisuuden edistämiseksi ja opetusallalla toimivien ammattitaidon ja osaamisen kehittämiseksi. Tarkoituksensa toteuttamiseksi järjestö muun muassa sopii jäsenkuntaansa koskevia työ- ja virkaehtosopimuksia ja valvoo niiden noudattamista, seuraa yhteiskunnallista kehitystä sekä vaikuttaa yhteiskunnalliseen päätöksentekoon ja lainsäädäntöön, tekee esityksiä ja aloitteita sekä antaa lausuntoja, ohjaa ja tukee jäsenyhdistystensä toimintaa sekä toimii yhteistyössä ulkojäsenyhdistystensä kanssa. (OAJ 2020, 2–3.)

OAJ:n jäsenet järjestäytyvät valtakunnallisiin piireihin ja yhdistyksiin edustamansa kouluasteen/opetusallan tai oppilaitoksen mukaan. Valtakunnalliset piirit ja yhdistykset kokoavat jäsentensä edunvalvontaan ja järjestöpolitiikkaan liittyviä tavoitteita sekä tekevät esityksiä, aloitteita ja järjestävät koulutuksia. OAJ:n valtakunnalliset piirit ja yhdistykset ovat Varhaiskasvatuksen

Opettajien Liitto VOL, OAJ:n yleissivistävät opettajat OAJ-YSI, Finlands, Svenska Lärarförbund FSL, OAJ:n ammatilliset opettajat OAO, Yliopistojen opetusalan liitto YLL, Opetus- ja sivistystoimen asiantuntijat Opsia, Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liitto SOOL sekä Opetusalan Seniorijärjestö OSJ. OAJ:n 37 pedagogista opettajajärjestöä taas kokoavat yhteen oman oppiaineensa opettajat. Kaikilla järjestöillä on omat organisaationsa, tavoitteensa ja jäsenpalvelunsa. Pedagogiset opettajajärjestöt ovat OAJ:n ulkojäseniä, kehittäen oman aineensa opetusta, koulutusta ja sisältöjä. OAJ:n järjestörakenne on kuvattu kuviossa 10.

OAJ:n järjestörakenne

Kuvio 10. OAJ:n järjestörakenne (OAJ 2023).

3.4.2.3 Hallinto

Valtuusto

Valtuusto käyttää OAJ:n ylintä päätösvaltaa. Valtuustoon valitaan vaalipiireittäin 150 varsinaista jäsentä ja 150 varajäsentä kuitenkin siten, että jokaisesta valtakunnallisesta vaalipiiristä valitaan vähintään kaksi varsinaista jäsentä ja kaksi varajäsentä. Valtuuston toimikausi on neljä vuotta. Valtuustopaikat määräytyvät valtakunnallisten vaalipiirien kesken niiden jäsenmäärien suhteessa. Valtuutetut valitaan liittoäänestyksessä suhteellisilla vaaleilla siten kuin yhdistyslain 29 §:n 3 momentin 2 kohdassa säädetään ja valtuuston hyväksymässä äänestys- ja vaalijärjestyksessä tarkemmin määrätään. Valtuuston kokouksissa on läsnäolo- ja puheoikeus kolmella opiskelijayhdistyksen edustajalla ja yhdellä eläkkeelle siirtyneitä edustavan ulkojäsenyhdistyksen

edustajalla. Valtuuston varsinaiset kokoukset pidetään touko-kesäkuussa ja marras-joulukuussa. (OAJ 2020, 5–6.) Valtuusto valitsee järjestön hallituksen sekä keskuudestaan järjestön puheenjohtajan ja kaksi varapuheenjohtajaa kaksivuotiskaudeksi. Vuosina 2022–2026 OAJ-YSI-vaalipiirillä on valtuustossa 96 paikkaa, OAJ:n ammatillisilla opettajilla 28 paikkaa, Varhaiskasvatuksen opettajien liitolla 23 paikkaa ja Yliopistojen opetusalan liitolla kolme paikkaa. (OAJ 2023.)

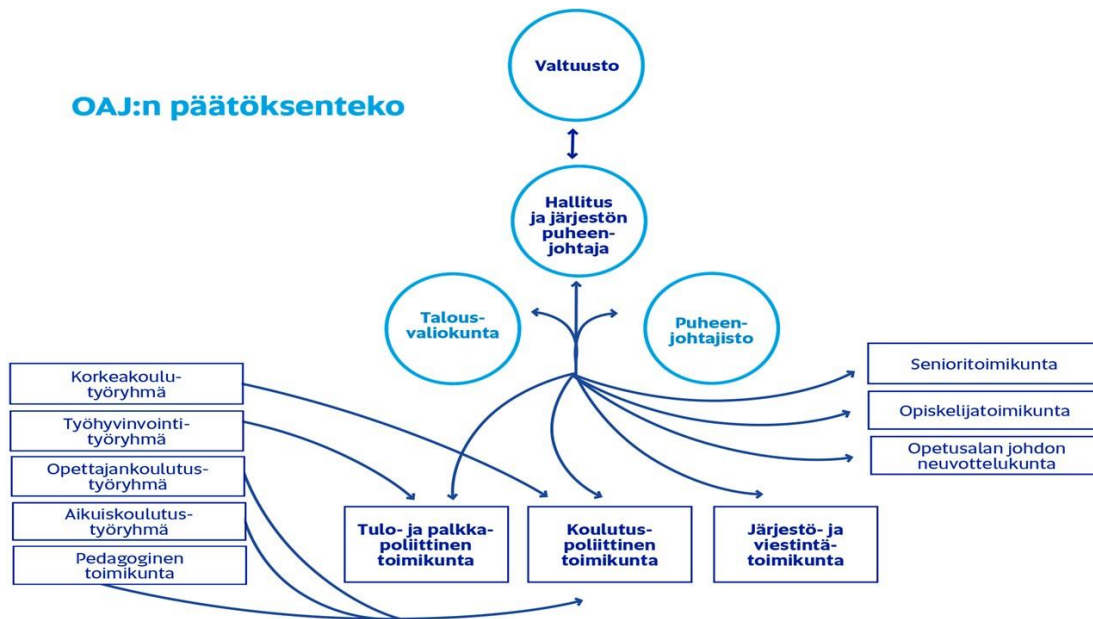
Hallitus

OAJ:n hallituksen tulee hoitaa järjestön asioita ja johtaa sen toimintaa yhdistyslain ja järjestön sääntöjen mukaisesti. Hallituksen jäsenet edustavat OAJ:n eri jäsenryhmiä. Hallitukseen kuuluu järjestön puheenjohtaja sekä kaksikymmentä varsinaista jäsentä. Jokaisella varsinaisella jäsenellä on henkilökohtainen varajäsen. Hallituksen toimikausi on kaksi vuotta. Se alkaa heti valintakokouksen päätyttyä ja kestää seuraavan valintakokouksen päättymiseen saakka. (OAJ 2020, 8–9). Liiton Puheenjohtaja johtaa OAJ:n toimintaa yhdessä hallituksen kanssa. Kaudella 2022–2024 OAJ:n hallituksen puheenjohtajana toimii liiton puheenjohtaja Katarina Murto. (OAJ 2023.) Hallituksen tehtävänä on muun muassa:

- 2. asettaa puheenjohtajisto, joka toimii järjestön työvaliokuntana sekä eri tehtäviä varten tarvittavat valiokunnat, toimikunnat ja työryhmät sekä määrätä niiden tehtävät ja toimijat,*
- 3. hyväksyä mallisäännöt jäsenyhdistyksille ja antaa ohjeet paikallis- ja aluetoiminnan järjestämisestä,*
- 4. vastata järjestön taloushoidosta,*
- 5. kutsua koolle valtuuston kokoukset sekä valmistella niille esitettävät asiat,*
- 6. huolehtia joka neljäs vuosi järjestön strategian valmistelusta,*
- 7. huolehtia joka toinen vuosi järjestön toimintasuunnitelman valmistelusta,*
- 8. huolehtia joka toinen vuosi järjestön toimintakertomuksen laatimisesta kahden edellisen kalenterivuoden ajalta,*
- 9. huolehtia vuosittain talousarvion valmistelusta,*
- 10. huolehtia tilinpäätöksen laatimisesta ja tarkastuttamisesta sääntöjen 25 §:ssä edellytettävällä tavalla,*
- 11. tehdä valtuustolle esitykset rahastojen perustamisesta ja niiden säännöistä,*
- 12. panna toimeen valtuuston päätökset,*
- 13. edustaa järjestöä --.*

(OAJ 2020, 9.) OAJ:n päätöksenteko on kuvattu kuviossa 11.

Kuvio 11. OAJ:n päätöksenteko (OAJ 2023).

3.4.3 Tehy

3.4.3.1 Lyhyt historia

Vuonna 1982 perustettu Tehy ry, ruotsiksi Tehy rf (Y-tunnus 0469538-0), on Suomen suurin sosiaali-, terveys- ja kasvatustieteen tutkimuksen suorittaneiden ja alalle opiskelevien ammattijärjestö. Tehy syntyi, kun ammatillisen keskusjärjestö Toimihenkilö- ja Virkamiesjärjestöjen Keskusliitto TVK:hon kuuluvaa kuusi liittoa fuusioituivat yhdeksi järjestöksi, jonka haluttiin laajasti yhdistävän terveys- ja sosiaalialan hoitohenkilöstön voimat edunvalvonnassa ja yhteiskunnallisessa vaikuttamisessa. Perustettaessa liittoon kuului 51 000 jäsentä, ja fuusiota oli valmisteltu jo pitkään – nimellä ”Tehy” viitattiin terveysalan ammattiliittojen yhteistyöhön jo 1960-luvulta alkaen. (Tehy 2023a.)

3.4.3.2 Organisaatorakenne, toiminnan tarkoitus ja jäsenistö

Tehy on toimihenkilökeskusjärjestö STTK:n suurin ammattiliitto, ja sen puheenjohtajana toimii Millariikka Rytönen (STTK 2023; Tehy 2023). Tehyn keskustoimisto sijaitsee Helsingin Itä-Pasilassa Tehyn omistamissa tiloissa. Lisäksi eri puolella maata on 14 aluetoimistoa, joista kaksi toimii omissa tiloissa ja muut vuokratiloissa. Tehyllä on jäseniä yli 160 000. Liiton suurin ammattiryhmä ovat sairaanhoitajat, joita on järjestön jäsenistä noin puolet. Tehyläiset toimivat sekä julkisella että yksityisellä sektorilla, osa myös yksityisyrittäjinä. Noin 70 prosenttia jäsenistä

työskentelee kuntien tai kuntayhtymien palveluksessa. Yli 90 prosenttia tehyläisistä on naisia. Tehyn palveluksessa oli vuoden 2022 lopussa kaikkiaan 130 henkilöä. Tehyn jäsenmaksu työssäkäyvälle on 1,1 prosenttia jäsenen ennakonpidätyksen alaisesta ansiotulosta. Liiton jäsenmaksuun sisältyy myös Terveydenhuoltoalan työttömyyskassan jäsenmaksu. (Tehy 2023a.)

Tehyn tarkoituksena on koota sosiaali-, terveys- ja kasvatustalon tutkinnon suorittaneet sekä ammattiteihin opiskelevat henkilöt yhteiseen järjestöön ja toimia heidän ammatillisena etujärjestönään sekä edistää heidän keskinäistä yhteenkuuluvuuttaan. Liiton tarkoituksena on niin ikään valvoa ja parantaa näiden henkilöiden yleistä taloudellista asemaa ja palvelussuhteen ehtoja sekä ammatillisia, sosiaalisia ja oikeudellisia etuja, toimia työolosuhteiden kehittämiseksi ja osallistua koulutuksen, ammattitaidon sekä sosiaali-, terveys- ja kasvatustalon kehittämiseen. Tarkoituksensa toteuttamiseksi liitto ohjaa ja tukee ammattiosastojen ja jäsenenä olevan opiskelijayhdistyksen toimintaa, neuvottelee ja solmii sopimuksia, tekee esityksiä ja aloitteita sekä antaa lausuntoja. Tarkoituksensa toteuttamiseksi liitto myös järjestää kokouksia ja kursseja sekä esitelmä- ja luentotilaisuuksia, harjoittaa tiedotus- ja julkaisu-toimintaa sekä ylläpitää yhteyksiä koti- ja ulkomaisiin järjestöihin sekä osallistuu alan kansainväliseen toimintaan. Liitto on puoluepoliittisesti sitoutumaton. (Tehy 2019, 1–2.)

Tehyn jäsenistö koostuu yli 200 paikalliseen ammattiosastoon kuuluvasta jäsenestä, ja opiskelijat kuuluvat opiskelijayhdistykseen. Ammattiosasto onkin paikallista edunvalvontaa hoitava ”paikallinen Tehy”, joukko tehyläisiä saman työnantajan palveluksessa tai tietyllä alueella. Tehyn jäsenjärjestöinä on ammattiosastojen lisäksi kahdeksan ammatillista yhdistystä, jotka ovat valtuuttaneet Tehyn neuvottelemaan jäsentensä työehtoista. Jäsenjärjestöt ovat Suomen Bioanalytikkoliitto, Suomen Ensihoitoalan Liitto, Suomen Kätilöliitto, Suomen Lastenhoitoalan Liitto, Suomen Mielenterveyshoitoalan Liitto, Suomen Röntgenhoitajaliitto, Suomen Sairaanhoidajat ja Suun Terveydenhoidon Ammattiliitto. Työehtoneuvotteluissa Tehy tekee yhteistyötä Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPerin, Erityisalujen Toimihenkilöliitto ERTOn ja Suomen pelastustalon ammattilaiset SPAL ry:n kanssa. Järjestöt muodostavat Sosiaali- ja terveysalan neuvottelujärjestö Sote ry:n. (Tehy 2023a.)

3.4.3.3 Hallinto

Valtuusto

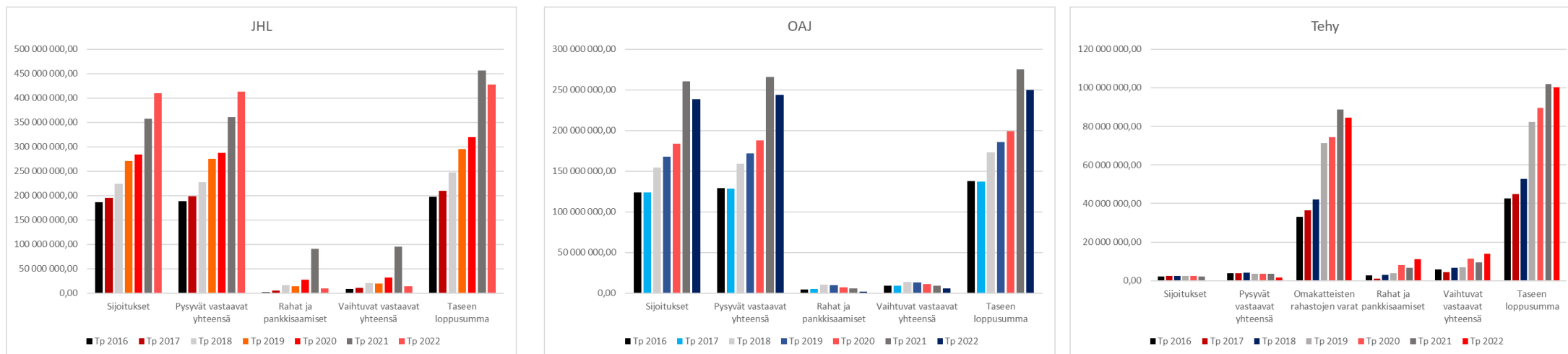
Tehyn päätäntävaltaa käyttää valtuusto. Valtuusto valitaan liittoäänestyksellä joka neljäs vuosi suoritettavalla vaalilla. Valtuuston toimikausi alkaa välittömästi valtuuston järjestäytymiskokouksen avauksesta ja kestää seuraavan valtuuston järjestäytymiskokouksen avaukseen asti. Valtuuston vaalin vaalipiirinä on koko maa, ja valtuustoon valitaan yhteensä 83 jäsentä. Vaaleista annetaan tarkemmat määräykset äänestys- ja vaalijärjestyksessä. Valtuuston varsinaiset kokoukset ovat kolmen kuukauden sisällä vaalin tuloksen vahvistamisesta pidettävä järjestäytymiskokous, huhti-kesäkuussa pidettävä kevätkokous ja marras-joulukuussa pidettävä syyskokous. Vähintään kerran toimikautensa aikana valtuusto vahvistaa liiton toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet ja arvioi niiden toteutumista sekä päättää niistä toimenpiteistä, joihin arviointi antaa aihetta. (Tehy 2019; 5, 7–8.) Tehyn vaaleissa vuonna 2021 valittiin 83 valtuutettua kaudelle 2021–2025 (Tehy 2023a).

Hallitus

Tehyn toimeenpanevana elimenä on hallitus (Tehy 2019, 5). Hallitus johtaa liiton toimintaa liiton sääntöjen sekä valtuuston antamien ohjeiden ja päätösten mukaan. Hallitukseen kuuluu puheenjohtaja ja ensimmäinen ja toinen varapuheenjohtaja sekä 12 varsinaista ja 12 näiden henkilökohtaista varajäsentä. Hallituksen varsinaisten ja varajäsenten toimikausi alkaa valtuuston järjestäytymiskokouksen päättymisestä ja kestään seuraavan järjestäytymiskokouksen päättymiseen asti. (Tehy 2019, 10.) Kaudella 2021–2025 Tehyn hallituksen puheenjohtajana toimii liiton puheenjohtaja Millariikka Rytönen (Tehy 2023a). Hallituksen tehtävänä on muun muassa:

- 1. kutsua koolle valtuuston kokoukset sekä valmistella niissä esille tulevat asiat,*
- 2. panna toimeen valtuuston kokousten päätökset,*
- 3. edustaa liittoa,*
- 4. hoitaa taloudellisesti liiton varoja ja muuta omaisuutta sekä huolehtia, että tilinpäätös tehdään määräaikana, - -*
- 5. päättää liiton irtaimen omaisuuden myymisestä, vaihtamisesta ja kiinnittämisestä, - -*
- 8. ryhtyä muihin tarpeellisiin toimenpiteisiin liiton tarkoituksen edistämiseksi,*
- 9. valmistella liiton ehdotukset virka- ja työehtojen parantamiseksi, toimia näiden ehdotusten toteuttamiseksi ja valvoa tehtyjen sopimusten noudattamista - -. (Tehy 2019, 10–11.)*

3.4.4 Taustoittava katsaus JHL:n, OAJ:n ja Tehyn taseiden vastaavaa-puolen merkittävimpiin omaisuuseriin tilinpäätöshetkellä tilikausina 2016–2022

Kuvio 12. JHL:n, OAJ:n ja Tehyn taseiden vastaavaa-puolen merkittävimmät omaisuuserät tilinpäätöshetkellä tilikausina 2016–2022.

Kuten JHL:n, OAJ:n ja Tehyn taseiden vastaavaa-puolen merkittävimpiä omaisuuseriä tilikausien 2016–2022 tilinpäätöksissä kuvaavasta kuviosta 12 käy ilmi, JHL:lla ja OAJ:lla sijoitukset muodostavat tilikausittain suurimman osan paitsi niiden pysyvistä vastaavista, myös taseen vastaavaa-puolen loppusummasta, Tehyllä puolestaan omakatteisten rahastojen varojen muodostaessa suurimman osan sen taseen vastaavaa-puolen loppusummasta. Tässä tutkimuksessa ei tarkastella enempää kohdeorganisaatioiden vastaavaa-puolen omaisuuseriä tai sijoitustoimintaa ja varainhoitoa.

4 ANALYYSI

Tutkimuksen analyysi suoritetaan vastaamalla johdantoluvussa esiteltyihin tutkimuskysymyksiin. Ensin vastataan alatutkimuskysymyksiin ja näiden jälkeen päätutkimuskysymykseen. Ensimmäinen alatutkimuskysymys osittain pohjustaa toista alatutkimuskysymystä. Toisen alatutkimuskysymyksen a) tai b) -kohtaan saadut vastaukset kootaan lopulta yhteen vastaamaan päätutkimuskysymykseen. Alatutkimuskysymyksiin vastataan kohdeorganisaatio kerrallaan: ensimmäisenä (1.) JHL, toisena (2.) OAJ ja kolmantena (3.) Tehy. Päätutkimuskysymykseen vastatessa kohdeorganisaatioita tarkastellaan rinnakkain.

Tutkimuksen päätutkimuskysymys on

Miten JHL:n, OAJ:n ja Tehyn työtaistelutoimiin käytettävien rahastojen pääomat ovat kehittyneet tilikausina 2016–2022?

Tutkimuksen ensimmäinen alatutkimuskysymys on

Miten JHL, OAJ ja Tehy eroavat tilikausina 2016–2022 työtaisteluihin käytettävien rahastojen hallinnoinnissa, ja avataanko työtaisteluihin käytettäviä rahastoja koskevia sääntöjä ja/tai erityismääräyksiä liittojen PRH:n yhdistysrekisteriin toimitetuissa tilinpäätösasiakirjoissa, muualla muissa julkisissa lähteissä taikka liitolle osoitetussa tiedustelussa?

Tutkimuksen toinen alatutkimuskysymys on

Miten työtaisteluihin käytettävien rahastojen pääoma on tilikausina 2016–2022 kehittynyt joko
a) liiton tekemien tilinpäätösten yli-/alijäämän siirtojen sekä mahdollisten työtaistelutoimien kulujen pohjalta rahaston ollessa tyypiltään Muu määrätarkoitukseltaan sidottu rahasto?

tai

b) yhdessä rahaston varallisuuden kanssa sekä tilikausien ylijäämistä tai muista eristä tehtyjen siirtojen ja mahdollisten työtaistelutoimien kulujen pohjalta rahaston ollessa tyypiltään Omakatteinen rahasto?

4.1 Ensimmäiseen alatutkimuskysymykseen vastaaminen

Taulukko 5. JHL:n, OAJ:n ja Tehyn tavat hallinnoida työtaistelupääomia tilikausina 2016–2022.

	1. JHL	2. OAJ	3. Tehy
Tapa hallinnoida työtaisteluihin käytettäviä rahastoja	Rahastointi Työtaistelurahastoon	Rahastointi Tukirahastoon	Omakatteinen rahasto*
Rahaston tyyppi	a) Muu määrätarkoitukseltaan sidottu rahasto	a) Muu määrätarkoitukseltaan sidottu rahasto	b) Omakatteinen rahasto

JHL:n, OAJ:n ja Tehyn tavat hallinnoida työtaistelupääomia tilikausina 2016–2022 on kuvattu taulukossa 5. *Tehyn Omakatteinen rahasto toimi Tehyn tuloslaskelmissa tilikausina 2016–2020 nimellä ”Työtaistelurahasto”.

1. JHL

Tilikausina 2016–2022 JHL on hallinnoinut työtaisteluihin käytettäviä pääomiaan rahastoimalla Työtaistelurahastoon. Rahasto on tyypiltään Muu määrätarkoitukseltaan sidottu rahasto. JHL:n PRH:n yhdistysrekisteriin toimittamissa liiton katsomissa kirjanpitolain mukaisesti laadituissa tilinpäätösasiakirjoissa tilikausilta 2016–2022 ei avata työtaistelurahastointia koskevia sääntöjä ja /tai periaatteita, eikä näitä ollut saatavissa julkisista tietolähteistä. JHL ei myöskään ole reagoinut sille sähköpostiosoitteeseen kirjaamo@jhl.fi 3.11.2023 lähetettyyn JHL:n työtaistelurahastoinnin sääntöjä ja /tai periaatteita koskevaan tiedusteluun.

2. OAJ

Tilikausina 2016–2022 OAJ on hallinnoinut työtaisteluihin käytettäviä pääomiaan rahastoimalla Tukirahastoon. Rahasto on tyypiltään Muu määrätarkoitukseltaan sidottu rahasto. OAJ:n PRH:n yhdistysrekisteriin toimittamissa liiton katsomissa kirjanpitolain mukaisesti laadituissa tilinpäätösasiakirjoissa tilikausilta 2016–2022 on vuosittain (mm. osana ylijäämän käsittelyä koskevissa osuuksissa) viitattu liiton valtuuston hyväksymiin Tukirahaston sääntöihin ja taloussääntöön, joista valtuustolla on päätöksellään ollut mahdollisuus poiketa. Valtuuston hyväksymien Tukirahaston sääntöjen ja taloussäännön mukaan vuosina 2016–2017 oli käytäntönä, että (tilikauden ylijäämän käsittelyssä) sijoitustoiminnan tulos kokonaan ja 75 % tuottojäämästä ennen sijoitustoimintaa oli määrä siirtää Tukirahaston pääomaan. Kevätvaltuustossa 2019 hyväksytyn

taloussäännön ja Tukirahaston sääntöjen mukaan vuosina 2018–2022 (tilikauden ylijäämän käsittelyssä) sijoitustoiminnan tulos kokonaan ja 50 % tuottojäämästä ennen sijoitustoimintaa oli määrä siirtää Tukirahaston pääomaan.

3. Tehy

Tilikausina 2016–2022 Tehy on hallinnoinut työtaisteluihin käytettäviä pääomiaan Omakatteisella rahastolla (joka rahasto myös on tyypiltään). Tehyn PRH:n yhdistysrekisteriin toimittamissa liiton katsomissa kirjanpitolain mukaisesti laadituissa tilinpäätösasiakirjoissa tilikausilta 2016–2022 ei avata työtaistelurahastointia koskevia sääntöjä ja /tai periaatteita, eikä näitä ollut saatavissa julkisista tietolähteistä. Tehy ei myöskään ole reagoinut sille sähköpostiosoitteeseen talous@tehy.fi 3.11.2023 lähetettyyn Tehyn työtaistelurahastoinnin sääntöjä ja /tai periaatteita koskevaan tiedusteluun.

4.2 Toiseen alatutkimuskysymykseen vastaaminen

1. JHL

JHL:n työtaisteluihin käytettävä rahasto on tyypiltään *Muu määrätarkoitukseltaan sidottu rahasto*, jonka takia toisessa alatutkimuskysymyksessä vastataan kohtaan a). Taulukossa 6 on kuvattu JHL:n tuloskehitys tilikausina 2016–2022, taulukossa 7 JHL:n Työtaistelurahaston pääoma tilinpäätöshetkellä tilikausina 2016–2022 ja kuviossa 13 JHL:n taseen vastattavaa-puolen merkittävimmät erät tilinpäätöshetkellä tilikausina 2016–2022. Tilinpäätösasiakirjojen tiedoista poiketen tässä tutkimuksessa pyöritys on tehty täysiin euroihin. Mahdolliset arvostuseriaatteiden muutokset on huomioitu tilinpäätösasiakirjoissa esitetyillä tavoilla. Tilinpäätössiirtoina JHL:n rahastosiirot liittyvät liittofuusioon, jossa Raideammattilaisten varallisuuden siirtyminen osaksi JHL:n tasetta Raideammattilaisten rahastoksi toteutui vuoden 2014 lopussa.

Taulukko 6. JHL:n tuloskehitys tilikausina 2016–2022.

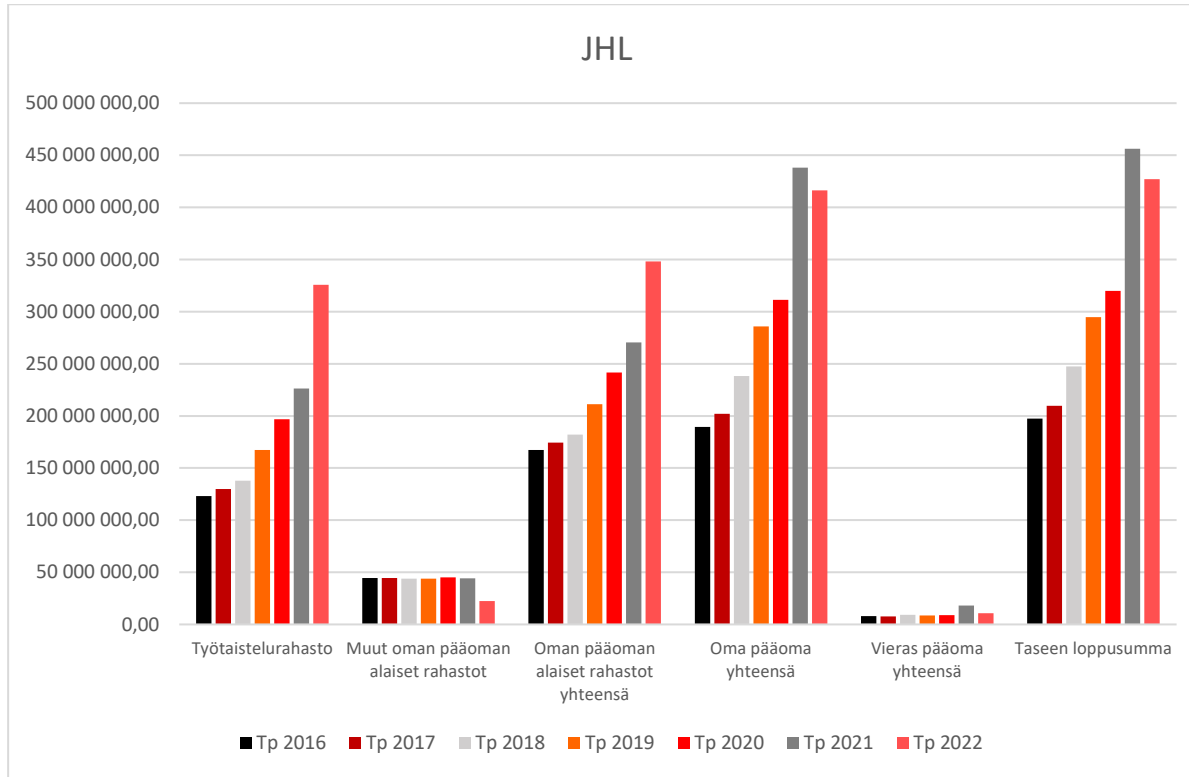
	Tp 2016	Tp 2017	Tp 2018	Tp 2019	Tp 2020	Tp 2021	Tp 2022
VARSINAINEN TOIMINTA							
Tuotot yhteensä	2 457 619	2 201 021	1 978 765	1 626 984	1 022 958	914 792	1 249 009
Kulut yhteensä	– 37 073 035	– 35 718 180	– 36 395 375	– 35 756 625	– 31 820 962	– 33 268 779	– 60 669 173
Tuotto-/Kulujäämä	– 34 615 416	– 33 517 158	– 34 416 610	– 34 129 641	– 30 798 004	– 32 353 987	– 59 420 164
VARAINHANKINTA							
Jäsenmaksutuotot	40 043 694	36 238 855	35 832 625	35 522 128	36 354 742	36 176 379	24 933 928
Yhdistysten jäsenmaksuosuus	– 7 986 905	– 7 211 988	– 7 141 600	– 7 072 270	– 7 237 388	– 7 067 813	– 4 984 374
Yhteisöjäsenten jäsenmaksut	265 909	245 891	264 122	271 053	290 123	297 973	267 892
Varainhankinnan muut tuotot/kulut	62	1 075	50		216	9	10
Varainhankinta yhteensä	32 322 636	29 273 833	28 955 198	28 720 911	29 407 262	29 406 548	20 217 456
Tuotto-/Kulujäämä	– 2 292 780	– 4 243 325	– 5 461 412	– 5 408 730	– 1 390 742	– 2 947 439	– 39 202 708
SIJOITUS- JA RAHOITUSTOIMINTA							
Tuotot yhteensä	15 792 308	18 565 108	46 660 320	55 030 695	31 768 619	132 722 870	39 843 308

Kulut yhteensä	-	3 693 457	-	1 649 848	-	4 901 386	-	1 940 672	-	5 130 246	-	2 818 058	-	22 481 716
Sijoitus- ja rahoitustoiminta yhteensä		12 098 850		16 915 260		41 758 934		53 090 023		26 638 373		129 904 812		17 361 593
Tuotto-/Kulujäämä		9 806 071		12 671 935		36 297 521		47 681 292		25 247 631		126 957 373		21 841 116
TILIKAUDEN TULOS		9 806 071		12 671 935		36 297 521		47 681 292		25 247 631		126 957 373		21 841 116
Tilinpäätössiirrot														
Rahastosiirrot		338 017	-	80 878		502 119								
Tilikauden yli-/alijäämä		10 144 088		12 591 057		36 799 641		47 681 292		25 247 631		126 957 373		21 841 116

Taulukko 7. JHL:n Työtaistelurahaston pääoma tilinpäätöshetkellä tilikausina 2016–2022.

	Tp 2016	Tp 2017	Tp 2018	Tp 2019	Tp 2020	Tp 2021	Tp 2022
Työtaistelurahasto	123 006 677	130 006 677	138 006 677	167 253 207	196 707 099	226 331 463	325 787 128

Kuvio 13. JHL:n taseen vastattavaa-puolen merkittävimmät erät tilinpäätöshetkellä tilikausina 2016–2022.

Tilikauden 2016 tilinpäätöksen ylijäämästä 10 144 088 euroa siirrettiin Työtaistelurahastoon 7 000 000 euroa ja 3 144 088 euroa edellisten tilikausien ylijäämään; liitto siis rahastoi Työtaistelurahastoon noin 69 prosenttia ylijäämästään. Tilikauden aikana ei maksettu työtaistelukuluja.

Tilikauden 2017 tilinpäätöksen ylijäämästä 12 591 057 euroa siirrettiin Työtaistelurahastoon 8 000 000 ja 4 591 057 euroa edellisten tilikausien ylijäämään; liitto siis rahastoi Työtaistelurahastoon noin 64 prosenttia ylijäämästään. Tilikauden aikana ei maksettu työtaistelukuluja.

Tilikauden 2018 tilinpäätöksen ylijäämästä 36 799 641 euroa siirrettiin Työtaistelurahastoon 30 000 000 euroa ja 6 799 641 euroa edellisten tilikausien ylijäämään; liitto siis rahastoi Työtaistelurahastoon noin 82 prosenttia ylijäämästään. Työtaistelurahastosta kuitenkin purettiin 753 470 euroa vuoden 2018 työtaistelukuluja takaisin edellisten tilikausien ylijäämään.

Tilikauden 2019 tilinpäätöksen ylijäämästä 47 681 292 euroa siirrettiin Työtaistelurahastoon 40 000 000 euroa ja 7 681 292 euroa edellisten tilikausien ylijäämään; liitto siis rahastoi Työtaistelurahastoon noin 84 prosenttia ylijäämästään. Työtaistelurahastosta kuitenkin purettiin 546 108 euroa vuoden 2019 työtaistelukuluja takaisin edellisten tilikausien ylijäämään.

Tilikauden 2020 tilinpäätöksen ylijäämästä 25 474 631 euroa siirrettiin Työtaistelurahastoon 20 000 000 euroa ja 5 247 631 euroa edellisten tilikausien ylijäämään; liitto siis rahastoi Työtaistelurahastoon noin 82 prosenttia ylijäämästään. Työtaistelurahastosta kuitenkin purettiin 375 636 euroa vuoden 2020 työtaistelukuluja takaisin edellisten tilikausien ylijäämään.

Tilikauden 2021 tilinpäätöksen ylijäämästä 126 957 373 euroa siirrettiin työtaistelurahastoon 100 000 000 euroa ja 26 957 373 euroa edellisten tilikausien ylijäämään; liitto siis rahastoi Työtaistelurahastoon noin 79 prosenttia ylijäämästään. Työtaistelurahastosta kuitenkin purettiin 544 335 euroa vuoden 2021 työtaistelukuluja takaisin edellisten tilikausien ylijäämään.

Tilikauden 2022 alijäämäksi muodostui -21 841 116 euroa. Tilinpäätöksen 2022 käsittelyssä hallituksen esitys oli, että alijäämä -21 841 116 euroa tultaisiin kattamaan Työtaistelurahastosta -19 330 610 euroa ja -2 510 506 euroa edellisten tilikausien ylijäämästä. Kulujen kasvun katsottiin johtuvan kevään 2022 lakkoavustuksista, henkilöstökuluista sekä muista toiminnan kulujen noususta. Työtaistelurahaston pääoma oli tilinpäätöshetkellä 2022 yhteensä 325 787 128 euroa.

2. OAJ

OAJ:n työtaisteluihin käytettävä rahasto on tyypiltään *Muu määrätarkoitukseltaan sidottu rahasto*, jonka takia toisessa alatutkimuskysymyksessä vastataan kohtaan a). Taulukossa 8 on kuvattu OAJ:n tuloskehitys tilikausina 2016–2022, taulukossa 9 OAJ:n Tukirahaston pääoma tilinpäätöshetkellä tilikausina 2016–2022 ja kuviossa 14 OAJ:n taseen vastattavaa-puolen merkittävimmät erät tilinpäätöshetkellä tilikausina 2016–2022. Tilinpäätösasiakirjojen tiedoista poiketen tässä tutkimuksessa pyöritys on tehty täysiin euroihin. Mahdolliset arvostusperiaatteiden muutokset on huomioitu tilinpäätösasiakirjoissa esitetyillä tavoilla. Tilinpäätöksen 2021 viimeisen kulujäämän jälkeiset erät kirjattu tilikautena muista tarkasteluajanjakson tilinpäätöksistä poikkeavasti.

OAJ:n tilikausina 2016–2022 tekemät tilinpäätössiirrot liittyvät tilikautena 2018 tehtyyn siirtoon tukirahastosta; tämä oli lakkoavustusta. Lakkoavustukset sekä Työhyvinvointirahaston avustukset on niin ikään esitetty tilikauden tuloksen jälkeisenä eränä. Työhyvinvointirahasto perustettiin valtuuston päätöksellä vuoden 2020 kevätkokouksessa, ja sen tarkoituksena on (ollut) edistää hankkeita, joilla on laajaa vaikutusta OAJ:n jäseniin ja heidän työyhteisöihinsä (OAJ 2023). OAJ:n Työhyvinvointirahastoa käsitellään analyysiosiossa silloin, kun sen tilinpäätöksellisen käsittelyn on katsottu olevan yhteydessä Tukirahaston tilinpäätökselliseen käsittelyyn.

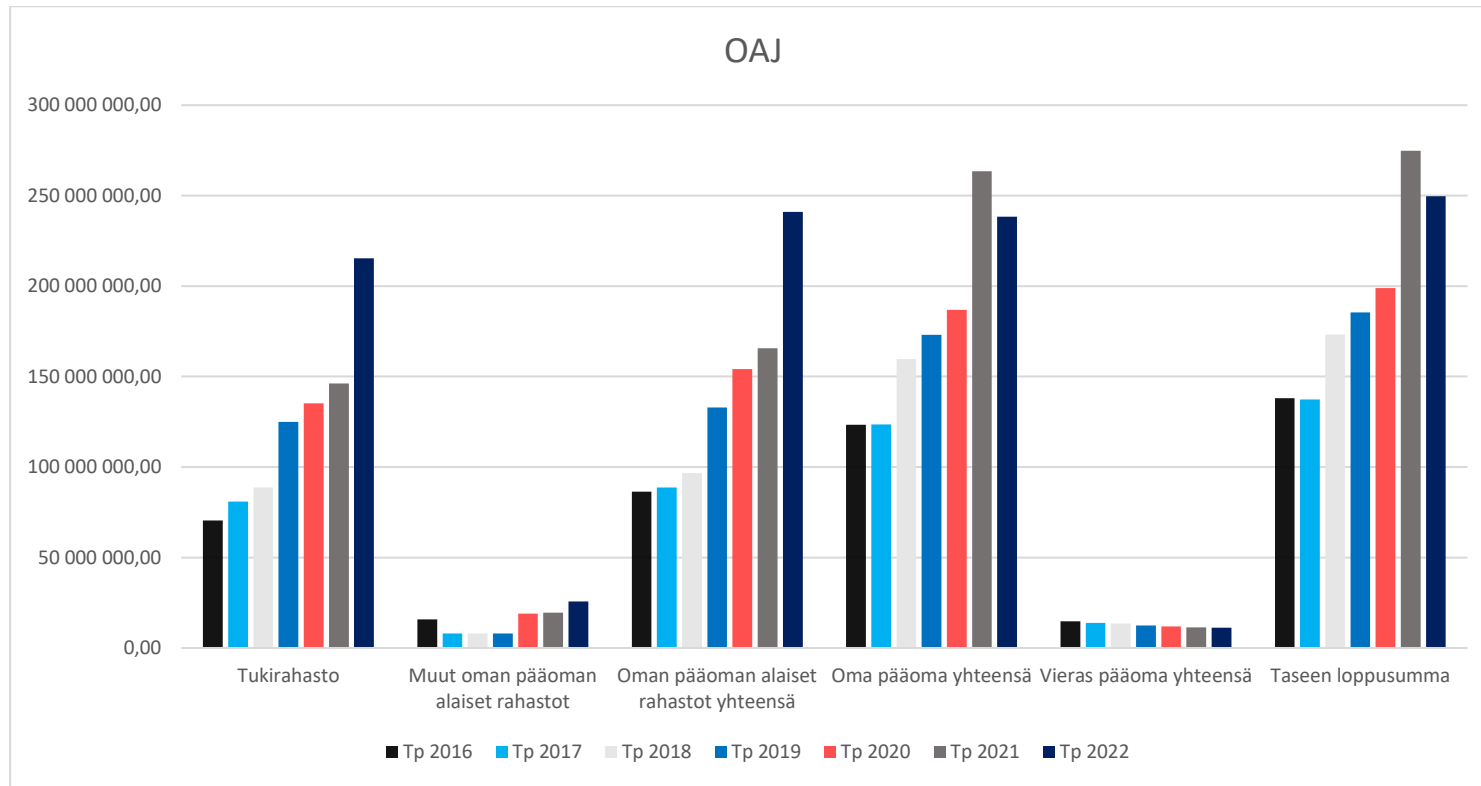
Taulukko 8. OAJ:n tuloskehitys tilikausina 2016–2022.

	Tp 2016	Tp 2017	Tp 2018	Tp 2019	Tp 2020	Tp 2021	Tp 2022
VARSINAINEN TOIMINTA							
Tuotot yhteensä	2 661 342	2 523 895	2 887 694	2 937 470	2 569 517	2 617 218	2 924 576
Kulut yhteensä	– 26 452 092	– 24 601 496	– 26 226 636	– 27 543 941	– 26 606 480	– 28 146 673	– 30 523 455
Tuotto-/Kulujäämä	– 23 790 750	– 22 077 511	– 23 338 942	– 24 606 471	– 24 036 963	– 25 529 455	– 27 598 879
VARAINHANKINTA							
Jäsenmaksutuotot	41 625 826	40 639 185	40 847 857	41 435 208	42 007 478	41 802 686	36 494 126

Piirien ja yhdistysten jäsenmaksut	–	7 978 181	–	7 682 505	–	8 012 553	–	7 378 099	–	7 675 573	–	7 773 750	–	7 753 080
Työttömyyskassan jäsenmaksut	–	8 058 092	–	7 936 463	–	6 317 139	–	5 002 322	–	3 984 876	–	4 455 266	–	4 937 160
Keskusjärjestön jäsenmaksut	–	1 767 022	–	1 761 794	–	1 705 971	–	1 768 071	–	1 703 525	–	1 700 417	–	1 793 458
Varainhankinta yhteensä		23 822 530		23 258 423		24 812 194		27 286 716		28 643 504		27 873 254		22 010 428
Tuotto-/Kulujäämä		31 781		1 180 912		1 473 251		2 680 244		4 606 541		2 343 798	–	5 588 451
SIJOITUS- JA RAHOITUSTOIMINTA														
Tuotot yhteensä		11 246 885		7 810 212		39 324 355		11 144 295		11 418 970		76 171 265		20 268 008
Kulut yhteensä	–	901 025	–	829 530	–	4 641 863	–	1 140 562	–	2 307 571	–	1 395 812	–	11 022 466
Sijoitus- ja rahoitustoiminta yhteensä		10 345 859		6 980 683		34 682 492		10 003 734		9 111 399		74 775 453		9 245 542
Tuotto-/Kulujäämä		10 377 640		8 161 595		36 155 743		12 683 978		13 717 940		77 119 251		3 657 090
TILIKAUDEN TULOS		10 377 640		8 161 595		36 155 743		12 683 978		13 717 940		76 538 345		3 657 090
Tilinpäätössiirrot														
Siirto Tukirahastosta						24 300								
Lakkoavustukset													–	28 168 020
Työhyvinvointirahaston avustukset											–	580 906	–	1 188 766
Tilikauden yli-/alijäämä		10 377 640		8 161 595		36 180 043		12 683 978		13 717 940		76 538 345	–	25 699 696

Taulukko 9. OAJ:n Tukirahaston pääoma tilinpäätöshetkellä tilikausina 2016–2022.

	Tp 2016	Tp 2017	Tp 2018	Tp 2019	Tp 2020	Tp 2021	Tp 2022
Tukirahasto	70 441 036	80 818 676	88 660 742	124 929 860	135 273 716	146 098 385	215 385 737

Kuvio 14. OAJ:n taseen vastattavaa-puolen merkittävimmät erät tilinpäätöshetkellä tilikausina 2016–2022.

Kun ensimmäisen alatutkimuskysymyksen vastausosiossa eritellyn Tukirahaston sääntöjen ja taloussäännön mukaisesti, joista valtuustolla on päätöksellään ollut mahdollisuus poiketa, tilikauden 2016 tilinpäätöksessä Tukirahaston pääomaan siirrettävän summan olisi tullut olla 10 369 694 euroa, siirrettiin tilikauden 2016 koko ylijäämä 10 377 640 euroa Tukirahaston pääomaan. Liitto siis rahastoi Tukirahastoon 100 prosenttia ylijäämänsä suuruudesta.

Tilikauden 2017 aikaisten edellä mainittujen Tukirahaston sääntöjen ja taloussäännön mukaisesti sijoitustoiminnan tulos 6 980 683 euroa ja 75 % tuottojäämästä ennen sijoitustoimintaa, 885 684 euroa, eli yhteensä 7 866 367 euroa siirrettiin Tukirahaston pääomaan ja edellisten tilikausien ylijäämään kirjattiin 295 228 euroa. Liitto siis rahastoi Tukirahastoon noin 96 prosenttia ylijäämänsä suuruudesta.

Ensimmäisen alatutkimuskysymyksen vastausosiossa eritellyn kevätkuultuustossa 2019 hyväksytyyn taloussäännön ja Tukirahaston sääntöjen mukaisesti tilikauden 2018 sijoitustoiminnan tulos 34 682 492 euroa ja 50 % tuottojäämästä ennen sijoitustoimintaa, 736 626 euroa, eli yhteensä 35 419 117 euroa siirrettiin Tukirahaston pääomaan ja edellisten tilikausien ylijäämään kirjattiin 760 926 euroa. Liitto siis rahastoi Tukirahastoon noin 98 prosenttia ylijäämänsä suuruudesta. Liitto maksoi tilikautena 2018 lakkoavustuksia tarkasteluajanjakson myöhemmästä kirjanpidollisesta käsittelystä poikkeavalla tavalla 24 300 euroa.

Tilinpäätöksen 2019 ylijäämän käsittelyssä hallituksen alkuperäinen esitys oli, että sijoitustoiminnan tulos 10 003 734 euroa ja 50 % varsinaisen toiminnan tuloksesta 1 340 122 euroa eli yhteensä 11 343 856 euroa siirrettäisiin Tukirahaston pääomaan ja edellisten tilikausien ylijäämään 1 340 122 euroa. Koska liittovaltuusto päätti kevätkokouksessaan 2020 perustaa Työhyvinvointirahaston, johon siirrettiin tilikauden 2019 ylijäämästä miljoona euroa, Tukirahastoon siirrettävä summa pieneni hallituksen alun perin suunnittelema 10 343 856 euroon. Liitto siis rahastoi Tukirahastoon noin 82 prosenttia ylijäämänsä suuruudesta.

Tilinpäätöksen 2020 ylijäämän käsittelyssä hallituksen esitys oli, että sijoitustoiminnan tuloksesta 9 111 399 siirrettäisiin Työhyvinvointirahastoon 590 000 euroa ja 8 521 399 euroa Tukirahastoon. Varsinaisen toiminnan tuloksesta 4 606 541 euroa puolestaan ehdotettiin siirrettäväksi 2 303 271 euroa Tukirahaston pääomaan ja 2 303 271 euroa edellisten tilikausien ylijäämään. Tilikauden 2020 ylijäämästä siirto Tukirahastoon toteutui lopulta 10 343 856 euron suuruusena. Liitto siis rahastoi Tukirahastoon noin 75 prosenttia ylijäämänsä suuruudesta.

Tilinpäätöksen 2021 ylijäämän käsittelyssä hallituksen esitys oli, että sijoitustoiminnan tuloksesta 74 775 453 euroa siirrettäisiin Työhyvinvointirahaston tuotoksi avustuksia varten 1 660 000 euroa ja 5 000 000 euroa peruspääoman korotukseen sekä 68 115 453 euroa

siirrettäisiin Tukirahastoon. Varsinaisen toiminnan tuloksesta 2 343 798 euroa ehdotettiin siirrettäväksi 1 171 899 euroa Tukirahaston pääomaan ja 1 171 899 euroa edellisten tilikausien ylijäämään. Hallituksen esitys tilikauden 2021 ylijäämän käsittelystä toteutui, ja siirto Tukirahastoon toteutui 69 287 352 suuruisena. Liitto siis rahastoi Tukirahastoon noin 90 prosenttia ylijäämänsä suuruudesta.

Tilikauden 2022 alijäämäksi muodostui -25 699 696 euroa, joka muodostui sijoitustoiminnan tuloksesta 9 245 542 euroa ja 2. kulujäämän mukaisesta toiminnan tuloksesta -5 588 451 euroa. Tilikauden tulosta katsottiin rasittavan lisäksi Tukirahastosta ja Työhyvinvointirahastosta maksetut avustukset yhteensä -29 356 786 euroa, jotka katettaisiin tilikauden jälkeen siirroilla rahastoista edellisten tilikausien ylijäämään. Hallitus esitti, että sijoitustoiminnan tulos 9 245 542 euroa siirrettäisiin Tukirahaston pääomaan. Samalla hallitus esitti, että Tukirahastosta siirrettäisiin edellisten tilikausien ylijäämään 28 168 020 euroa ja Työhyvinvointirahastosta siirrettäisiin edellisten tilikausien ylijäämään 1 188 766 euroa, joilla (siirroilla) katettaisiin rahastojen vuonna 2022 myöntämät avustukset. Tukirahaston pääoma oli tilinpäätöshetkellä 2022 yhteensä 215 385 737 euroa.

3. Tehy

Tehyn työtaisteluihin käytettävä rahasto on tyypiltään *Omakatteinen rahasto*, jonka takia toisessa alatutkimuskysymyksessä vastataan kohtaan b). Taulukossa 10 on kuvattu Tehyn tuloskehitys tilikausina 2016–2022, taulukossa 11 Tehyn Omakatteisen rahaston varat ja pääoma tilinpäätöshetkellä tilikausina 2016–2022 ja kuviossa 15 Tehyn taseen vastattavaa-puolen merkittävimmät erät tilinpäätöshetkellä tilikausina 2016–2022. Tilinpäätösasiakirjojen tiedoista poiketen tässä tutkimuksessa pyöritys on tehty täysiin euroihin. Mahdolliset arvostusperiaatteiden muutokset on huomioitu tilinpäätösasiakirjoissa esitetyillä tavoilla. Tilikausista 2020–2022 PRH:lle toimittamissaan tilinpäätösasiakirjoissa Tehy on eritelty osuudet liittomaksuista tarkasteluajanjakson aikaisempia vuosia yksityiskohtaisemmin; tilikausien 2022–2022 liittomaksujen osuuksia koskevat luvut on säilytetty taulukossa 10 havainnollistavina. *Omakatteinen rahasto toimi tuloslaskelmissa tilikausina 2016–2020 nimellä ”Työtaistelurahasto”. Omakatteisen rahaston rivi ”Omakatteisen rahaston tuotot” toimi tuloslaskelmissa tilikausina 2016–2020 nimellä

”Työtaistelurahaston tuotot”. Omakatteisen rahaston rivi ”Neuvottelutoiminnan kulut” toimi tuloslaskelmissa tilikausina 2016–2021 nimellä ”Työtaistelukulut”. Omakatteisen rahaston rivi ”Sijoitustoiminnan kulut” toimi tuloslaskelmissa tilikausina 2016–2020 nimellä ”Muut kulut”. (Sijoitustoiminnan /) Muihin kuluihin on tarkasteluajanjaksolla kirjattu myös työtaistelukuluja, ja osittain tilikausikohtaisten kirjaustapojen vuoksi (työtaistelu)kuluja ei ole kyetty erittelemään tutkimuksessa tarkemmin. Omakatteisen rahaston rivi ”Omakatteisen rahaston kulut yhteensä” toimi tuloslaskelmissa tilikausina 2016–2020 nimellä ”Työtaistelurahaston kulut yhteensä”. Omakatteisen rahaston rivi ”Omakatteinen rahasto yhteensä” toimi tuloslaskelmissa tilikausina 2017–2020 nimellä ”Työtaistelurahasto yhteensä”.

Tehyn työtaisteluihin käytettävän rahaston omakatteisuuden vuoksi kulloinkin kyseessä olevan tilikauden ylijäämästä (seuraavalle tilikaudelle) tehdyn työtaisteluun käytettävän rahaston kerryttämistä koskevan siirron tarkastelu ei ole, toisin kuin JHL:lla ja OAJ:lla, mahdollista. Tehyn kohdalla sen sijaan voidaan tarkastella sen tilinpäätösasiakirjoissa esiin nostamaa Omakatteisen rahaston nettotuoton osuutta kulloinkin kyseessä olevan saman tilikauden ylijäämästä (Tilikauden (tulos tai) ylijäämä / Omakatteinen rahasto yhteensä).

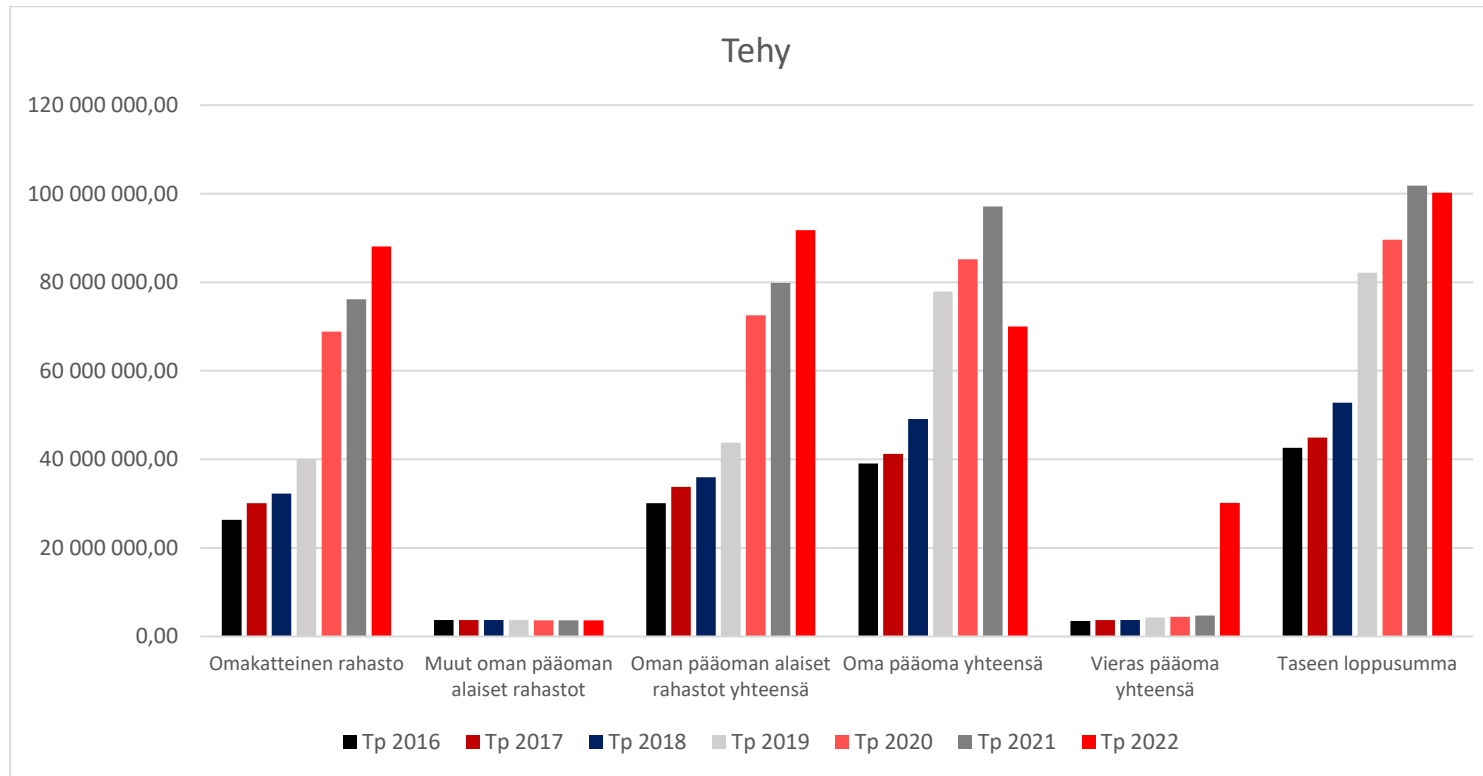
Taulukko 10. Tehyn tuloskehitys tilikausina 2016–2022.

	Tp 2016	Tp 2017	Tp 2018	Tp 2019	Tp 2020	Tp 2021	Tp 2022
VARSINAINEN TOIMINTA							
Tuotot yhteensä	802 765	813 780	791 818	858 055	683 281	956 777	1 659 474
Kulut yhteensä	- 25 325 823	- 25 854 112	- 25 489 680	- 25 118 774	- 23 242 653	- 23 792 320	- 27 577 453
Tuotto-/Kulujäämä	- 24 523 058	- 25 040 333	- 24 697 862	- 24 260 719	- 22 559 372	- 22 835 534	- 25 917 979
VARAINHANKINTA							
Jäsenmaksutuotot	34 727 451	34 629 167	35 015 944	36 510 129	38 389 627	39 518 357	41 020 001
Osuudet liittomaksuista	- 9 026 685	- 8 984 651	- 8 951 497	- 9 120 061	- 9 295 745	- 9 295 229	- 9 682 932
Ammattiosastojen osuus					- 3 499 236	- 3 623 186	- 3 769 568
Työttömyyskassan osuus					- 4 833 693	- 4 799 386	- 4 899 307
Yhteistyöjäsenten osuus					- 956 882	- 866 406	- 1 008 376
Toimihenkilöunionin osuus					- 5 934	- 6 150	- 5 681
Varainhankinnan kulut yhteensä	- 9 026 685	- 8 984 651	- 8 951 497	- 9 120 061	- 9 295 745	- 9 295 229	- 9 682 932

Varainhankinta yhteensä	25 700 766	25 644 516	26 064 447	27 390 068	29 093 882	30 223 128	31 337 068
Tuotto-/Kulujäämä	1 177 708	604 183	1 366 584	3 129 349	6 534 511	7 387 594	5 419 089
SIJOITUS- JA RAHOITUSTOIMINTA							
Tuotot yhteensä	18 539	16 342	11 610	10 445	10 984	10 559	27 109
Kulut yhteensä	– 4 379	– 4 296	– 6 338	– 4 284	– 4 275	– 166 674	– 129 863
Sijoitus- ja rahoitustoiminta yhteensä	14 159	12 046	5 272	6 161	6 709	– 156 115	102 739
Tuotto-/Kulujäämä	1 191 867	616 230	1 371 857	3 135 510	6 541 219	7 231 479	5 316 350
OMAKATTEINEN RAHASTO*							
Omakatteisen rahaston tuotot	3 607 511	2 571 025	8 073 212	27 053 582	1 925 458	5 715 708	3 000 450
Omakatteisen rahaston kulut							
Vuokra- ja vastikekulut	– 518 939	– 519 868	– 537 778	– 560 124	– 572 643	– 588 202	– 331 870
Lomakeskusten kulut	– 225 488	– 206 301	– 164 694	– 107 922	– 113 557	– 165 567	– 342 414
Sijoitustoiminnan / muut kulut	– 296 011	– 223 318	– 852 694	– 724 316	– 491 352	– 261 966	– 3 141 019
Sijoitustoiminnan poistot	– 49 164	– 53 103	– 35 774	– 5 392	– 4 877	– 4 895	– 18 044
Neuvottelutoiminnan kulut		– 2 100	– 3 550	– 1 512	– 16		– 31 574 760
Omakatteisen rahaston kulut yhteensä	– 1 087 582	– 1 004 690	– 1 594 491	– 1 399 266	– 1 182 445	– 1 020 630	– 35 408 097
Omakatteinen rahasto yhteensä	2 519 929	1 566 335	6 478 721	25 654 316	743 013	4 695 079	– 32 407 674
TILIKAUDEN TULOS	3 711 796	2 182 565	7 850 578	28 789 826	7 284 232	11 926 557	– 27 091 297
Tilikauden yli-/alijäämä	3 711 796	2 182 565	7 850 578	28 789 826	7 284 232	11 926 557	– 27 091 297

Taulukko 11. Tehyn Omakatteisen rahaston varat ja pääoma tilinpäätöshetkellä tilikausina 2016–2022.

	Tp 2016	Tp 2017	Tp 2018	Tp 2019	Tp 2020	Tp 2021	Tp 2022
Omakatteinen rahasto							
varat	33 010 261	36 593 141	42 127 365	71 280 909	74 503 783	88 693 438	84 415 278
pääoma	26 373 812	30 073 812	32 240 147	40 090 147	68 879 147	76 163 147	88 089 147

Kuvio 15. Tehyn taseen vastattavaa-puolen merkittävimmät erät tilinpäätöshetkellä tilikausina 2016–2022.

Tilikauden 2016 tilinpäätöksessä Omakatteisen rahaston varat olivat 33 010 261, sen pääoman ollessa 26 373 812, johon sisältyi tilikauden 2015 ylijäämästä tehty siirto 3 400 000. Tilikauden 2016 tilinpäätöksessä rahaston velka liitolle oli -6 636 450. Rahaston kuluihin ei kirjattu tilikautena 2016 työtaistelukuluja näitä vastaavalle riville, ja rahaston nettotuoton osuus tilikauden ylijäämästä oli noin 68 prosenttia.

Tilikauden 2017 tilinpäätöksessä Omakatteisen rahaston varat olivat 36 593 141, sen pääoman ollessa 30 073 812, johon sisältyi tilikauden 2016 ylijäämästä tehty siirto 3 700 000. Tilikauden 2017 tilinpäätöksessä rahaston velka liitolle oli -6 519 329. Rahaston kuluihin kirjattiin lakkoavustuksia näitä vastaavalle riville -2 100 euroa, ja rahaston nettotuoton osuus tilikauden ylijäämästä oli noin 72 prosenttia.

Tilikauden 2018 tilinpäätöksessä Omakatteisen rahaston varat olivat 42 127 365, sen pääoman ollessa 32 240 147, johon sisältyi rahaston tilikauden 2017 sijoitustoiminnan nettotuoton siirto 1 566 335. Tilikauden 2018 tilinpäätöksessä rahaston velka liitolle oli -9 887 218. Rahaston kuluihin kirjattiin lakkoavustuksia näitä vastaavalle riville -3 550 euroa, ja rahaston nettotuoton osuus tilikauden ylijäämästä oli noin 83 prosenttia.

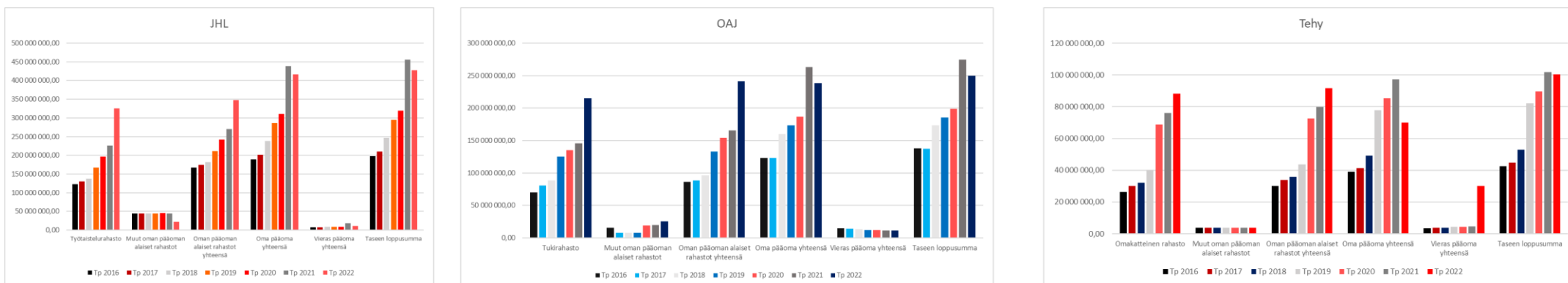
Tilikauden 2019 tilinpäätöksessä Tehyn Omakatteisen rahaston varat olivat 71 280 909, sen pääoman ollessa 40 090 147, johon sisältyi rahaston tilikauden 2018 sijoitustoiminnan nettotuoton siirto 6 478 721. Tilikauden 2019 tilinpäätöksessä rahaston velka liitolle oli -31 190 762. Rahaston kuluihin kirjattiin työtaistelukuluja näitä vastaavalle riville -1 512 euroa, ja rahaston nettotuoton osuus tilikauden ylijäämästä oli noin 89 prosenttia.

Tilikauden 2020 tilinpäätöksessä Omakatteisen rahaston varat olivat 74 503 783, sen pääoman ollessa 68 879 147, johon sisältyi rahaston tilikauden 2019 sijoitustoiminnan nettotuoton siirto 25 654 316. Tilikauden 2020 tilinpäätöksessä rahaston velka liitolle oli -5 624 636. Rahaston kuluihin kirjattiin työtaistelukuluja näitä vastaavalle riville -16 euroa, ja rahaston nettotuoton osuus tilikauden ylijäämästä oli noin 10 prosenttia.

Tilikauden 2021 tilinpäätöksessä Omakatteisen rahaston varat olivat 88 693 438, sen pääoman ollessa 76 163 147, johon sisältyi rahaston tilikauden 2020 sijoitustoiminnan nettotuoton siirto 743 013. Tilikauden 2021 tilinpäätöksessä rahaston velka liitolle oli -12 530 291. Rahaston kuluihin ei kirjattu tilikautena 2021 työtaistelukuluja näitä vastaavalle riville, ja rahaston nettotuoton osuus tilikauden ylijäämästä oli noin 39 prosenttia.

Tilikauden 2022 tilinpäätöksessä Omakatteisen rahaston varat olivat 84 415 278, sen pääoman ollessa 88 089 147, johon sisältyi rahaston tilikauden 2021 sijoitustoiminnan nettotuoton siirto 4 695 079. Tilikauden 2022 tilinpäätöksessä rahaston saaminen liitolta oli 3 673 869. Tilikauden 2023 aikana Omakatteisesta rahastosta oli määrä kattaa rahaston alijäämä -32 407 647 ja varsinaisen toiminnan ylijäämä 5 316 350 siirtää Omakatteiseen rahastoon.

4.3 Päätutkimuskysymykseen vastaaminen

Kuvio 16. JHL:n, OAJ:n ja Tehyn taseen vastattavaa-puolen merkittävimmät erät tilinpäätöshetkellä tilikausina 2016–2022.

Taulukko 12. JHL:n, OAJ:n ja Tehyn työtaisteluihin käytettävien rahastojen pääomat tilinpäätöshetkellä tilikausina 2016–2022.

	Tp 2016	Tp 2017	Tp 2018	Tp 2019	Tp 2020	Tp 2021	Tp 2022
JHL:n Työtaistelurahasto	123 006 677	130 006 677	138 006 677	167 253 207	196 707 099	226 331 463	325 787 128
OAJ:n Tukirahasto	70 441 036	80 818 676	88 660 742	124 929 860	135 273 716	146 098 385	215 385 737
Tehyn Omakatteinen rahasto	26 373 812	30 073 812	32 240 147	40 090 147	68 879 147	76 163 147	88 089 147

Kuten jo edellä alatutkimuskysymyksen 2 vastauksista sekä näiden pohjalta yhteenvetona muodostetuista kuviosta 16 ja taulukosta 12 käy ilmi, JHL:n, OAJ:n ja Tehyn työtaisteluihin käytettävien rahastojen pääomat ovat kasvaneet tilikausittain tarkasteluajanjaksolla 2016–2022. JHL:n Työtaistelurahaston pääoma oli tilikauden 2016 tilinpäätöksessä 123 miljoonaa euroa ja tilikauden 2022 tilinpäätöksessä 326 miljoonaa euroa, rahaston pääoman ollessa täten tilikauden 2022 tilinpäätöksessä 2,64-kertainen verrattessa tätä tilikauden 2016 tilinpäätöksen pääomaan.

Vastaavassa vertailussa OAJ:n Tukirahaston pääoma oli puolestaan tilikauden 2016 tilinpäätöksen 70 miljoonasta eurosta kasvanut tilikauden 2022 tilinpäätöksen 215 miljoonaan euroon, siis 3,05-kertaiseksi. Vastaavassa vertailussa Tehyn tilikauden 2016 tilinpäätöksen Omakatteisen rahaston pääoma 26 miljoonaa euroa oli taas kasvanut tilikauden 2022 tilinpäätöksen 88 miljoonaan euroon eli 3,34-kertaiseksi. Tarkasteluajanjakson aikana rahastot muodostavat tilikausittain suurimman osan paitsi oman pääoman alaisista rahastoista, myös omasta pääomasta sekä taseen vastattavaapuolen loppusummasta.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tässä pääluvussa kerrataan tämän tutkimuksen tutkimustehtävä sekä päätutkimuskysymys tähän pääluvussa 4 Analyysi saatuine vastauksineen. Lisäksi luvussa pohditaan tutkimuksen onnistumista sekä mahdollisia jatkotutkimusaiheita.

5.1 Työtaisteluihin käytettävien rahastojen pääomat ovat tarkasteluajanjaksolla kasvaneet tilikausittain

Tämän tutkimuksen tutkimustehtävänä oli selvittää, miten JHL:n, OAJ:n ja Tehyn työtaisteluihin käytettävien rahastojen pääomat ovat kehittyneet tilikausina 2016–2022 – miten liitot ovat varautuneet vaikeaan.

Tutkimuksen päätutkimuskysymys oli

Miten JHL:n, OAJ:n ja Tehyn työtaistelutoimiin käytettävien rahastojen pääomat ovat kehittyneet tilikausina 2016–2022?

Pääluvussa 4 Analyysi saatu vastaus tutkimuskysymykseen oli, että JHL:n, OAJ:n ja Tehyn työtaisteluihin käytettävien rahastojen pääomat ovat kasvaneet tilikausittain tarkasteluajanjaksolla 2016–2022. JHL:n Työtaistelurahaston pääoma oli tilikauden 2022 tilinpäätöksessä 2,65-kertainen verrattuna tätä tilikauden 2016 tilinpäätökseen, OAJ:n Tukirahaston puolestaan ollessa vastaavassa vertailussa 3,06-kertainen ja Tehyn Työtaistelurahaston taas 3,34-kertainen. Tarkasteluajanjakson aikana rahastot muodostavat tilikausittain suurimman osan paitsi oman pääoman alaisista rahastoista, myös omasta pääomasta sekä taseen vastattavaa-puolen loppusummasta.

5.2 Tutkimuksen onnistuminen ja mahdolliset jatkotutkimusaiheet

Tutkimuksen voidaan katsoa onnistuneen, koska sen onnistui vastata tutkimuskysymyksiin. Koska tutkimus ei ole oikeusdogmaattinen, tutkimuksessa ei sinänsä otettu kantaa kohdeorganisaatioiden tilinpäätösdokumenttien PRH:n yhdistysrekisteriin ilmoittamisen lainmukaisuuteen tarkasteluajanjakson tilikausilta 2016–2022. Tutkimuksessa on kuitenkin nähty huomionarvoisena tuoda esiin se, ettei kohdeorganisaatioista Tehy ole ilmoittanut tilinpäätösasiakirjojaan tilikausilta 2016–2022 minään tarkasteluajanjakson tilikautena tilikauden 2017 ilmoittamista lukuun ottamatta kuuden kuukauden kuluessa tilikauden päättymisestä. Huolimatta myös siitä, että OAJ oli

kohdeorganisaatioista ainoa, jonka työtaisteluihin käytettävää rahastoa koskevia sääntöjä ja/tai erityismääräyksiä päästiin tarkastelemaan, liittojen PRH:lle toimittamista tilikausien 2016–2022 tilinpäätösasiakirjoista saatiin päätutkimuskysymykseen vastaten selville, miten liittojen työtaisteluihin käytettävien rahastojen pääomat ovat kehittyneet tarkasteluajanjaksolla. Selville saatiin siis toisin sanoen se, miten työtaisteluihin käytettävien rahastojen pääomat ovat kehittyneet tarkasteluajanjaksolla huolimatta siitä, oliko niitä koskevia sääntöjä ja/tai erityismääräyksiä sekä tilikausikohtaisia liiton johdon ratkaisuja avattu liittojen PRH:n yhdistysrekisteriin toimitetuissa tilinpäätösasiakirjoissa, muualla muissa julkisissa lähteissä taikka liitolle osoitetussa tiedustelussa. Täten jo pelkästään rahastojen faktisen kehityksen tarkastelun pohjalta voitaneenkin todeta, että tutkimus kykeni havainnollistamaan työtaisteluun käytettävien rahastojen (kerryttämisen) merkitystä tutkimuksen kohdeorganisaatioille.

Tutkimuksen teoriaosuuden ja empirian, toisin sanoen siis tutkimuksen teoriaosuuden ja tutkimuskysymysten ja -vastausten, välistä yhteyttä voitaneen toki kyseenalaistaa. Tutustuessani hyvin laajasti tutkimusilmiötä, työtaistelurahastointia, koskevaan suomalaiseen ja kansainväliseen tutkimuskirjallisuuteen, nähdäkseni ilmiötä ei ole varsinkin päätutkimuskysymykseni mukaisella, kenties hyvinkin ”teknisenä” nähtävällä, tarkastelukulmalla juurikaan tutkittu. Tätä vasten en katso, että ”aukottoman yhteyden” luominen teoriaosuuden ja empirian välille olisi tietystä mielessä ollut tässä tutkimuksessa mahdollista – saati toisaalta ”väkisin tehtynä” tutkimuksen tavoitteita palvellen mielekästäkään. En katso, että esimerkiksi Leapin ja Grigsby (1987) tutkimushavaintojen ”aukoton” yhdistäminen tämän tutkimuksen empiriaan olisi myöskään tämän tutkimuksen laajuus huomioiden ollut mahdollista. Nostamalla juuri esimerkiksi Leapin ja Grigsby (1987) havainnot tutkimuksen teoriaosuuteen, tarkoitus olikin pikemminkin havainnollistaa, kuinka esimerkiksi työmarkkinaosapuolilla oleva informaatio, yhdessä muun muassa formaalien neuvottelustrukturien kanssa, on nähty työmarkkinaosapuolten neuvotteluvoimaan vaikuttavana tekijänä. Kuten myös tutkimuksen rakennetta käsitelleessä alaluvussa 1.3 todettiin, suurimman osan teoreettisen viitekehyksen alalukujen voitiin katsoa olleen tutkimuksen taustaa ja tutkimusilmiötä kuvaavia, ja alaluvun 2.5 olleen taas suoremmin yhteydessä tutkimustehtävään, metodologiaan, analyysiin sekä johtopäätöksiin ja pohdintaan, keskittyen lopulta aatteellisille yhdistyksille tyypillisiin oman pääoman alaisiin rahastoihin.

Tutkimuksen tavoitteena olikin edellä mainitusti päätutkimuskysymykseen vastaten loppu viimein ilmentää sitä, miten kohdeorganisaatioiden työtaisteluihin käytettävät rahastot ovat faktisesti kehittyneet. Faktista kehitystä itsessään voidaan katsoa niin ikään edellä mainitusti selittävän

lukemattomat tekijät aina rahastojen liittokohtaisista säännöistä ja/tai erityismääräyksistä tilikausikohtaisiin liiton johdon ratkaisuihin. Vaikka tutkimuksen ulkopuolelle jäi liittojen sijoitustoiminnan ja varainhoidon kehityksen tarkastelu, tutkimuksessa luodun taustoittavan katsauksen JHL:n, OAJ:n ja Tehyn taseiden vastaavaa-puolen merkittävimpiin omaisuuseriin tilinpäätöshetkellä tilikausina 2016–2022 oli osaltaan tarkoitus havainnollistaa kohdeorganisaatioiden kasvaneita omaisuuseriä – ja kuinka nämä vastattavaa-puolella on rahastoinnin näkökulmasta käsitelty.

Vaikka teorian ja empirian välille ei tässä tutkimuksessa ollut tarkoitus ”aukotonta yhteyttä” luodakaan, tutkimustulosten voitaneen kuitenkin katsoa olevan vähintäänkin mielenkiintoisia peilattaessa näitä teoriaosuuteen, kuten juuri esimerkiksi Leapin ja Grigsbyn (1987) havaintoihin työmarkkinakollektiivien neuvotteluvoimaan vaikuttavista tekijöistä – mutta varsinkin peilattaessa näitä johdantoluvun aloittaneeseen OAJ:n entisen puheenjohtajan Olli Luukkaisen lausuntoon:

”Varallisuuden kerääminen perustuu vain siihen, että olemme riittävän uskottava, jos neuvottelut menevät jumiin - -. Jos koko jäsenkunta pantaisiin lakkoon kerralla, niin työtaistelurahastolla oltaisiin muutamia kymmeniä päiviä lakossa.”

– OAJ:n entinen puheenjohtaja Olli Luukkainen (Yle Uutiset: Palkansaajajärjestöt ja ammattiliitot 2017.)

Käydessäni läpi kirjallisuutta tätä tutkimusta varten, silmiini pisti toisaalta myös johdantoluvussa esiin nostamani Anders Blomin (2018) kanta väitöskirjassaan: ”- - kun demokratian pelisääntöjen perusteella instituutioilta vaaditaan läpinäkyvyyttä, etujärjestöjen toiminta ei ole tätä Suomessa tarvinnut” (Blom 2018, 15). Nähdäkseni jo tämän väitöskirjatason kannanoton voidaan katsoa luovan esimerkiksi ammattiliittokenttään tutkimusaukon, jos toisenkin. Mahdolliset jatkotutkimusaiheet voisivatkin liittyä tämän tutkimuksen ulkopuolelle jääneiden ammattiliittojen sijoitustoiminnan ja varainhoidon kehityksen (läpinäkyvyyden) tarkasteluun sekä aatteellisten yhdistysten yleishyödyllisyyden tunnusmerkistön ja varojen käytön legitimiteetin tarkasteluun ammattiliittokontekstissa. Vaikka myös julkisen ja yksityisen sektorin rajapinnoille sijoittuvat toiminnot voidaan nähdä etenkin hallintotieteissä keskeisinä tutkimuskohteina, varsinkin ammattiliittokentän (ja vielä tarkemmin ammattiliittokentän talouden ja laskentatoimen) tutkimus on ainakin omiin silmiini näyttänyt kohtuullisen vähäisenä etenkin kotimaisessa tutkimuskirjallisuudessa. Toivottavasti tämä tutkimus kykeni osaltaan täyttämään – tai ainakin valottamaan – näitä tutkimusaukkoja.

LÄHTEET

- Af Ursin, Haveri & Pekkola (2016). *Julkisen hallinnon tehtävä, olemus, päämäärä ja arvot*. Teoksessa Af Ursin, K., Airaksinen, J., Haveri, A., Nyholm, I., Pekkola, E., Stenvall, J. & Tiihonen, S. Julkinen hallinto Suomessa. 2016. Tietosanoma.
- Ahtiainen, L. (2019). *Työehtosopimusten kattavuus vuosina 2017/2018*. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2019:62. Työ- ja elinkeinoministeriö, Helsinki 2019. Haettu osoitteesta: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161945/TEM_2019_62.pdf, 23.2.2023.
- Alber, J. (1981). *Government responses to the challenge of unemployment: The development of unemployment insurance in Western Europe*. Teoksessa Flora, P. & Heidenheimer A. J. The Development of Welfare States in Europe and America. New York, NY: Routledge, 151–183.
- Blom, A. (2018). *Taloudelliset eturyhmät politiikan sisäpiirissä – Tutkimus liike-elämän poliittisesta vaikuttamisesta kolmikantaisessa Suomessa 1968–2011*. Väitöskirja. Turun yliopisto. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Filosofian, poliittisen historian ja valtio-opin laitos. Poliittinen historia.
- Böckerman, P. & Uusitalo, R. (2006). *Erosion of the Ghent System and Union Membership Decline: Lessons from Finland*. British journal of industrial relations 44 (2): 283–303. Oxford, UK: Blackwell Publishing.
- Calmfors, L., Booth, A., Burda, M., Checchi, D., Naylor, R. and Visser, J. (2001). *The future of collective bargaining in Europe*. Teoksessa T. Bori, A. Brugiavini & L.Calmfors (eds.), The Role of Unions In the Twenty-First Century. Oxford. University Press, 1–155.
- Campos, G., Moreira, R. & Scalzer, R. (2014). *Financial Reporting: Reflection On Transparency In The Third Sector*. Universidade Federal do Rio de Janeiro. Sociedade, contabilidade e gestão 9 (3): 130–142.
- Checchi, D. & Lucifora, C. (2002). *Unions and labour market institutions in Europe*. Economic Policy 17 (35): 361–408.
- Child, J. Loveridge, R. & Warner, M. (1973). *Towards an Organizational Study of Trade Organizations*. Sociology (Oxford) 7 (1): 71–91.
- Ebbinghaus, B. & Visser, J. (1999). *When Institutions Matter: Union Growth and Decline in Western Europe, 1950–1995*. European sociological review 15 (2): 135–158.
- Eriksson, P. & Koistinen, K. (2014). *Monenlainen tapaustutkimus*. Kuluttajatutkimuskeskus.
- Esping-Andersen, G. (1990). *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Cambridge: Polity Press. *International Journal of Sociology*. The Study of Welfare State Regimes 20 (3): 92–123.
- Eurofound. (2002). *European Industrial Relations Observatory (EIRO) annual review 2001*. Publications Office of the European Union. Haettu

osoitteesta: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/08f50ad7-4b8c-4115-b1b2-e596e7910351/language-en>, 23.2.2023.

Euroopan sosiaalinen peruskirja (44/1991) II osa 5 artikla.

Friedland, R., & Alford, R. R. (1991). *Bringing society back in: Symbols, practices and institutional contradictions*. Teoksessa W. W. Powell & P. J. DiMaggio (Eds.), *The new institutionalism in organizational analysis*, 232–263. Chicago, IL: Chicago University Press.

Furåker, B. & Larsson, B. (2020). *Trade Union Cooperation in Europe – Patterns, Conditions, Issues*. Singapore. Springer Nature.

Gordon, J. (2019). *The Perils of Vanguardism Explaining radical cuts to unemployment insurance in Sweden*. *Socio-economic review* 17 (4): 947–968.

Hallituksen esitys HE 89/2015. (2015). *Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kirjanpitolain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta sekä puunkorjuuta aarniometsissä harjoittavien yritysten viranomaisille suorittamien maksujen julkistamista koskevaksi laiksi*.

Huhta, H-R. (2017.) *Suomen työlainsäädäntö 60 minuutissa*. Helsinki: Edita.

JHL. (2021). *Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry:n säännöt*. Liiton edustajiston syyskokouksessa 2020 hyväksymät säännöt. Haettu osoitteesta: <https://aineistopankki.jhl.fi/#/category/56/product/1565>, 15.2.2023.

JHL. (2023). *JHL*. Haettu osoitteesta: <https://www.jhl.fi/10.2.2023>, 12.2.2023.

Johanson, J. & Vakkuri, J. (2017). *Governing Hybrid Organisations: Exploring Diversity of Institutional Life*. New York & Abingdon. Routledge.

Jokivuori, P. (2006). *Trade union density and unemployment insurance in Finland*. *Transfer* (Brussels, Belgium) 12 (1): 83–87.

Kallio, M. Kangasniemi, A. Pöyhönen, K. & Vierros, H. (2016). *Yhdistykset ja säätiöt: kirjanpidon, tilinpäätöksen ja verotuksen erityiskysymyksiä*. Helsinki: ST-Akatemia Oy.

Kila, Kirjanpitolautakunta. (1995). 1334/1995 *Ns. omakatteisten rahastojen merkitseminen aatteellisen yhteisön ja säätiön tuloslaskelmaan ja taseeseen*.

Kila, Kirjanpitolautakunta. (2002). 1694/2002 *Yleishyödyllisen yhteisön edellytyksestä tehdä asuintalovaraus kirjanpidossa*.

Kila, Kirjanpitolautakunta. (2012). 1884/2012 *Sidottujen rahastojen käsittelystä säätiön tilinpäätöksessä ja konsernitilinpäätöksessä*. Haettu osoitteesta: <https://kirjanpitolautakunta.fi/-/sidottujen-rahastojen-kasittelysta-saation-tilinpaatoksessa-ja-konsernitilinpaatoksessa-1>, 28.11.2023.

Kila, Kirjanpitolautakunta. (2023). *Kirjanpitolautakunta*. Haettu osoitteesta: <https://kirjanpitolautakunta.fi/etusivu>, 28.11.2023.

Kirjanpitoasetus 30.12.1997/1339 1:3.1.

Kirjanpitoasetus 30.12.1997/1339 1:3.2.

Kirjanpitoasetus 30.12.1997/1339 1:3.3.

Kirjanpitoasetus 30.12.1997/1339 1:3.5.

Kirjanpitoasetus 30.12.1997/1339 1:6.1.

Kirjanpitoasetus 30.12.1997/1339 1:6.2.

Kirjanpitoasetus 30.12.1997/1339 1:6.3.

Kirjanpitoasetus 30.12.1997/1339 1:6.4.

Kirjanpitoasetus 30.12.1997/1339 1:6.5.

Kirjanpitolaki 30.12.1997/1336 1:1.1.

Kirjanpitolaki 30.12.1997/1336 1:9.

Kirjanpitolaki 30.12.1997/1336 3:1.1–2.

Kirjanpitolaki 30.12.1997/1336 3:1.3.

Kirjanpitolaki 30.12.1997/1336 3:12.1.

Kirjanpitolaki 30.12.1997/1336 3:2.1.

Kirjanpitolaki 30.12.1997/1336 3:2a.1–2.

Kirjanpitolaki 30.12.1997/1336 3:3.1.

Kirjanpitolaki 30.12.1997/1336 3:9.5.

Kirjanpitolaki 30.12.1997/1336 8:6.1.

Kjellberg, A. (2009). *The Swedish Ghent system and trade unions under pressure*. Transfer: European Review of Labour and Research 15(3–4): 481–504.

Koskinen, M. (2022). *Analyysi: Kuivuivatko Tehyn ja Superin lakkokassat?* Iltalehti, 20.4.2022. Uutinen. Haettu osoitteesta: <https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/50fad1f5-1007-4114-9c29-0b44275a10e1>, 21.2.2023.

KT, Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat. (2023.) *KT*. Haettu osoitteesta: <https://www.kt.fi/>, 21.2.2023.

Kurunmäki, K. (2007). *Vertailu*. Teoksessa Tapaustutkimuksen taito. Gaudeamus Helsinki University Press.

- Laine, M., Bamberg J. & Jokinen, P. (2007). *Tapaustutkimuksen käytäntö ja teoria*. Teoksessa Tapaustutkimuksen taito. Gaudeamus Helsinki University Press.
- Laki Patentti- ja rekisterihallituksesta 9.8.2013/578 2.1.
- Lappalainen, P. (2007). *Poliittinen toiminta tapauksena*. Teoksessa Tapaustutkimuksen taito. Gaudeamus Helsinki University Press.
- Leap, T. & Grigsby, D. (1986). *A Conceptualization of Collective Bargaining Power*. *Industrial & labor relations review* 39 (2): 202–213.
- Lesch, H. (2004). *Trade union density in international comparison*. *Cesifo Forum*, 4: 12–18.
- Lindellee, J. & Berglund, T. (2022). The Ghent system in transition: unions' evolving role in Sweden's multi-pillar unemployment benefit system. *Transfer (Brussels, Belgium)* 28 (2): 211–227.
- Malmsten, A. (2007). *Rajaaminen*. Teoksessa Tapaustutkimuksen taito. Gaudeamus Helsinki University Press.
- Masters, M. & Gibney, R. (2023). *Trade Union Finance: How Labor Organizations Raise and Spend Money*. Milton: Taylor & Francis Group.
- Morgan, M. & Wise, M. (2017). *Narrative science and narrative knowing. Introduction to special issue on narrative science*. *Studies in history and philosophy of science. Part A*: 62. Oxford: Elsevier Ltd.
- Neumann, G., Pedersen, P. J. and Westergård-Nielsen, N. (1991). *Long-run international trends in aggregate unionization*. *European Journal of Political Economy*, 7: 249–74.
- OAJ. (2020). *Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ry:n säännöt*. Säännöt on hyväksytty valtuuston syyskokouksessa 18.–19.11.2020. Haettu osoitteesta: https://www.oaj.fi/contentassets/28cd0d85041f4b3baa2dcc871ebf430f/oajn_saannot_valtuusto_18._19.11.2020.pdf, 15.2.2023.
- OAJ. (2023). *OAJ*. Haettu osoitteesta: <https://www.oaj.fi/>, 12.2.2023.
- OAJ:n Opettaja-verkkolehti. (2023). *Opettajien lakkokone käynnistyi pitkästä ajasta – ja se pyöri sittenkin*. OAJ:n verkkosivut, 25.8.2022. Haettu osoitteesta: <https://www.opettaja.fi/ajassa/opettajien-lakkokone-kaynnistyi-pitkasta-aikaa-ja-pyori-sittenkin/>, 1.1.2024.
- Pauwels, P. & Matthyssens, P. (2004). *The Architecture of Multiple Case Study Research in International Business*. Teoksessa Marschan-Piekkari, R. & Welch, C. *Handbook of Qualitative Research Methods for International Business*. Cheltenham, UK, Northampton (MA), USA: Edward Elgar.
- Pehkonen, J. & Tanninen, H. (1997). *Institutions, incentives and trade union membership*. *Labour: Review of Labour Economics and Industrial Relations* 11: 579–97.

- PRH, Patentti- ja rekisterihallitus. (2023). *Yhdistykset*. Haettu osoitteesta: <https://www.prh.fi/fi/yhdistysrekisteri.html>, 1.2.2023.
- Rasmussen, M. B. & Pontusson J. (2018). *Working-class strength by institutional design? Unionization, partisan politics, and unemployment insurance systems, 1870 to 2010*. *Comparative Political Studies* 51 (6): 793–828.
- Reichborn-Kjennerud, K. (2013). *Political accountability and performance audit: The Case of The Auditor General in Norway*. *Public Administration* 91 (3): 680–695. John Wiley & Sons Ltd.
- Rodríguez, H. (2021). *Comunicación Integral y transparencia en las organizaciones del tercer sector / Integral Communication and transparency of the third sector organizations*. *Revista Internacional De Relaciones Públicas* 11 (21): 5–26.
- SAK. (2023a). *Toimintapäivä*. Haettu osoitteesta: <https://www.sak.fi/ajankohtaista/painava-syy/toimintapaiva#tyotaistelutoimet>, 1.1.2024.
- SAK. (2023b). *SAK*. Haettu osoitteesta: <https://www.sak.fi/>, 12.2.2023.
- Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö. (2023). *Työehtosopimuksen yleissitovuuden vahvistamislautakunta*. Haettu osoitteesta: <https://tyoehtosopimuksenyleissitovuudenvahvistamislautakunta.fi/etusivu>, 21.2.2023.
- STTK. (2023). *STTK*. Haettu osoitteesta: <https://www.sttk.fi/>, 12.2.2023.
- Talari, P. (2010). *Yhdistykset, säätiöt ja verotus. Käsikirja yleishyödyllisten yhteisöjen verotuksesta*. Helsinki: Edita.
- Tehy. (2019). *Tehy ry:n säännöt*. Valtuuston kevätkokous 12.–13.6.2019. Haettu osoitteesta: https://www.tehy.fi/fi/system/files/mfiles/muu_dokumentti/tehy_saannot_id_959.pdf, 15.2.2023.
- Tehy. (2023a). *Tehy*. Haettu osoitteesta: <https://www.tehy.fi/fi>, 15.2.2023.
- Tehy. (2023b). *Tehyn verkkosivut: tiedote. Tehyläiset eivät tee lakonalaista työtä 14.12.2023*. Haettu osoitteesta: <https://www.tehy.fi/fi/tiedote/tehylaiset-eivat-tee-lakonalaista-tyota-14122023>, 1.1.2024.
- Tilastokeskus. (2023a). *Tietoa meistä*. Haettu osoitteesta: <https://www.stat.fi/org/index.html>, 28.12.2023.
- Tilastokeskus. (2023b). *Tietoa tilastoista; käsitteet*. Haettu osoitteesta: <https://www.stat.fi/meta/kas/index.html>, 28.12.2023.
- Tilastokeskus. (2023c). *Työtaistelujen muodot vuositasolla vuosina 2021–2022, muuttujina työtaistelun muoto ja vuosi. Osalliset yhteensä*. Haettu osoitteesta: https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__tta/statfin_tta_pxt_12kq.px/, 28.12.2023.

- Tilastokeskus. (2023d). *Työtaistelut toimialoittain vuosien 2016–2022 vuosineljänneksinä, muuttujina toimiala ja vuosineljännes. Toimialoina ”Julkinen hallinto ja maanpuolustus; pakollinen sosiaalivakuutus”, ”Koulutus” ja ”Terveys- ja sosiaalipalvelut”*. Haettu osoitteesta: https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__tta/statfin_tta_pxt_12fd.px/, 28.12.2023.
- Tilastokeskus. (2023e). *Työtaistelut toimialoittain vuosien 2016–2022 vuosineljänneksinä, muuttujina toimiala ja vuosineljännes. Toimialoina ”Yhteensä”, ”Julkinen hallinto ja maanpuolustus; pakollinen sosiaalivakuutus”, ”Koulutus” ja ”Terveys- ja sosiaalipalvelut”*. Haettu osoitteesta: https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__tta/statfin_tta_pxt_12fd.px/, 28.12.2023.
- Tilastokeskus. (2023f). *Työtaistelut vuositasolla vuosina 1980–2022, muuttujina vuosi ja osalliset yhteensä*. Haettu osoitteesta: https://statfin.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__tta/statfin_tta_pxt_13n2.px/, 28.12.2023.
- Traxler, F. (1998). *Collective Bargaining in the OECD: Developments, Preconditions and Effects*. *European Journal of Industrial Relations* 4 (2): 207–226.
- Tuloverolaki 30.12.1992/1535 3:22.1–2.
- Työehtosopimuslaki 7.6.1946/436 8.1.
- Työsuojeluhallinto. (2023.) *Työsuojelu.fi. Työsuojeluhallinnon verkkopalvelu*. Haettu osoitteesta: <https://www.tyosuojelu.fi/>, 21.2.2023.
- Työttömyyskassalaki 24.8.1984/603.
- Vakkuri, J., Johanson, J.-E., Feng, N., & Giordano, F. (2021). *Governance and accountability in hybrid organizations – past, present and future*. *Journal of Public Budgeting, Accounting & Financial Management*. Emerald Publishing Limited.
- Valtioneuvoston asetus pien- ja mikroyrityksen tilinpäätöksessä esitettävistä tiedoista 30.12.2015/1753 Liite IV.
- Vandaele, K. (2006). *A report from the homeland of the Ghent system: The relationship between unemployment and trade union membership in Belgium*. *Transfer: European Review of Labour and Research* 12 (4): 647–657.
- Vinnikainen, M. (2022). *Yhdistyksen ja säätiön tilinpäätösmalli*. Suomen Tilintarkastajat ry. Helsinki: ST-Akatemia Oy.
- Visser, J. (2006.) *Union membership statistics in 24 countries*. *Monthly Labor Review*, 1/2006. 129 (1): 38–49.
- VM, Valtiovarainministeriö. (2023.) *VM*. Haettu osoitteesta: <https://vm.fi/etusivu>, 21.2.2023.

- Webb, S. & Webb. B. (1894). *The History of Trade Unionism*. (Revised edition, extended to 1920). Project Gutenberg.
- Willman, P. & Bryson, A. (2009.) *Accounting for collective action: resource acquisition and mobilization in British unions*. *Advances in Industrial & Labor Relations*, Emerald Group Publishing Limited, Bingley (16): 23–50.
- Wuokko, M., Jensen-Eriksen, N., Tala, H., Kuorelahti, E. & Sahari, A. (2020.) *Loputtomat kihlajaiset: yritykset ja kolmikantakorporatismi Suomessa 1940–2020*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Siltala.
- Yhdistyslaki 26.5.1989/503 1:1.1.
- Yhdistyslaki 26.5.1989/503 1:5.
- Yhdistyslaki 26.5.1989/503 6:37a.1.
- Yhdistyslaki 26.5.1989/503 6:38.
- Yhdistyslaki 26.5.1989/503 6:38.
- Yhdistysrekisteriasetus 26.5.1989/506 4.6.
- Yin, R. (2013). *Validity and generalization in future case study evaluations*. *Evaluation* 19 (3): 321–332. London, England: SAGE Publications.
- Yle MOT (2021.) *Ammattiliittojen suuri asuntorahastus*. Yle Areena, 1.3.2021. Dokumentti. Haettu osoitteesta: <https://areena.yle.fi/1-50654053>, 21.2.2023.
- Yleinen työttömyyskassa YTK. (2023) *Tietoa meistä*. Haettu osoitteesta: <https://ytk.fi/tietoa-meilta/tietoa-meista>, 3.2.2023.
- Yle Uutiset: Palkansaajajärjestöt ja ammattiliitot. (2017). *Yle selvitti: Ammattiliittojen miljardiomaisuus paisuu – Katso paljonko liittosi omistaa*. Haettu osoitteesta: <https://yle.fi/a/3-9691412>, 1.2.2023.